

Filono el Aleksandrio

Pri la kreo de la mondo laŭ Moseo

Φίλων ὁ Ἀλεξανδρεύς

Περὶ τῆς κατὰ Μωυσέα κοσμοποιίας

el la Greka tradukita de Gerrit Isai Berveling

en danko memoro pri D-ro J. C. M. van Winden

Profesoro D-ro Jacobus Cornelis Maria van Winden OFM (1922-2013) 1988

Fontoj:

Les œuvres de Philon d'Alexandrie
volume 1: De opificio mundi
Éditions du Cerf, Paris 1961

Philo van Alexandrië
Περὶ τῆς κατὰ Μωυσέα κοσμοποιίας / De opificio mundi
De schepping van de wereld volgens Mozes
Vertaling door¹ J. C. M. van Winden
Utrecht 1996
Presprovaĵo el la t.n. C. J. de Vogelleerstoel²
Fakgrupo Historio de la Filozofio
Fakultato de Filozofio
Ŝtata Universitato Utreĥto³

El la nederlanda versio estas prenitaj ankaŭ la intertitoloj.

En la interreto:

greke:

https://el.wikisource.org/wiki/Περὶ_τῆς_κατὰ_Μωυσέα_κοσμοποιίας

angle:

<https://www.earlychristianwritings.com/yonge/book1.html>

germane:

https://de.wikisource.org/wiki/Ueber_die_Weltschöpfung/Text

Gerrit Berveling finis la tradukon al Esperanto en marto 2025.

Ne tradukitaj estas la numeroj 91-127.

Vidu la klarigon post numero 90.

Provlegis kaj aranĝis: Albrecht Kronenberger.

Metis en la portalon KRISTANAJ FONTOJ: Albert Josef Urban.

¹ = traduko de.

² = Vogel-katedro.

³ Persone transdonita de Profesoro van Winden al Gerrit Berveling.

Filono el Aleksandrio

Pri la kreo de la mondo laŭ Moseo

Enkondukaj konsideroj

Admirinda komenciĝo

1 Inter la leĝofarintoj kelkaj sen ia beligado kaj nude dismetis, kion ili opiniis justa, aliaj enplektante siajn ideojn inter amaso da vortoj por mistifiki la homojn tiel kovris la veron sub ĉiaj elpensitaj rakontoj.

2 Sed Moseo konsideris la unuan metodon nepripensita, tro facilanima kaj nefilozofia, la duan mensoga kaj trompoplena. Ambaŭ metodojn li

venkis, donante al siaj leĝoj tre belan kaj eminentan komencon. Li ne tuj komencis per dismetado, kion oni devas fari kaj kion ne, sed, kredante, ke necesas unue instrui la estontajn uzantojn de la leĝoj, li ankaŭ ne venis kun rakontoj mem-elpensitaj nek aprobis elpensaĵojn de aliaj homoj.

3 Kiel mi jam diris, tiu ĉi komenco altgrade estas admirinda; ĝi enhavas rakonton pri la kreo; la ideo ĉe tio estas, ke la kosmo harmonias kun la leĝo kaj la leĝo kun la kosmo, kaj ke la viro, kiu vivas laŭ la leĝo, estas per tio mondĉivitano, ĉar sian agadon li direktas laŭ la leĝo de la naturo, kiu identas je la ordo de la tuta kosmo.

4 La belecon de la pensoj, kiuj troviĝas en la historio pri la kreo, neniu – nek poeto nek prozisto – povos inde prihimni; ili superas vorton kaj orelon, ĉar ili estas tro grandaj kaj tro altaj por la komprenkapablo de kiu ajn mortidevulo. **5** Sed tio ne estas kialo silenti pri tio. Ne, por plaĉi al Dio, ni devas kuraĝi ekparoli, eĉ se niajn fortojn tio superas. Niaj paroloj ne estos tiaj, ke la realon tian, kia ĝi estas, ili esprimas, sed ili prezentas nur kelkajn aferojn el la multo, kiun atingos la homa pensado, kiam ĝi estos kaptita de la amo kaj la emo al ĝi. **6** Ĉar kiel eĉ la plej eta sigelo povas enhavi la bildon de aferoj gigante grandaj, kiam tie ili estas cizelitaj, tiel same eble la beleco de la historio pri la kreo, beleco kiu blindumas la animojn de la legantoj per sia radiado, povos esti skizita per desegno de modestaj dimensioj. Sed unue devas esti menciita tio, kio ne povas resti nemenciita.

La mondo ne estas nekreita

7 Apenaŭ ekzistas homoj, kiuj, ĉar ili pli admiris la mondon ol la Kreinton, asertas, ke ĝi estas sen komenco kaj eterna; per tio Dion ili malhonoris kaj atribuis al Li kontraŭ la vero grandan neagemon; dum fakte oni devus havi grandan admiron pri Lia potenco kiel Farinto kaj Patro kaj devus doni al la mondo ne pli grandan honoron ol estas prave. **8** Sed Moseo, kiu ascendis ĝis la plej altaj ŝtupoj de la filozofio kaj estis instruita per Dia revelacio pri la granda tutaĵo de la fundamentaj principoj de la naturo, bone komprenis, ke estas afero de rekta neceso, ke unuflanke en la aĵoj enestas aktiva principo sed aliflanke ankaŭ pasiva objekto; kaj ke la

aktiva principo estas la animo de ĉio, je plej alta ŝtupo pura kaj nemiksita, levita alte super virto, super scienco, ja eĉ super la bono mem kaj la belo mem; **9** kaj ke el si mem la pasiva principo estas sen animo aŭ movo sed, movate de la animo kaj formita kaj animita, ĝi ŝanĝiĝis en la plej perfektan agon, kiu estas ĉi tiu mondo. Kiuj diras, ke ĝi estas neestiĝinta, tiuj, sen konsciiĝi pri tio, forprenas la plej gravan kaj plej necesan kialon de la pieco, la providencon. Ĉar memevidente la Patro kaj Farinto estas zorgema pri tio, kion Li estigis. **10** Ĉar patro strebas al la saviĝo de siaj infanoj kaj konstruisto al la pluekzistado de sia konstruaĵo; kaj ĉion nocan aŭ malutilan li ĉiurimede forigas, kaj li faras sian plejblon por havigi ĉion, kio estas utila aŭ pozitiva. Kun tio, kion li ne faris, la farinto sentas neniun ligitcon. **11** Estas do opinio senvalora kaj noca nomi tiun ĉi mondon urbo, en kiu regas anarĥio, ĉar ĝi ne havus reganton aŭ estron aŭ juĝiston, kiu regus aŭ ordigus ĉion. **12** Sed Moseo, tiu granda pensulo, konsciis, ke la neestiĝinta estas io tute malsama ol tio, kion per niaj okuloj ni povas percepti. Ĉar ĉio perceptebla troviĝas en estiĝado kaj ŝanĝiĝo kaj neniam restas la sama. Al la nevidebla, noeta⁴, li do atribuis kiel parenkan kvaliton la eternecon, kaj al la perceptebla kiel taŭgan li donis la nomon estiĝo. Nu, ĉar ĉi tiu mondo estas videbla kaj perceptebla per niaj sensoj, neeviteble ĝi ankaŭ devas esti estiĝinta. Tial prave ties estiĝon li priskribis⁵, ĉe kio tre inde li parolas pri Dio.

Kreado en ses tagoj, kvankam sentempa

13 Kiam li diras, ke la mondo kreiĝis en ses tagoj, tio ne estas, ĉar la Kreinto bezonis certan spacon da tempo; ĉar estas memevidente, ke Dio kreis ĉion samtempe; kaj ĉe tio ne nur sufiĉis Lia ordono, sed eĉ Lia penso. Ne, tio estas ĉar tio, kio tie estiĝis, bezonis ian ordon. Nu, ĉe ordo apartenas nombro; nu, el la nombroj, laŭ la leĝoj de la naturo, 6 estas la nombro, kiu plej rilatas al estiĝado. Ĉar el la nombroj post 1 ĝi estas la unua perfekta nombro, ĉar ĝi estas identa je la produto de ĝiaj eroj kaj formas ties sumon, nome de 3 kiel la duono, 2 kiel triono kaj 1 kiel sesa ero. La nombro 6 estas, se tiel diri, ankaŭ nature vira kaj ina kaj formas

⁴ Neologismo. Greke: νοητός = ekzistanta ne en sense perceptebla formo, sed – kiel ideo – en la menso de la pensanto.

⁵ en Genezo (= estiĝo).

harmonian kunigon de la forto de ambaŭ. Ĉar la nepara estas en la aĵoj la vira elemento, la para la ina. La unua nepara nombro estas 3, la unua para nombro 2; ilia produto estas 6. **14** La mondo, estante la plej perfekta el ĉio estiĝinta, devis konstruiĝi laŭ la plej perfekta nombro, nome 6; kaj ĉar ĝi devis esti la teatro de la estiĝo per sekskuniĝo, ĝi devis formiĝi laŭ la unua nombro, kiu estas kuniĝo de nepara kaj para, kaj tiel en si kombini la ideon de la vira, kiu donas la semon, kaj de la ina, kiu ĝin ricevas.

Tago unu

15 Al ĉiu el tiuj tagoj li atribuas parton de la ĉiomo, sed la unuan tagon li apartigas. Tiun tagon li mem ne nomas ›unua‹, por preventi, ke ĝi estos kalkulita kun la ceteraj, sed li nomas ĝin trafe ›tago unu‹; li vidis en ĝi la naturon de la unuo kaj tial ĝin nomis tiel.

La noeta realo

Kion enhavas tiu tago, kiom eble ni devas klarigi; ĉar klarigi ĉion estas neeble. Ĝi ja enhavas kiel ion de unika naturo la noetan mondon, kiel diras la teksto, kiu klarigas ĉi tiun tagon. **16** Ĉar Dio, ĝuste ĉar Dio li estas, antaŭvidis, ke bela bildo ne povas estiĝi sen bela ekzemplo, kaj ke nenio sense perceptebla estus senriproĉa, se ĝi ne estus formita laŭ pramodelo de noeta karaktero. Tial, kiam ĉi tiun videblan mondon Li estis kreonta, unue Li formis la noetan mondon, por tiel, uzante senmaterian kaj Di-similan ekzemplon, formi la palpeblan materian mondon, kiel pli junan bildon de la pli olda, kiu enhavus tiom da palpe percepteblaj specioj, kiom estas en tiu unua noeta mondo.

La bildo de l' arkitekto

17 Pri tiu mondo, kiu konsistas el la ideoj, oni ne povas diri aŭ pensi, ke ĝi troviĝas en iu loko. Ĝian estmanieron ni povos kompreni laŭ ekzemplo el nia spertata mondo. Kiam urbo estas fondota, ĉar estas iu tre malavara reĝo aŭ guberniestro, kiu disponas pri senlima potenco kaj samtempe havas tre indan karakteron kaj volas aldoni pompon al sia prospero, tiam povas okazi, ke tie sin anoncas kvalifikita arkitekto; li rigardas, ĉu klimato aŭ situo de la loko estas ĝustaj, kaj tiam unue li

skizas en siaj pensoj pli malpli ĉiujn detalojn de tio, kio devos formi la estontan urbon: temploj, gimnazioj, magistratanaĵoj, grandaj placoj, havenoj, ŝipfarejoj, stratoj, la plano de la muroj, la loko, kie devos veni loĝejoj kaj aliaj publikaj konstruaĵoj. **18** Kaj kiam, kvazaŭ en vakso, en sia animo la bildon de ĉiuj tiuj aferoj li fiksis, en si mem li portas iun noetan urbon. Per la natura memoro, kiu en li naskiĝis, li revokas la bildojn en si, kaj ties liniojn li pli akre cizelas en sian animon, kaj, kiel bona fakulo, rigardante la ekzemplon, li komencas konstrui la urbon el ŝtono, briko kaj ligno, ĉe kio la konkretajn aferojn li formas laŭ la ekzemplo de la nemateriaj ideoj. **19** Ion tian ni ankaŭ imagu rilate al Dio: ke, kiam la planon Li ekhavis krei la grandan mondo-urbon, unue en sia menso Li elpensis ĝiajn formojn; poste Li konstruis noetan mondon, kaj poste Li ankaŭ faris la percepteblan mondon, ĉe kio la noetan Li uzis kiel ekzemplon.

La Dia Logoso en la kreo

20 Same kiel la urbo, kiu unue formiĝis ĉe la arkitekto, ne havis lokon en la ekstera mondo, sed estis cizelita en la animo de la artisto, same tiel la mondo, kiu konsistas el la ideoj, ne havis alian lokon ol la Pensadon⁶ de Dio, kiu formis tiujn ideojn. Ĉar kiu alia loko estus por Liaj fortoj, kiu kapablas enhavi pure – mi ne diras ĉiujn, sed eĉ nur unu, kian ajn, – kaj prezenti spacon al ĝi? **21** Krome ankaŭ ekzistas forto, kiu estas krea kaj havas kiel fonton la vere bonan. Ĉar se iu volas esplori la kaŭzon, pro kiu ĉio ĉi estas kreita, tiam mi pensas, ke li ne mistrafas la veron, se li diras, kion ajn dirus la malnovuloj, ke la Patro kaj Farinto estas bona; tial Li ne enviis sian propran bonecon al estaĵo, kiu el si mem havis nenion bonan sed estis kapabla fariĝi ĉio. **22** Ĉar el si mem ĝi estis neordigita, senkvalita, senanima, senkohera, sed tre malhomogena, malharmonia kaj malagorda; sed ĝi ŝanĝiĝis kaj fariĝis la malo kaj bonega: ordo, difiniteco, inspiriteco, harmonio, identeco, belsono, ĉio kio estas subluma.

La Dia bono en la kreo

23 Sen ia konsilanto – ĉar kiu estus krom Li mem? –, nur konsultinte sin mem, Dio sciis, ke tiun naturon, kiu sen Dia helpo ne povas atingi ian

⁶ la Parolo, la Logoso.

bonecon, Li devas superŝuti per amasaj kaj riĉaj donoj. Siajn bonfarojn tamen Li ne disdonas laŭ la mezuro de siaj propraj donoj – ĉar tiuj estas nemezureble grandaj kaj senfinaj –, sed Li adaptas tiujn al la kapablo de tiuj, kiuj ilin ricevas. Ĉar ne estas tiel ke, laŭ la mezuro kiel Dio kapablas fari bonon, tiel same la estiĝanta estus kapabla ricevi bonfarojn; ĉar la fortoj de Dio estas ekstreme grandaj, sed la estiĝanta ja estas tro malforta ol ke ĝi povus akcepti tiujn grandajn donojn, kaj ĝi rifuzus ilin, se Li ne al ĉiu mezurus kaj atribuis la konvenan parton laŭ ĉies kapablo. **24** Se esprimi per simplaj vortoj, oni povus diri, ke la noeta mondo estas nenio alia ol la Logoso⁷ de Dio ĝuste en ties krea aktiveco. Ĉar ankaŭ la noeta urbo estas nenio alia ol la pensado de la arkitekto ĝuste dum li intencas fondi la urbon. **25** Tio estas la opinio de Moseo, ne simple io, kion mi elpensis. Ĉar kiam en la sekvo li priskribas la estiĝon de la homo, li emfaze deklaras, ke tiu estas kreita laŭ la bildo de Dio. Nu, se la parto⁸ estas bildo de bildo, tiam kompreneble antaŭ la tuto estas tia. Sed se tiu ĉi tuta sense perceptebla mondo, kiu estas pli granda ol la homo, estas bildo de Dia bildo, tiam estas klare, ke la origina sigelo, kiel la noetan mondon ni nomas, estas la Logoso⁹ de Dio mem; tiu ĉi estas praekzemplo kaj ideo plej eminenta.

Klarigo pri la teksto

›Unu tago‹ (Genezo 1:1-5): Kreo de la lumo

Komenco: ne en la tempo

26 Nu, li¹⁰ diras: *En la komenco Dio kreis la ĉielon kaj la teron*¹¹. Ĉe tio li ne, kiel faras kelkaj, konsideras la komencon kiel komencon en la tempo. Ĉar antaŭ ol estis la mondo, tempo ne estis; ĉi tiu do aŭ samtempe kun ĝi estiĝis aŭ post ĝi. Tempo ja estas la daŭro de la moviĝo de la mondo, kaj la moviĝo ne povas esti antaŭ ol estas tio, kio moviĝas, sed

⁷ la Pensado.

⁸ = la homo.

⁹ la Pensado.

¹⁰ = Moseo.

¹¹ Genezo 1:1.

neeviteble ĝi devas estiĝi poste aŭ samtempe kun la moviĝanta. Tial estas necese, ke ankaŭ la tempo estas same aĝa kiel la mondo aŭ pli juna ol ĝi. Kiu kuraĝas aserti, ke ĝi estas pli aĝa, tiu agas nefilozofe.

Komenco = kiel unua

27 Se do komenco tie ĉi ne estu komprenata kiel komenco en la tempo, estas verŝajne, ke ĝi estas uzata nombre. ›Li kreis en la komenco‹ do signifas same kiel ›Li faris kiel unuan‹ la ĉielon. Ĉar estas ja memkompreneble, ke la ĉielo kiel unua venis al ekzistado; ĝi ja estas la plej eminenta inter la kreaĵoj, ĉar ĝi estu ja la plejsankta loĝejo de la Dioj, kiujn per niaj sensoj ni perceptas. **28** Ĉar se eĉ estas tiel, ke la Kreinto ĉion samtempe faris, ja estis ordo en la bela kreo, ĉar en malordo nenio estas bela. Ordo signifas sinsekvon kaj okazadon unu post alia de aferoj, kiuj estas unuaj kaj duaj, aŭ en la plenumiĝo, aŭ minimume en la pensoj de la realigantoj; ĉar nur tiel ili havus precizecon sen vojerari aŭ esti en konfuzo.

Realo senmateria

29 Unue do la Kreinto faris senmaterian *ĉielon* kaj nevideblan *teron* kaj la ideon de la aero kaj de la malpleno; el ĉi tiuj ambaŭ unu Li nomis *mallumo*, ĉar la aero laŭnature estas nigra, la alian *abismo*, ĉar la malpleno estas oscedanta profundo. Poste Li faris la nevideblan realaĵon de la *akvo*, kaj de la *spiro*¹², kaj fine kiel sepan tiun de la *lumo*. Ankaŭ ĉio ĉi estis senmateria kaj la noeta ekzemplo de la suno kaj de ĉiuj lumantaj steloj, kiuj stariĝos sur la ĉielo.

30 Tiuj spiro kaj lumo ricevis specialan honoron, ĉar la unuan li nomis ›de Dio‹, ĉar la spiro specife estas vivdona kaj Dio estas la fonto de la vivo. Pri la lumo specife li diras, ke ĝi estas ›bela‹; ĉar, mi kredas, la noeta lumo estas tiom pli brila kaj bela ol la videbla <lumo>, kiom la suno en brilo superas la mallumon kaj la tago la nokton, kaj kiom la spirito, kiu ordonas pri la tuta animo, estas pli klara ol la okuloj de la korpo. **31** La nevidebla, noeta lumo estas bildo pri la Dia Logoso, kiu ĝian estiĝon konigis. Ĝi estas la superĉiela stelo, kiu estas la fonto de la percepteblaj

¹² la pneŭmo.

steloj; ĝin oni povus nomi la »tut-brilo«. El ĝi ĉerpas la suno, la luno kaj la ceteraj planedoj kaj la fiksitaj steloj, ĉiuj laŭkapable, la lumon, kiu decas al ili. Estas ja tiel, ke la nemiksita pura brilado estas malfortigata, kiam de noeta al videbla ĝi komencas transiri; ĉar el la videbla nenio estas tute pura.

Mallumo kaj lumo, vespero kaj mateno

32 Tute pravas ankaŭ la diro: *Mallumo estis super la abismo*¹³. Ĉar certasence la aero estas super la malpleno; ĉar ĝi eniris kaj plenigis tutan la egan, solecan, vakuan spacon, tutan tiun spacon, kiu etendiĝas de la regionoj de la luno ĝis ni. **33** Sed post la ekbruligo de la noeta lumo, kiu estis kreita antaŭ la suno, retiriĝis ĝia kontraŭulo, la mallumo, ĉe kio Dio, kiu konas iliajn kontraŭajn naturojn kaj la batalon, kiun laŭnature ili batalis, ilin disigis unu disde la alia, kaj al ĉiu indikis propran lokon. Por ke ili do ne kontaktiĝu kaj ekbatalu kaj regu milito anstataŭ paco, la ĥaoson Li kondukis en ordon; Li dividis ne nur lumon kaj mallumon, sed Li ankaŭ faris limon meze en la intera spaco, tiel ke Li preventis, ke ambaŭaj limoj sin tuŝu. Ĉar se ili estus najbaroj, per sia batalo pri la superregado ili kaŭzus konfuzon; ili trafiĝus en grandan senfinan rivalecon, se ne estus klare fiksitaj limoj inter ili por disteni ilin kaj preventi reciprokajn konfliktojn. **34** Jen do la *vespero* kaj la *mateno*, ĉe kio la laste menciita indikas la baldaŭan leviĝon de la suno, kiu iom post iom la mallumon forpelas, dum la vespero aperas ĉe la malleviĝo de la suno kaj senprobleme akceptas la formiĝantan mallumon. Ankaŭ ambaŭ ĉi tiujn, mi celas matenon kaj vesperon, ni komprenu kiel senmateriajn, noetajn. En si absolute nenion ili havas sense percepteblan, sed en ili ĉio estas nura ideo, bildo, modelo, sigelo; senmateriaĵoj, kiuj estu por ke estiĝu aliaj, la materiaj aĵoj.

Tago unu

35 Kiam do estis kreita la lumo kaj cedis la mallumo, kaj kiel limoj de la inter ili troviĝanta spaco la vespero kaj la mateno estis kreitaj, neeviteble kun tio estiĝis tempomezuro, kiun la farinto do ankaŭ nomis tago; kaj li

¹³ Genezo 1:2

ne nomis ĝin unua tago, sed *tago unu*, pro la unikeco de la noeta mondo, kiu posedas la naturon de la unuo.

36 Per tio la nemateria mondo estis kompleta; ĝi staris konstruita en la Dia Logoso; kun ĝi kiel ekzemplo formiĝis la perfekta staturo de la sense perceptebla mondo.

›La dua tago‹ (Genezo 1:6-8): Kreo de la mondo

Kiel unuan parton de tio, kio samtempe do estu ankaŭ la plej eminenta, la Kreinto faris la ĉielon, kiun laŭverece Li nomis la *firmamento*¹⁴, ĉar ĝi estas materia; ĉar kio estas materia, laŭnature estas firma, kaj ĝi ankaŭ estas tridimensia; en kio alia oni ja kaptu la firman kaj ŝtofan se ne en la ĉiufanken etendiĝanta? Prave Li do tiun sense percepteblan, ŝtofan ĉielon nomis *firmamento*, per tio metante ĝin kontraŭ la noeta kaj senmateria. **37** Tuj poste Li ĝin nomis *ĉielo*¹⁵, nomo kiu estas trafa kaj tute ĝusta, ĉu ĉar ĝi estas la limo¹⁶ de ĉiuj aĵoj, ĉu ĉar ĝi estas kreita kiel unua de ĉiuj videblaj aĵoj¹⁷. Post ties kreiĝo Li parolas pri dua tago, ĉar al la ĉielo pro la indeco kaj honoro, kiujn en la sensebla mondo ĝi havas, Li volis atribui la spacon de kompleta tago.

›La tria tago‹ (Genezo 1:9-13): Kreo de la tero kaj ĝiaj kreskaĵoj

38 Ĉar nun disŝutiĝis ĉiu akvo sur la tuta mondo kaj penetris en ĉiujn ĝiajn erojn, same kiel se spongo plensuĉiĝis je humido, kaj tiel do estiĝis kloakoj kaj profundaj marĉoj, ĉar ambaŭ elementoj senorde kaj senforme kunamasiĝis kaj miksiĝis kvazaŭ pasto, Dio do post tio ordonis, ke la akvo, kiom sala ĝi estas kaj por kreskaĵoj kaj arboj do estos kaŭzo de malfekundeco, kunfluiĝu el la poroj de la tuta mondo kaj unuiĝu, kaj ke videbliĝu la sektero. La dolĉa humido je ĝia saviĝo postrestis. Ĉar, se en la ĝusta mezuro, la dolĉa akvo estas ilo por kunigi la malsamajn elementojn. Ĝi ankaŭ devis preventi, ke la tero tutaĵe elsekiĝu kaj per tio fariĝu seninfana kaj senfrukta, kaj por zorgi, ke kiel patrino ne nur unu formon de nutraĵo ĝi donu, la manĝaĵon, sed kiel bona patrino ĝi donu al

¹⁴ = la forta, la solida.

¹⁵ = ouranos.

¹⁶ = oros.

¹⁷ = orata.

ĉiuj infanoj ambaŭ, manĝaĵon kaj trinkaĵon. Tial al ĝi Li donis amason da vejnoj, kiuj similas al cicoj, kiuj, se ili malfermiĝos, fluigos riverojn kaj fontojn. **39** Same la nevideblajn vejnojn kun humido en ili Li estigis sur la tuta fekunda tersurfaco por esti en tio ĝiajn abundajn fruktojn.

Aranĝinte ĉion ĉi Li donis al ĉio nomojn: la sekteron Li nomis *tero*, kaj disigitan akvon *maro*.

40 Poste al la *tero* Li komencis doni ĝian ornamon. Ĉar kreskaĵojn, verdaĵon kaj spikojn Li ordonis al ĝi porti kaj ĉiaspecajn plantojn kaj tutajn valojn plenajn je herbo, kaj krome ĉion, kio funkciis kiel nutraĵo por la brutaro aŭ por nutri la homojn. Krome Li kreskigis ĉiujn specojn de arboj; neniu Li forgesis, nek de la sovaĝaj nek de la tiel nomataj malsovaĝaj specoj. Ĉiuj arboj ĉe sia unua estiĝo estis tuj riĉe ŝarĝitaj je fruktoj, malsame ol tio nun okazas.

41 Ĉar nun en la kreskado unu okazas post la alia, ne ĉio samtempe. Ĉar kiu ne scias, ke unue oni havas la semadon kaj plantadon, due la kreskadon de la semitaĵo kaj de la plantaĵo; parte tiu kreskado okazas suben kaj dissendas radikojn kiel iaspecan fundamenton, parte supren, ĉe kio la kreskaĵo leviĝas supren kaj igas formiĝi la trunkon. Poste aperas la ŝosoj kaj disvolviĝas la folioj kaj fine la kreskaĵo portas sian frukton. Kaj ankaŭ la frukto ne tuj plenkreskas, sed konas plurajn ŝanĝiĝojn, same laŭkvante, laŭ grandeco, kiel laŭkvalite, t.e. en ĝiaj multaj aspektoj. Ĉar komence la frukto similas je nedivideblaj polvetoj apenaŭ percepteblaj pro ilia eteco; facile oni povus nomi ilin la unuaj sense percepteblaj aferoj. Poste, kreskante je grandeco, ĝi venas al plena maturiĝo; tio okazas dum malrapida procedo kaj estas la rezulto de la nutraĵo, kiu alportiĝas kaj kiu provizas la arbon je akvo, kaj per la ĝusta miksado de la ventoj, kiuj formas la bonfaran rezulton de la kombino de malvarmaj kaj varmaj aerblovoj. Kun la grandeco ŝanĝiĝas ankaŭ la ekstera aspekto de la frukto; estas kvazaŭ la fakscia mano de pentristo daŭre lerte ornamas ĝin per aliaj koloroj.

42 Ĉe la unua ekesto de la universo, kiel mi jam rakontis, Dio igis la tutan plantomondon leviĝi el la *tero* en plenkreska stato; iliaj fruktoj estis ne malsufiĉe kreskintaj sed maturaj; ili estis pretaj por tuj esti uzataj kaj ĝuataj de la estaĵoj, kiuj baldaŭ vidos la vivon. **43** Li do ordonis al la *tero*

kreskigi tion. La tero estis kvazaŭ virino, kiu longe jam estis graveda kaj en naskospasmoj; ĝi do produktis ĉiujn ĉi sennombrajn specojn de plantoj kaj arboj kaj same fruktojn. Sed tiuj fruktoj ne nur estis nutraĵo por vivantaj estuloj, sed ankaŭ formis materialon por la daŭra estiĝado de similaĵoj; ili ja enhavis la semojn, en kiuj jam ĉeestis neklare kaj nevideble la esencaj ecoj de ĉiuj tiuj plantoj; en la daŭro de la tempo tamen ili fariĝas klaraj kaj videblaj. **44** Ĉar Dio volis, ke la naturo cirkle moviĝu; tiel Li volis fari la specojn senmortaj kaj igi ilin partopreni eternecon. Tial la komencon Li igis rapide kurbiĝi al iu fino kaj tiun finon ree kurbiĝi al komenco. Ĉar el la plantita venas la frukto, kiel fino el komenco, kaj el la frukto la semo, kiu ree en si havas la planton, kiel komencon el iu fino.

›La kvara tago‹ (Genezo 1:14-19): Kreo de la ĉielo

Kial la ĉielo post la tero?

45 En la kvara tago post la tero Dio aranĝis la ĉielon kaj ornamis ĝin. Ne estis, ke la ĉielon Li volis postponi post la tero, ke al la malpli grava estaĵo¹⁸ Li donis antaŭecon kaj al la pli sublima kaj pli Dia Li cedis nur la duan lokon. Tion Li faris por klare montri la forton de sia potenco. Ĉar Dio antaŭvidis, kiel estos la pensoj de la homoj, kiuj tiutempe ankoraŭ ne estis kreitaj; kiel ili estos atentaj pri tio, kio ŝajnas esti vera kaj fidinda kaj en kio multo ŝajnas esti akceptebla, sed ne pri la pura vero; kaj ke ili pli fidus pri la fenomenoj ol pri Dio kaj ke ili havos pli da admiro pri ruzaj rezonadoj ol pri saĝeco; kaj krome kiel ili perceptos la vojojn de suno kaj luno, kiuj kaŭzas somerojn kaj vintrojn kaj la solsticojn de printempo kaj aŭtuno, kaj tiam opinios, ke la ĉirkaŭirado de la steloj en la ĉielo estas la kaŭzo de ĉio, kio ĉiujare kreskas kaj aperas el la tero. Do por preventi, ke, ĉu el senhonta trokuraĝo aŭ el ekstrema senscio, la homoj atribuos al iu kreitaĵo la unuan originon,

46 Li diras: Ili reiru enpense al la unua estiĝo de ĉio, kiam, antaŭ la kreo de suno kaj luno, la tero ja portis ĉiaspecajn kreskaĵojn kaj fruktojn; kaj tiam, tion pripensinte, ili kovu la esperon, ke laŭ ordono de la Patro tiujn denove ili portos laŭ Lia deziro, sen ke ĉe tio helpon Li bezonos de siaj

¹⁸ la tero.

idoj ĉe la ĉielo, al kiuj certan forton Li ja cedis, sed ne aŭtonomion. Ĉar same kiel la ĉarkondukisto tenas la bridojn, kaj la stiristo la direktilon, tiel Li gvidas ĉion laŭ sia leĝo kaj justo tiudirekten kiel Li volas, ne bezonante ies helpon. Ĉar por Dio ĉio estas ebla.

47 Tio estas la kaŭzo, kial la tero unue kreskigis fruktojn kaj sin per verdo ornamis.

La nombro kvar

Krome la ĉielon ordigis perfekta nombro, la 4, kiun oni same bone povas nomi deirpunkto aŭ fonto de la 10, kiu havas la plej altan perfektecon. Ĉar kio estas la 10 envere, tio estas, ŝajne, la 4 en ebleco. Ĉar se la nombrojn 1 ĝis 4 oni metas vice, ili produktas la 10; tiu metas limon al la senfineco de la nombroj, kiuj ĉirkaŭ la 10 kvazaŭ ĉirkaŭ turnopunkto sin turnas kaj kunruliĝas.

48 La 4 ankaŭ entenas la rilatojn de la muzikakordoj, de la kvarto, la kvinto, la okto kaj la duobla okto, el kio konsistas la plej perfekta sistemo. La rilato de la kvarto estas $1 \frac{1}{3}$ rilate al 1, tiu de la kvinto estas $1 \frac{1}{2}$, tiu de la oktavo 2, tiu de la duobla oktavo 4. La 4 entenas ĉiujn ĉi rilatojn, $1 \frac{1}{3}$ en la rilato 4:3, $1 \frac{1}{2}$ en la rilato 3:2, 2 en la rilato 2:1 aŭ 4:2, 4 en la rilato 4:1.

49 Ankaŭ alia tre mirinda eco de la 4 estas menciinda kaj konsiderinda. Estas la unua nombro kiu referencas al la naturo de la solida; la antaŭaj nombroj rilatas al la nemateriaj aferoj. Kun la 1 samvaloras, kio en geometrio nomiĝas la punkto; kun la 2 la linio, ĉar per la elfluado de la 1 estiĝas la 2, per la elfluado de la punkto la linio. Linio estas longo sen larĝo; se aldoniĝas larĝo, estiĝas edro, kiu formiĝas laŭ la nombro 3. Por ekhavi la naturon de la solido, la edro bezonas ankoraŭ unu dimension, la profundon; kiam tiu aldoniĝas al la 3, estiĝas la 4. En tio kuŝas la granda signifo de ĉi tiu nombro; ĝi nin kondukas de la senmateria, la noeta realo al la kompreno de la tridimensia materia mondo, kiu estas la unua, kiun per niaj sensoj ni perceptas. **50** Kiu ne komprenas la ĉi tie diritan, tiu ĝin komprenos, pensante pri tre konata ludo. Kiuj faras la nüksoludon, tiuj kutimas meti tri nuksojn sur ebena grundo, kaj unu super tio, tiel formante figuron de piramido. La triangulo en la ebenaĵo do

finiĝas per la nombro 3; kio aldoniĝas, tio en la ordo de la nombroj produktas la 4, en tiu de la figuroj la piramidon, kaj per tio do solidan korpon.

51 Krome ankaŭ pri tio ĉi oni pensu: 4 la unua kvadrato, produkto de du identaj ciferoj, estas mezuro de justeco kaj egaleco. Krome ĝi estas la sola nombro, kiu estiĝas el adicio kaj multobligo de du identaj ciferoj, adicie el 2 plus 2, multoblige el 2 x 2; per tio belan formon de harmonio ĝi montras, kiu ĉe neniu alia cifero estas trovebla. Tio tuj konstateblas ĉe la 6; tiu estas la adicio de 2 trioj; sed kiam tiujn oni obligas, tio ne faras 6 sed alian ciferon, la 9.

52 La nombro 4 havas ankoraŭ multajn aliajn ecojn; tiuj devas esti traktataj pli detale en specife al ĝi dediĉita traktaĵo. Pormomente sufiĉas aldoni la jenon: ankaŭ ĉe la formiĝo de la tuto de ĉielo kaj tero tiu ĉi nombro estis principo; ĉar la kvar elementoj, el kiuj kreiĝis ĉi ĉio, aperis el la nombro 4 kvazaŭ el fonto. Krome ankaŭ la sezonoj, kiuj estas la kaŭzo de la estiĝo de la vivantaj estaĵoj kaj plantoj, estas 4 laŭ nombro; la jaro ja konsistas el kvar eroj, vintro, printempo, somero kaj aŭtuno.

La lumo, la okulo, la filozofio

53 Ĉar la menciita nombro en la naturo havas tiel gravan pozicion, estis ja necese ke en la kvara tago la Kreinto ornamis la ĉielon per tre bela, Dia ornamo, la steloj lumantaj. Kaj ĉar Li sciis ke la lumo estas la plej bona el ĉio kio ekzistas, Li faris ĝin instrumento de la plej bona sensorgano, la vidkapablo. Ĉar kio estas la spirito en la animo, tio estas la okulo en la korpo. Ambaŭ ja vidas: la spirito vidas la noetan lumon, la okulo la sense percepteblan. Por vidi la nemateriajn objektojn la animo bezonas komprenon; la okulo por percepti la fizikajn aĵojn bezonas lumon; tio por la homoj estas ankaŭ fonto de multaj aliaj bonfaroj, precipe de la plej granda bono, la filozofio. **54** Ĉar per la lumo la okulo estis direktita supren, kaj per la perceptado de la naturo de la steloj kaj ilia harmonia moviĝo kaj de la ordigitaj orbitoj de steloj kaj planedoj – el kiuj la unuaj ĉiam rondiras laŭ unu sama irejo, la laste menciitaj en malsamaj, kontraŭaj orbitoj faras duoblajn ĉirkaŭirojn – kaj perceptante la harmoniajn, laŭ la leĝoj de la perfekta muziko ordigitajn rondodancojn de

ĉi tiuj ĉielkorpoj, la okulo donis al la animo ekstazon kaj ĝuon kiuj estas nepriskribeblaj. La animo ĝuis la spektaklojn kiuj, unu post la alia, al ĝi montriĝis, kaj estis plenigita de nesatigebla malsato. Poste ĝi profundiĝis, kiel volonte ĝi faras, en la demando, kio estas la esenco de ĉi tiuj percepteblaj aĵoj, kaj ĉu ili estas neestiĝintaj aŭ ricevis komencon de estiĝo, kaj kiaspecan moviĝon ili havas kaj kiuj estas la kialoj kiuj regulas ĉies ekziston. El tiuj aferoj naskiĝis la fenomeno filozofio, la plej perfekta bono kiun ricevas la homo.

La astroj

55 Celante la ideon de la noeta lumo, pri kiu koncerne la senmateria mondo estis parolite¹⁹, Dio do kreis la percepteblajn stelojn, Diajn bildojn de nesuperebla belo, kiujn Li estigis kvazaŭ en templo de la plej sankta parto de l' materia realo, la ĉielo, kaj tion kun multaj celoj; unue por doni lumon, due por doni signon, plue por indiki la ĝustan tempon de l' sezonoj, kaj fine por indiki tagojn, monatojn kaj jarojn, kiuj ja estas la mezuroj de la tempo kaj generis la naturon de la nombro. **56** Kiel grandaj estas la utilo kaj la avantaĝo, kiujn liveras ĉio ĉi tio, estas klare el la realo. Sed por ekzakta scio eble ne estas superflue elserĉi la veron de nia pensado. Dividinte la tutan tempon en du partojn, tagon kaj nokton, la Patro konfidis la regadon pri la tago al la suno, kvazaŭ al iu granda reĝo, sed tiun pri la nokto al la luno kaj la granda nombro da steloj kiuj krome ekzistas. **57** La grandeco de potenco kaj regado kiujn havas la suno, trovas tre klaran pruvon en ĉi jam menciita fakto: tiu unu-nura suno por si mem sola ricevis la tagon, kio estas duono de la tempo, dum al ĉiuj ceteraj astroj, kune kun la luno, atribuiĝis la alia duono, kiu nomiĝas nokto. Kaj kiam leviĝis la suno, la brilo de tiom da steloj ne nur paliĝas, sed ili komplete malaperas en la inundo de la lumo; sed kiam ĝi subiras, ili ĉiuj kune komencas montri sian propran naturon.

58 Ili estis kreitaj, kiel Li mem jam diris²⁰, ne nur por sendi lumon al la tero, sed ankaŭ por montri signojn pri aferoj kiuj okazos. Ĉar surbaze de ilia leviĝo aŭ subiro aŭ ilia mallumiĝo aŭ ankaŭ de ilia apero aŭ malapero aŭ de aliaj ŝanĝiĝoj en ilia moviĝoj, la homoj konjektas pri kio devos

¹⁹ Vidu § 30.

²⁰ Vidu § 55.

okazi: fekundeco aŭ malfekundeco de vegetaĵoj, naskiĝo aŭ morto de brutaro, klara vetero aŭ nuboj, senventeco kaj ŝtormo, leviĝo kaj sekiĝo de riveroj, kvietaj maro aŭ altaj ondoj, perturbo de sezonoj, ĉu ke somere iĝas vintro-malvarme, ĉu vintre varme, ĉu en printempo estas aŭtunece, ĉu en aŭtuno printempece. **59** Ankaŭ estas homoj kiuj surbaze de moviĝo en la ĉielo prognozis aŭ antaŭdiris terskuon aŭ tertremon, kaj sennombrajn aliajn nekutimajn aferojn, tiel ke tute laŭvere estas skribite, ke la steloj estis kreitaj *por prezenti signojn*²¹. Krome *por indiki ĝustajn tempojn*²²: per tiuj tempoj Li celas la sezonojn, kaj ja prave. Ĉar kion indikas ›ĝustaj tempoj‹ se ne la tempon de la bona rezulto²³? Nu la sezonoj ĉion kondukas al maturiĝo kaj tiel al bona rezulto: semado kaj plantado de fruktarboj, naskiĝo kaj kreskado de vivantaĵoj. **60** Ili ankaŭ estis kreitaj por esti mezurilo de la tempoj. Ĉar pere de la regula revoluo de suno kaj luno kaj de la ceteraj ĉielkorpoj estiĝas la tagoj, monatoj kaj jaroj. Samtempe kun tio ankaŭ io alia fariĝis videbla kio estas ekstreme grava, la naturo de la nombro, io kion montris la tempo. Ĉar el unu tago venis la nombro 1, el du tagoj la 2; el tri tagoj la 3, kaj el la monato la 30, el la jaro la nombro kiu egalas al la nombro de l' tagoj kiuj formas tiujn 12 monatojn kune; kaj el la senfina tempo la nombro senfina. **61** Jen do la multaj necesaj funkcioj kiujn per siaj moviĝoj plenumas la steloj ĉe la ĉielo. Kaj – se mi volus diri – por kiom da aliaj celoj ili ja ne taŭgas, kiuj al ni ne estas klaraj – ĉar ne ĉio ja por mortemuloj estas sciebla –, sed kiuj ja kontribuas al la konservado de ĉio kaj kiuj efektive ĉie kaj ĉiumaniere realiĝas per la ordigoj kaj leĝoj kiujn Dio en la ĉiomo fiksas kiel neŝanĝeblajn?

›La kvina tago‹ (Genezo 1:20-23): Kreo de fiŝoj kaj birdoj

62 Post kiam la tero kaj la ĉielo kun ĉiuj tie konvenaj ornamaĵoj estis ĝustigitaj, jen en la tria tago, jen, kiel dirite, en la kvara, Li komencis formi la speciojn de l' vivantaĵoj, unue la akvobestojn en la kvina tago, opiniante ke nenio estas same parenca al la vivantaĵoj kiel la nombro 5. Ĉar la diferenco inter la animhava kaj la senanima precipe troviĝas en la

²¹ Genezo 1:14.

²² Genezo 1:14.

²³ La ĝusta tempo = ὁ καιρός.

kapablo percepti; tiu kapablo disfalas en kvin partojn: la vido, la aŭdo, la gusto, la flaro kaj la palpo. Al ĉiu la Kreinto atribuis propran materion kaj propran distingkapablon, por prijuĝi kio prezentiĝas; al la vidkapablo atribuiĝis la koloroj, al la aŭdado la sonoj, al la gusto la sukaj, al la flaro la odoroj, al la palpkapablo moleco kaj dureco, varmo kaj malvarmo, glato kaj malglato. **63** Li ankaŭ ordonis, ke estiĝu ĉiaj specioj da fiŝoj kaj marbestoj, malsamaj laŭ amplekso kaj ecoj, en malsamaj lokoj. Ĉar en la diversaj maroj troviĝas diversaj specioj da fiŝoj, sed foje ankaŭ la samaj. Sed ne ĉie formiĝis ĉiuj specioj, kaj tio estas komprenebla. Ĉar kelkaj fiŝoj amas malprofundan akvon kaj ne la ege profundan maron; aliaj <amas> golfetojn kaj havenojn, ĉar ili ne povas grimpi sur la sekteron kaj ankaŭ ne kapablas naĝi fore de la tero. Ree aliaj vivas meze de profunda maro kaj tiel evitas antaŭenmetitajn kabojn, insulojn aŭ rokojn. Kaj kelkaj sin sentas bone ĉe hela vetero kaj maro kvietaj, aliaj ĉe ŝtorma maro kaj altaj ondoj, ĉar la senĉesaj batoj ilin durigas, kaj kuraĝe rezistante la ŝtormatakon de la akvo, ili fariĝas ĉiam pli fortaj kaj grasaj.

Tuj poste Li ankaŭ kreis la diversajn speciojn de birdoj, kiuj ja parencas al kio vivas en la akvo – ambaŭ ja estas estaĵoj naĝantaj –, kaj Li lasis neniun specion de l' ĉielendantaj estaĵoj nefinita.

›La sesa tago‹ (Genezo 1:24-31): Kreo de la lastaj bestoj kaj de la homo

64 Kiam do la akvo kaj la aero ricevis la tie hejmajn vivantaĵojn kiel sian heredaĵon, Li sekve alvokis la teron produkti la ceteron – ĉar kio estis ankoraŭ post la plantoj estis la surtere vivantaj bestoj –, kaj Li diris: *La Tero aperigu vivajn estaĵojn, brutojn kaj rampaĵojn laŭ ilia speco*²⁴. Kaj tuj ĝi aperigis, kio al ĝi estis ordonita, bestojn malsamajn laŭ formo kaj fortoj, kun kapabloj kiuj povas noci aŭ esti utilaj.

La ordo en la kreado de la vivantaj estaĵoj

65 Kiel lastan el ĉiuj Li kreis la homon. Kiel, tion baldaŭ mi rakontos. Unue mi montros, ke estis tre brila plano laŭ kiu ĉe la kreado de l' vivantaĵoj Li sin lasis gvidi. Ĉar la plej kruda kaj ne-finlaborita specio de

²⁴ Genezo 1:24.

animo atribuiĝis al la fiŝoj, kaj la plej ellaborita kaj ĉiurilate la plej bona al tiu de la homo; kaj inter ili ambaŭ al la specio de l' bestoj sur la tero kaj en la aero. Tiuj nome havas kapablon percepti pli fortan ol tiu de l' fiŝoj, sed malpli klaran ol tiu de l' homoj. **66** Tial kiel unuajn de l' spirithavaj estaĵoj Li kreis la fiŝojn, kiuj estas pli korpo ol spirito; certasence ili estas vivantaĵoj sen vivo, senanimaj sed tamen moviĝantaj; en ili enestas la anima elemento nur sole por vivteni ilian korpon, kiel oni diras ke salon al viando oni aldonas por ke ne tiel facile ĝi putriĝu. Post la fiŝoj venis la birdoj en la aero kaj la bestoj sur la tero. Tiuj ja havas jam pli fortan kapablon percepti, kaj per sia konstruo pli klare montras la rekonilojn de l' esti inspirita. Kiel lastan de ĉiuj, kiel dirite, Li kreis la homon, al kiu specialan spiriton Li donis, kiu estas kvazaŭ spirito interne de l' spirito, komparebla al la pupilo en la okulo.

67 Tiel do ĉio samtempe realiĝis. Sed se ĉio eĉ samtempe realiĝis, tamen devis esti priskribita en certa ordo, ĉar en estonto denove io estiĝos el io alia. Ĉe la estiĝo de ĉiuj unuopaj estaĵoj la ordo estas jena: la naturo komencas ĉe la plej sensignifa kaj finas ĉe la plej mirinda. Kion mi intencas diri, mi devas klarigi. Estas tiel ke la semo estas la komenco de l' vivaj estaĵoj. Ke tio estas io ŝajne sensignifa, similanta ŝaŭmon, estas klare. Sed kiam, eniĝinte en la uteron, tie ĝi fiksiĝis, ĝi tuj komencas moviĝi kaj prenas la formon de io organa. La organa naturo estas pli altranga ol semo, ĉar moviĝo en la estintaj aferoj ankaŭ estas pli alta ol nur ripozo. Kiel artisto, aŭ pli ĝuste dirite, kiel neriproĉebla arto la naturo mem formas la vivantaĵojn, dividante la humidan substancon sur la membroj kaj partoj de la korpo, tiun de la spiro de la vivo²⁵ sur la fortoj de l' animo, nome de nutrado kaj perceptado; tiun de l' pensado pormomente ni lasu ekster konsidero; tio laŭ aŭtoritato de tiuj, kiuj diras, ke ĝi venas de ekstere en la homon, ĉar ĝi estas Dia kaj eterna. **68** La naturo do komencas ĉe sensignifa semo, sed ĝi finiĝas ĉe la plej alte pensebla, la ekipo de la besto kaj la homo. Ekzakte same okazis ja ĉe la estiĝo de l' ĉiomo. Ĉar kiam plaĉis al la Kreinto fari vivantaĵojn, tiuj kiuj malfermis la vicon estis la pli malaltaj, la fiŝoj, la lastaj tiuj de tre alta kvalito, la homoj, dum la ceteraj troviĝas inter tiuj ekstremoj, pli bonaj ol la unuaj, malpli bonaj ol la duaj, la estaĵoj sur la tero kaj en la aero.

²⁵ Pneŭmo.

La homo kiel bildo kaj similaĵo de Dio

69 Post ĉiuj ĉi aliaj vivaĵoj, kiel dirite²⁶, laŭ la diro de Mozeo la homo estis kreita *laŭ bildo kaj simileco de Dio*²⁷. Tio estas tre bele dirita, ĉar nenio surtere pli similas je Dio ol la homo. Tiun similecon ni ne serĉu en korpaj trajtoj. Ĉar Dio ne havas homan staturon kaj la homa korpo ne estas Disimila. La termino bildo temas pri la gvidanta elemento en la animo, la spirito. Ĉar laŭ tiu sola spirito, la spirito de l' ĉiomo, kvazaŭ laŭ pramodelo, tiu <bildo> estis formita en ĉiu unuopa homo; certasence <ĝi> estas iu Dio de tiu, kiu lin kiel bildon en si portas. Ĉar la lokon, kiun la granda Reganto de l' ĉiomo havas en la mondo, tiun ankaŭ, ŝajne, havas la homa spirito en la homo; li ja estas nevidebla, sed mem ĉion vidas, lia esenco ne estas perceptebla, sed tiun de l' ceteraj estaĵoj li perceptas. Per arto kaj scienco li konstruas reton da vojoj, ĉiuj ĉefvojoj, kaj trairas tiel teron kaj maron, kaj traspuras, kio estas en ambaŭ. **70** Tiam li flugas supren kaj, esplorinte la aeron kaj kio tie sin prezentas, li ankoraŭ pli alte leviĝas, al la etero kaj la vojoj de l' ĉielkorpoj; li spertas la ĥorodancon de l' planedoj kaj fiksjaj steloj, kiuj plenumiĝas laŭ la leĝoj de perfekta muziko²⁸; kaj dum li sin lasas gvidi de la Saĝo kiel gvidanto, li leviĝas super ĉiu sense reala kaj serĉas la spiritan. **71** Kaj kiam en ĝi la ekzemplojn kaj ideojn li vidis, kiujn ĉi tie li jam spektis, kun ilia impona beleco, tiam lin kaptas senalkohola ebrio kaj li ekstaziĝas kiel la koribantoj; kaj plena de alia deziro kaj pli alta sopiro, kiu kondukas lin al la plej alta punkto de l' volbo de l' spirita vero, li havas la senton alproksimiĝi al la Granda Reĝo mem. Sed dum arde li deziras vidi, elverŝiĝas sur lin puraj nemiksitaĵoj radioj da koncentrita lumo, tiel ke de ties radiado obskuriĝas la okulo de l' spirito. Kaj ĉar ne ĉiu bildo similas la originan ekzemplon – multaj ja malsimilas –, al la vortoj *laŭ bildo* Moseo aldonis *kaj simileco de Dio*, por emfazi ke temas pri tre preciza depresaĵo, kiu donas klaran bildon.

²⁶ En § 65.

²⁷ Genezo 1:26.

²⁸ La t.n. Muziko de l' Sferoj.

Kial kreis Dio la homojn ne sola?

72 Tamen prave oni povus starigi la demandon, kial nur la kreon de la homo li ne, kiel ĉion ceteran, atribuas al *unu* Kreinto, sed vekas la impreson, ke temas pri pli ol unu. La Patron de l' ĉiomo li ja jene paroligas: *Ni kreu homon laŭ Nia bildo, similan al Ni*²⁹. Li, al kiu ĉio submetigis – mi ja dirus – Li ja ne bezonus ies kunlaboron. Aŭ ĉu estus tiel, ke Li, dum ĉielon kaj teron kaj la maron Li kreis, Li ne bezonis helpon, sed ne estis kapabla sen alies helpo propraforte krei estaĵon tiel etan kaj rompiĝeman kia estas la homo? Nu, kompreneble nur Dio sola konas la veran kaŭzon de ĉi tio, sed mi ne rajtas kaŝi kion, surbaze de akceptinda supozo ŝajnas esti akceptebla kaj verŝajna kaŭzo. Tio estas la jeno:

73 El la estaĵoj kelkaj nek rilatas al virto nek al malvirto, kiel plantoj kaj senracie vivantaj estaĵoj; la unuaj ĉar animon ili ne havas kaj denature estas sen imag-kapablo, la laste menciitaj ĉar ili ne havas spiriton kaj racion. Nu, spirito kaj racio estas tiel dire la hejmo kie malvirto kaj virto laŭnature povas loĝi. Aliaj estaĵoj nur konas la virton kaj neniel scias pri ĉiu formo de malvirto, kiel la steloj. Pri tiuj ja estas dirate, ke estas vivantaĵoj kaj ja dotitaj de spirito, aŭ pli ĝuste: ĉiu mem estas spirito, komplete virta kaj ne impresebla de kiu ajn malbono. Ankaŭ ekzistas estaĵoj, kiuj havas miksitan naturon, kiel la homo, kiu la plej kontraŭajn aferojn en si lasas enveni: saĝo kaj malsaĝo, sinregado kaj senbrideco, kuraĝo kaj malkuraĝo, justeco kaj maljusto, kaj mallonge dirite: bono kaj malbono, belo kaj malbelo, virto kaj malvirto. **74** Por Dio, la Patro de l' ĉiomo, estis tre konvene mem esti la sola Kreinto de la virtaj estaĵoj, ĉar ili estas parencaj al Li. Krome krei indiferentajn estaĵojn ne estis fremde al Lia naturo, ĉar ankaŭ tiuj ne rilatis al la malamika Malbono. Sed la kreado de ĉi miksita specio de kreaĵoj estis io, kio parte taŭgis al Li, parte ne. Taŭgis al Li pro la bonaj kvalitoj, kiuj estis en la miksaĵo, sed ne taŭgis pro la kontraŭaj, fiaj kvalitoj. **75** Tial nur ĉe la estiĝo de la homo li³⁰ diras, ke Dio diris: *Ni kreu*³¹, kio implicas, ke aliajn Li uzis kiel

²⁹ Genezo 1:26.

³⁰ Moseo.

³¹ Genezo 1:26.

kunlaborantojn, por ke la neriproĉeblajn planojn kaj farojn de l' virta homo estu atribuitaj al Dio, la Estro de Ĉio, sed la malbonaj al aliaj estaĵoj sub Li. Ĉar la Patro ne estu la fonto de malbono en liaj infanoj; nu, malbono kaj malbonaj agoj estas ja malbono.

Viro kaj Ino

76 Tre bele, menciinte la Homan Genron, li distingas inter la seksoj kaj diras, ke li estis kreita kiel viro kaj ino. Kvankam la unuopaj homoj ankoraŭ ne formiĝis; en la genro ja ĉeestas la plej apudaj specioj; por tiuj, kiuj havas akran rigardon, ili kvazaŭ en spegulo tie videblas.

Kial la homo kreiĝis lasta? Kvar respondoj

77 Sed oni povas demandi sin, kial la homo estas lasta ĉe la kreado de la mondo. Ĉar la Farinto kaj Patro, kiel atestas la Skribo, kreis lin post ĉiuj ceteraj kreaĵoj. Nu, tiuj, kiuj profunde penetris en la sencon de la leĝoj kaj ilian enhavon priskribas kun la pleja precizo, diras jene: kiam Dio donis al la homo la parencecon kun Li en la dono de l' intelekto, kiu estas la plej sublima donaĵo, Li ankaŭ al li ĉion ceteran ne enviis. Por li Li pretigis kiel por la plej parenca kaj la plej amata estaĵo ĉion en la mondo; Li ja deziris, ke al la homo tuj ĉe sia estiĝo manku nenio el ĉio necesa por la vivado kaj la bon-fartado. Pri la unua zorgis la riĉa abundo je ĉiuj aferoj, kiujn ĝuas la homo; pri la dua <zorgis> la kontemplado de l' aĉeraĵoj en la ĉielo; tiu kontemplado plenigas la spiriton per mirado kaj estigas en ĝi la deziron kaj la sopiron al ties konado. El tio estiĝis la filozofio, surbaze de kiu la homo, kvankam mortideva, akiras senmortecon³². **78** Nu, same kiel homoj, kiuj organizas bankedon, la gastojn al la tablo ne invitas antaŭ ol ĉion ili havas preta por la bankedo; kaj tiuj, kiuj organizas konkursojn en sporto aŭ sur scenejo³³, ĉion pretigas antaŭ ol la spektantojn ili invitas al teatro aŭ stadiono: la atletojn kaj ĉion, kio estos spektebla aŭ aŭdebla; ĝuste tiel same la Sinjoro de ĉio, kiel la gastiganto ĉe konkurso aŭ bankedo, kiam la homon Li volis inviti al ĝuado kaj spektado, unue ĉion pretigis, kio necesis por ambaŭ. Li deziris, ke la homo, enirante en la mondon, tuj renkontu festmanĝon kaj

³² Vidu § 53-54.

³³ La teatraĵoj de Eŝilo, Sofoklo kaj Eŭripido.

sanktejon por spekti: bankedon plenan je ĉio, kion por uzi kaj ĝui liveras tero, riveroj, maro kaj aero; lokon, kiu montras spektaklon de ĉiaspecaj scenoj, plej mirindaj realaĵoj, plej trafaj kvalitoj, plej belaj moviĝoj kaj ĥordancoj, en la plej harmoniaj aranĝoj, proporcioj de nombroj kaj periodoj plej zorge elektitaj, ĉio pri kio senerare oni povus diri, ke tie troveblas la harmonio de la sferoj, la arĥetipa muziko, vera kaj ekzemplodona; kaj se iu asertas, ke en ĉiuj tiuj moviĝoj troveblas la origine vera muziko, kiu estas ekzemplodona por ĉiu muziko, li ne diros malveron. De tiu pramuziko la plipostaj homoj notis la bildojn en sia animo, kaj surbaze de tio ili donacis tre necesan kaj ege utilan arton al la homaro.

79 Tio estas la unua kialo, kial la homo ŝajne estis kreita kiel lasta el ĉiuj. Sed estas senchave montri ankaŭ duan. Tuj ĉe la unua estiĝo la homo trovis ĉiujn necesajn por sia ekzisto pretaj; en tio kuŝis leciono por la postaj generacioj; estas kvazaŭ la naturo laŭte alkrias ilin, ke ili, kiam la Patron de l' posteularo ili imitos, sen peno kaj ĉagreno vivos en la plej riĉa abundo da ĉio, kion ili bezonas. Tio okazos, se ne la malraciaj ĝuadoj regas la animon per tio, ke frandemon kaj diboĉon ili starigas en ĝi, kaj ankaŭ ne la deziro pri famo, mono kaj potenco alproprigas la regadon pri la vivo, kaj kiam ne la ĉagrenoj ekĝenos kaj misgvidos la pensadon, kaj ankaŭ ne la timo – tiu fia konsilanto – neniigas la ĝermojn de bona agado, nek sencio, malkuraĝo, maljusto kaj la amaso da aliaj malvirtoj atakas la animon. **80** Ĉar en la nuna situacio, kiam ĉiuj menciitaj malvirtoj superregas, kaj la homoj senbride sin transdonis al la pasioj kaj la senlimaj kaj pekaj deziroj, kiujn oni eĉ ne rajtas nomi, trafas ilin konvena puno kiel repago por iliaj malpiaj agoj. Tiu puno konsistas en tio, ke kostas penadon akiri la aĵojn, kiujn la homoj bezonas. Ĉar penante ili sulkigas la agrojn kaj kondukas la akvon el fontoj kaj riveroj tra kanaloj; ili semas kaj plantas, kaj tra la tuta jaro senĉese tage kaj nokte ili faras la lacigan terlaboron, kaj tiel ili provizas sin je siaj vivnecesaĵoj; kaj kelkfoje tio estas magra kaj nesufiĉa ĉar per multaj kialoj estis kaŭzita damaĝo; ĉar aŭ sinsekvaj ekpluvoj kaŭzos katastrofojn, aŭ pezaj ekhailoj terenbatis la kreskaĵojn, aŭ la neĝo frostigis la plantojn, aŭ la ŝtormoj per sia furiozo ĝin radikale ekstermis. Ĉar akvo kaj aero kaŭzas multmaniere, ke fruktoj ne bone evoluas. **81** Sed se la senbridaj impulsoj de la pasio estus trankviligitaj per pripensemo, kaj la emo al maljusteco

kaj ambicio per justo, kaj, mallonge dirite, la malvirtoj kaj la al tio ligitaj kutimoj per virtoj kaj la ekvivalentaj agoj; kaj se tiel la milito en la animo, kiu envere estas la plej malfacila kaj plej peza el ĉiuj militoj, estus finita, kaj paco venus sur ni, kiu kviete kaj kalme ripozigus niajn internajn fortojn, tiam ni povus esperi ke Dio, kiu ja certe estas amanto de virto kaj belo, kaj ankaŭ homama, aŭtomate kreskigus la bezonataĵon kaj ĝin tute preta donus al la homa raso. Estas ja klare, ke estas pli facile sen prilaborado de la grundo instigi aferojn ekzistantajn liveri riĉan frukton ol neekzistantaĵojn igi ekzisti.

82 Tio validu kiel dua kialo. Tria estas la sekva: Ĉar Dio komencon kaj finon de l' kreado kiel necesajn kaj tre interrilatajn kreaĵojn volis lasi harmonii, Li kreis la ĉielon kiel komencon kaj la homon kiel finon; la unuan kiel la plej mirindan inter la teraj kaj pereemaj estaĵoj; la homo estas, tiel dire, ĉielo en miniaturo, kiu portas en si grandan nombron da stelecaj aĵoj kiel bildojn en si, nome la diversajn artojn kaj sciencojn kaj noblajn principojn, kiuj estas la bazoj de malsamaj virtoj. Ĉar ja la pereema kaj la nepereema laŭnature estas kontraŭaj, al la plej belaj en ambaŭ kategorioj Li atribuis lokon ĉe la komenco kaj ĉe la fino; ĉe la komenco la ĉielo, kaj ĉe la fino la homo.

83 Fine ankaŭ la sekva estas alportata kiel deviga kaŭzo: La homo devis aperi kiel lasta, post la kreo de ĉio cetera, ĉar, aperante subite kiel lasta post ĉiuj vivantaĵoj, ilin ĉiujn li lasos perpleksaj. Ĉar neeviteble, kiam lin ili ekvidos, ili estus plenaj je respekto kaj sin kurbigus antaŭ li kiel antaŭ sia sinjoro kaj mastro. Tiel do okazis, ke lin vidante ĉiuj tuj fariĝis komplete malsovaĝaj; kaj ĉiuj, kiuj denature estis tre sovaĝaj, tuj ĉe la unua ekvido fariĝis manipuleblaj; reciproke inter si ili tamen konservis sian nevenkeblan batalemon, sed nur antaŭ la homo ili kondukis malsovaĝe.

La homo regas super la bestoj

84 Estis do ja tial, ke la Patro, kiam Li kreis la homon kiel la nature gvidantan estaĵon, lin ne nur efektive igis ordoni, sed lin ankaŭ emfaze instalas kiel Reĝon super ĉiuj estaĵoj sub la luno, tiuj sur la tero, tiuj en la akvo kaj tiuj en la aero. Ĉar ĉiujn mortidevajjn vivaĵojn, kiuj troviĝas en tiuj tri elementoj, tero, akvo kaj aero, Li metis sub lia potenco; la ĉielulojn Li

esceptis, ĉar por ili estas sorto Dia. Pri tiu potenco la fenomenoj montras tre klaran pruvon. Sennombraj amasoj da bestoj kelkfoje estas regataj de kiu ajn viro, ĉe kio tiu ne devas uzi armilon aŭ pecon da fero aŭ ian defendilon; li nur portas bestofelon kiel kovrilon kaj bastonon por fari indikojn kaj por ĉe sia vojaĝado apogiĝi sur ĝi kiam li fariĝas laca. **85** Tiel la multnombraj gregoj da ŝafoj, kaprinoj kaj bovinoj estas gvidataj de ŝaf-, kaprin- aŭ bovin-gardistoj, homoj, kiuj ne devas esti speciale grandaj kaj fortaj, tiel ke pro sia staturo ili vekus respekton ĉe kiuj ilin vidas. Kaj ĉiuj tiuj tiel forte ekipitaj bestoj – ĉar laŭnature ili havas ekipaĵon por defendi sin – kvazaŭ sklavoj antaŭ la mastro sin klinas kaj faras kio al ili estas ordonita. Taŭroj sin lasas jungi por plugi la teron; profundajn sulkojn ili tiras dumtage kaj foje eĉ nokte; tiel longan irejon ili iras gvidate de farmisto. Virŝafoj, pezaj de sia dika lana kovraĵo, en la printempo kun sia ŝarĝo laŭ ordono de la gardisto pacience sin pretigas aŭ eĉ kviete ekkuŝas kaj lasas sin tondi; ili kutimas fordoni la lanon al tiu, kiu nature estas ilia reĝo, same kiel la urboj pagas la imposton. **86** Kaj jen la plej fervora besto, la ĉevalo; oni facile surmetas al ĝi bridojn, por zorgi ke ĝi ne saltante forkuru. Tre elegante ĝi kurbigas sian dorson por servi kiel komforta sidejo, akceptas rajdiston, kaj lin portante alte sur sia dorso rapidtrote ĝi kuras kaj klopodas atingi tiujn lokojn, kien la rajdisto haste survojas. Tiu tie sidas tre kviete ne lacigante sin kaj plenumas sian vojaĝon utiligante la korpon kaj la piedojn de alia estaĵo.

87 Se iu volus pli longe paroli pri tio, li povus ankoraŭ doni pli da ekzemploj por montri, ke neniu estaĵo estas propra majstro kaj ne submetita al la homo. Sed la supre dirita sufiĉas por tion montri. Sed oni bone konsciu, ke la fakto, ke la homo estis kreita lasta, ne implicas, ke li ankaŭ laŭrange estu lasta. **88** Pruvas tion ĉarkondukistoj kaj stiristoj. La unue menciitaj venas post la jungduo kaj troviĝas do post ĝi, sed ĝin gvidas, kun brido enmane, tien kien ili nur volas, ĉe kio ili ĝin jen igas rapidkuri, jen ĝin bremsas, se ĝi kuras pli rapide ol necese. La stiristo siavice prenas sian lokon en la malantaŭa parto de l' ŝipo, la pobo, sed tamen – por tiel diri – estas la ĉefa inter ĉiuj sur la ŝipo, ĉar la bonfarto de l' ŝipo kaj de ĉiuj sur ĝi troviĝantoj kuŝas en liaj manoj. La Kreinto do kreis la homon post ĉiuj ceteraj kiel iaspecan ĉarkondukiston kaj stiriston, por konduki kaj gvidi la terajn aferojn kaj prizorgi la vivantaĵojn kaj plantojn; Li estas kvazaŭ vicreĝo de la unua, Granda Reĝo.

›La sepa tago‹ (Genezo 2:1-3): Ripozo

Festa tago

89 Post kiam do perfektigis la tuta mondo laŭ la naturo de la perfekta nombro 6, la Patro provizis la sekvantan sepan tagon per gloro, laŭdante ĝin kaj nomante ĝin sankta³⁴. Ĉar estas festa tago, ne de unu urbo aŭ regiono, sed de l' ĉio; ĝi estas la sola, kiu vere meritas nomiĝi universala kaj naskiĝtago de la mondo.

La nombro sep

90 Mi ne scias, ĉu iu la naturon de l' nombro 7 povus prikanti laŭ tuta valoro; vortoj ne sufiĉas. Sed eĉ, se ĝi estas pli mirinda ol kion pri ĝi oni povus diri, tamen ni ne ĉesu klopodi paroli pri ĝi. Kaj eĉ, se ne eblas diri ĉion, eĉ ne la plej gravan, tamen ni klopodu almenaŭ eldiri, kion per nia pensado ni povas atingi.

Nun sekvas ekstreme longa ekskurso pri la gigantaj kvalitoj de la nombro 7, kiu kovras § 91-127. Multe pli detale ol en § 48-52 pri la nombro 4 Filono liveras ekstreme multe da aritmologia informado pri la nombro 7. (Noto de D-ro J.C.M. van Winden.)

La graveco de la sabato

128 Tio ĉi kaj multe pli estis dirita kaj filozofiita pri la nombro 7. Tial ĝi ricevis la plej altan honoron de la naturo, kaj ankaŭ estis honorata ĉe la scienculoj de Greklando kaj ĉe la Barbaroj, kiuj okupiĝas pri matematiko. Ĝi ankaŭ estas alte honorata ĉe la amiko de la virto, Moseo, kiu priskribis ĝian belecon sur la plej sanktaj tabuloj de la Leĝo kaj ankaŭ gravuris en la spiritojn de tiuj, kiuj submetiĝis al li, ordonante al ili, ke ĉiam post ses tagoj la sepan ili festu kiel sanktan tagon, dum kiu ili sin detenu de ĉiu laborado, kiu direktiĝas al la serĉado aŭ akirado de porvivaĵoj, kaj sin nur dediĉu al unu afero, la filozofiado, por plibonigi sian vivon kaj traserĉadi la konsciencon; tiu konscienco estas enkonstruita en la animo kaj ne time retiriĝas, ekagi kiel punanta juĝisto, jen kun seriozaj minacoj, jen

³⁴ Vidu Genezo 2:3.

kun iom pli mildaj ordonoj; minacoj kontraŭ tiuj, kiuj plenintence ŝajnas fari maljuston, sed konsiloj al tiuj, kiuj pekas per pretervido aŭ senpripenso, por ke ne denove ili faru la saman eraron.

Genezo 2:4-5: La senmateria mondo

129 Por fini la kreo-historion Moseo diras en resuma redaktado: *Tio estas la libro pri la Estiĝo de Ĉielo kaj Tero, kiam ĝi estiĝis³⁵, en la tago kiam Dio faris Ĉielon kaj Teron kaj ĉion verdan sur la kampo, antaŭ ol ĝi estiĝis surtere, kaj ĉiu herbo de la kampo, antaŭ ol ĝi ekkreskis³⁶.* Ĉu ĉi tie li ne klare metas antaŭ niaj okuloj la mondon senmaterian, la noetajn formojn, kiuj estas la sigeloj de la depresaĵoj en la sensaj aferoj? Ĉar antaŭ ol la tero fariĝis verda, jam ĉeestis la verdo en la naturo de l' aĵoj – tiel li diras – kaj antaŭ ol la herbo ekkreskis sur la kampo, tie jam estis la nevidebla herbo. **130** Oni devas supozi, ke ankaŭ pri ĉiuj aliaj objektoj de la sensoj ekzistis antaŭe la pli praaj formoj kaj mezuroj, per kiuj ĉio, kio ekzistas, ricevas formon kaj mezuron. Ĉar se ne ĉiujn aĵojn unuope li mencias, sed resumas tiujn, estante senkompare zorgema por esti konciza, tio tamen ne malhelpas, ke la malmulto, kiun li diras, rivelas, kia estas la naturo de ĉio, nome, ke sen senmateria ekzemplo nenio en la sensa mondo realiĝas.

Genezo 2:6: Diferenco inter sala kaj dolĉa akvo

131 Logike pluirante kaj bone atentante la sinsekvon de l' pliposta rilate al la antaŭe okazinta li jene daŭrigas: *Estiĝis fonto el la tero kaj tiu trinkigis la tutan surfacon de la tero³⁷.* La aliaj filozofoj asertas, ke ĉiuj akvoj kune estas unu elemento el la kvar, el kiuj formiĝis la mondo. Sed Moseo rigardis pli atente kaj ankaŭ kutime bone observis kaj perceptis. Li ja opinias, ke la granda maro estas elemento, kaj la kvarono de la tuto, kiun la postaj homoj nomas oceano; kaj ili opinias, ke la maroj, kiujn ni navigas, havas la amplekson de havenoj. Sed la dolĉan kaj trinkeblan akvon ili distingas de la marakvo. La unuan li atribuis al la tero kaj tial

³⁵ Hodiaŭ oni vidas alineon en ĉi versiklo: Per ›kiam ĝi estiĝis‹ finiĝas la pastroskriba kreo-poemo, per ›en la tago‹ komenciĝas la javeista pekad-rakonto (akr).

³⁶ Genezo 2:4-5.

³⁷ Genezo 2:6.

konsideris ĝin parto de la tero, kaj ne de la maro. La kialo supre menciigis, nome, ke la tero devis esti kuntenata per ligilo de dolĉa kvalito, kiu funkcias kiel unuiga gluo, kvazaŭ per rimeno. Ĉar se oni lasus ĝin seka kaj neniu akvo en ĝin penetriĝus kaj tra ĉiuj poroj sin disdividiĝus, tiam ĝi estus disfalinta. Sed ĝi estas kuntenata kaj plu ekzistas, parte per la forto de la unuiga viv-spirado, parte per la humido, kiu ne permesas, ke ĝi skuiĝu kaj difalu en etajn kaj grandajn partojn.

132 Tio estas unu kialo. Tamen mi ankoraŭ menciu ankaŭ alian, kiu havas pretendon de vereco. Nenio surtere povas estiĝi sen humido. Tion oni vidas ĉe la semo de la reproduktado; tiu estas humida, same kiel tiu de ĉiuj vivantaj estaĵoj, aŭ ĝi ne povas ĝermi sen humido, same kiel tio estas ĉe la plantoj. El tio pruviĝas, ke la menciita humideco necesece estas parto de la tero, kiu ĉion estigas, same kiel ĉe la virinoj estas la monataĵo; ĉar natursciencistoj diras, ke tio formas la korpan substancon de la feto.

133 Ankaŭ kio nun estas dirota kongruas kun la supre menciita. Al ĉiu patrino la naturo donis kiel plej necesajn korpo-partojn brustojn: estas kvazaŭ fontoj; en ili ŝi produktas nutraĵon por la naskota infano. Ankaŭ la Tero estas, kiel eblas vidi, ia patrino. Tial la unuaj homoj opiniis bone nomi ŝin Demetra, ĉe kio ili kombinis la nomojn ›panjo‹ kaj ›terox‹³⁸. Ĉar, kiel diras Platono, la tero ne imitas la patrinon, sed la patrino la teron; tiun lastan la poetoj nomis laŭvere ›ĉio-panjo‹, ›fruktportantino‹ kaj ›ĉiodonema‹³⁹, ĉar ŝi estas la fonto de estiĝo kaj konservado same de vivantaĵoj kiel de plantoj. Do estas tre okulfrappe klare, ke la naturo al la tero kiel al la plej malnova kaj plej fekunda patrino donis kvazaŭ brustojn la fluojn de riveroj kaj fontojn, por ke la plantoj estu provizitaj de akvo kaj ĉiuj vivantaĵoj abunde povu trinki.

Genezo 2:7: La kreiĝo de la homo el la tero

134 Poste li diras: *Dio prenis pecon da tero kaj modlis el ĝi la homon, kaj Li enblovis en lian nazon spiron de vivo kaj la homo fariĝis viva animo*⁴⁰. Tre klare ĉi tie li montras, ke estas tre granda diferenco inter la nun

³⁸ De – Diino; Meter – Patrino.

³⁹ Pandora.

⁴⁰ Genezo 2:7.

modlita homo kaj tiu, kiu antaŭe estis modlita laŭ la bildo de Dio. Ĉar la nun modlita homo estas sense perceptebla kaj jam havas certajn ecojn, konsistas el korpo kaj animo, estas viro kaj virino, kaj estas nature mortideva. La homo laŭ la bildo estas ideo aŭ iaspeca sigelo, noeta, senmateria, nek viro nek ino, laŭnature senmorteca. **135** Li diras, ke la sense perceptebla individua homo havas strukturon, kiu konsistas el tera substranco kaj Dia spiro. Ĉar la korpo estiĝis per tio, ke la Artisto prenis pecon da tero kaj el ĝi modlis homan figuron; sed la animo tute ne venas de io kreita, sed de la Patro kaj Mastro de ĉio. Ĉar kion Li enblovis estis nenio alia ol Dia spiro, kiu el tiu plej feliĉa naturo ĉi tien migris por subteni nian genron, por ke, se eĉ mortideva laŭ sia videbla parto, almenaŭ laŭ sia nevidebla parto ĝi estu senmorta. Tial oni do povas diri, ke la homo staras ĉe la limo inter mortideva kaj senmorta naturo kaj partoprenas en ambaŭ kiom eblas, kaj ke samtempe mortideva kaj senmorta li kreiĝis, mortideva laŭ la korpo, senmorta laŭ la spirito.

136 Tiu unua homo, naskita el tero, prapatro de nia homa gento, estis, kiel ŝajnas al mi, en ambaŭ rilatoj mirinda, anime kaj korpe, kaj superis ĉiujn plipostajn homojn grande en perfekteco, kiun li posedis en ambaŭ rilatoj. Ĉar li vere estis bela kaj nobla⁴¹.

Mirindeco laŭ la korpo

Pri la beleco de korpa figuro oni povas doni tri argumentojn. La unua el ili estas: ĉar la tero ĉe la disiĝo de la granda akvamaso, kiu nomiĝis maro, kvazaŭ nova kreaĵo estiĝis, la materio, el kiu formiĝis la aferoj, ankoraŭ estis nemiksita, pura kaj senmanka, kaj supla kaj manipulebla, kaj kio el ĝi estis modlita kompreneble estis senriproĉa. **137** Due estas evidente, ke Dio ne el la unua renkontita terpeco prenis manplendon kaj el tio en pleja rapido volis formi la homo-bildon. Ne, el la tuto Li elektis la plej bonan pecon, kaj el pura materio Li elserĉis la plej puran pecon, kiu pleje taŭgis por kion Li volis fari. Ĉar kio estis farita, estis sankta loĝejo kaj sankta templo de l' racia animo; la homa korpo devis tion porti en si kiel plej Di-similan. **138** Tria argumento, kiu estas nekomparebla al la antaŭaj, estas la sekva: la Kreinto estis, same kiel en ĉio cetera, ankaŭ lerta en la arto de la kreado: la sekvo de tio estis, ke ĉiu korpoparto en si

⁴¹ Laŭ la klasika Greka idealo.

mem havis konvenan cifero-rilaton, kaj ankaŭ koncerne la funkciadon de la tuto estis atente ekipita. Kaj krom ĉi simetrio al la korpo Li ankaŭ donis konvenan mezuron kaj sanan koloron; Li ja deziris, ke la unua homo aspektu kiel eble plej bele.

Mirindeco laŭ la animo

139 Ke li ankaŭ anime estis mirinda, estas evidente. Ĉar Dio ĉe ĝia farado klare uzis neniun ekzemplon el la mondo de l' estiĝo, sed, kiel mi jam diris, nur sian propran Logoson⁴². Tial li diras, ke la homo estis kreita kiel bildo kaj similaĵo de tiu Logoso. Li blovis al li en la vizaĝon, kie estas la loko de la sensoj, per kio la Kreinto vivigis la korpon; kaj post kiam la pensadon kiel reĝon Li lokis en la gvidan parton, al tiuj sensoj Li ordonis servi la pensadon per perceptado de koloroj, sonoj, krome de gustoj, odoroj kaj simile, kiujn la pensado en si mem sen perceptado ne kapablas kapti. Neeviteble la imitado de bela ekzemplo devas esti mirinda. Nu, la Logoso de Dio estas pli nobla ol la beleco mem, tio estas beleco, kiu estas en la naturo. Ĝi ne estas ornamita per beleco sed, por diri la veron, al la beleco ĝi donas ĝian plej belan ornamon.

Diferenco inter la unua homo kaj la nuna homo

140 Tiel, kiel ŝajnas al mi, la unua homo estis kreita korpe kaj anime, kaj li superas ĉiujn, kiuj nun vivas kaj antaŭ ni estas vivintaj. Ĉar ni naskiĝas el homoj, sed de li Dio estis la farinto. Nu, ju pli altranga estas la farinto, des pli mirinda estas, kio estiĝas; ĉar same kiel kio estas en florado estas pli bona ol kio jam estas forflorinta, ĉu temas pri vivantaĵo aŭ planto aŭ frukto aŭ kio ajn en la naturo, same tiel ŝajnas, ke la unue formita homo estis apogeo de sia gento, kaj ke pli postaj homoj ne plu atingis tiun apogeon, ĉar ĉiuj gentoj post tio en aspekto kaj forto degeneris. **141** Tiun fenomenon mi konstatis ankaŭ en skulptarto kaj pentrarto. Imitaĵoj ĉiam postrestas ĉe la originalo, kaj se la imitaĵojn oni ree imitas pentrante aŭ skulptante, tio validas ankoraŭ pli, ĉar ili distancas multe de la originalo. Io simila konstateblas ĉe la magneto. El la feraj ringoj tiu, kiun tuŝas la magneto, estas tre forte tenata, tiu kiu tiun unuan tuŝas, malpli; iu tria tamen dependas de la dua kaj iu kvara de la

⁴² Vidu § 24.

tria kaj iu kvina de la kvara, kaj tiel plu, en longa vico; ili kunteniĝas de unu altirforto, sed ne samforte; ĉar la ringoj kiuj pendas pli diste de la komencpunkto estas malpli ligitaj, ĉar la altirforto malkreskas kaj ne plu kapablas samforte kunteni ilin. Io simila ŝajne okazis al la homa gento; ĉe ĉiu sekva generacio la fortoj kaj kvalitoj de korpo kaj animo malpliĝis.

La homo kiel mondcivitano

142 Kiam tiun prapatron ni ne nur nomus la unuan homon sed ankaŭ la solan mondcivitanon, ni unue diros ion, kio estas absolute vera. Ĉar lia domo kaj lia urbo estis la mondo, ĉar ankoraŭ neniu konstruaĵo estis farita per homa mano el ŝtono aŭ ligno. En tiu mondo li vivis kvazaŭ en patrujo kaj sentis sin sekure; li ne konis timon, ĉar li estis juĝita inda regi pri la tero. Kaj ĉar ĉiuj vivantaĵoj antaŭ li kurbiĝis kaj lernis obei al li kiel al sia mastro kaj foje eĉ estis devigitaj al tio, li vivis sekure en la ĝuado de paco sen batalado.

143 Sed ĉar ĉiu ordigita urbo havas leĝan sistemon, estis necese ke la mondcivitano vivu laŭ la sistemo, kiu ankaŭ regulas la tutan mondon; tio estas la ›rekta racio‹ de la naturo, kiu pli ĝuste nomiĝas ›ordono‹, ĉar estas Dia leĝo, laŭ kiu ĉiu estaĵo ricevis la ĝustan kaj konvenan. Tiu urbo, tiu sistemo, devis jam havi civitanojn antaŭ la homo, kiujn prave oni nomu civitanojn de la granda urbo; ili ricevis la plej grandan spacon kaj enskribiĝis en tiu grandioza kaj plej perfekta urbo. **144** Kio tiuj estus, se ne saĝaj, Diaj estaĵoj, kelkaj nefizikaj kaj noetaj, aliaj ne sen korpo, kiel estas koncerne la stelojn? Ĉar la homo kun ili rilatis kaj kunvivis, kompreneble lia vivo disvolviĝis en pura feliĉego. Li estis intime parenca al la Estro, ĉar al li la Dia spiro estis larĝe konfidita; tial li rapidis diri kaj fari ĉion tiamaniere, ke plaĉu al la Patro kaj Reĝo, dum ties spurojn li sekvis laŭ la padoj, kiujn faras la virtoj; ĉar nur al spiritoj, kiuj faras sian celon, ke ili simulu al sia Kreinto Dio, estas permesite alproksimiĝi al Li.

Parenceco kun la unua homo

145 Per tio la belecon de la unua homo, laŭ animo kaj laŭ korpo, ni traktis. Povas esti, ke ni restis longe for de la realo, sed ni faris, kion ni kapablis. Ne estis aliel ol ke liaj posteuloj, kiuj partoprenis en la perfekta

bildo, kiu estis en li, devis konservi la rekonilojn de l' parenceco kun la prapatro, eĉ se nur svage. En kio konsistis tiu parenceco? **146** Ĉiu homo per sia menso estas parenca al la Logoso de Dio kaj tiamaniere estas printaĵo aŭ fragmento aŭ rebrilo de l' feliĉega Dia naturo. Laŭ la strukturo de sia korpo li parencas al la tuta mondo; ĉar ĉi korpo estas miksaĵo konsistanta el la samaj elementoj, tero, akvo, lumo kaj fajro, kaj ja tiamaniere, ke ĉiu elemento kontribuas al perfektigo de materio, kiu plenumis ĉiujn kondiĉojn, kiujn la Kreinto devis apliki por realigi sian videblan bildon. **147** Krome la homo troviĝas en ĉiuj menciitaj elementoj kiel lokoj, kiuj al li estas tre familiaraj kaj parencaj; kaj li ŝanĝas lokojn kaj eniras jen en ĉi tiun elementon, jen en alian; tiel tute laŭvere oni povas la homon nomi estaĵo de la tero, de la akvo, de la aero kaj de la ĉielo. Kiom li loĝas kaj iras sur la tero, li estas estaĵo de la tero; kiom li ofte plonĝas, naĝas aŭ ŝipveturas, li estas estaĵo de la akvo – komercŝipistoj, ŝipekipistoj kaj purpurfiŝistoj kaj ĉiuj, kiuj ĉasas ostrojn aŭ fiŝojn, estas klara pruvo pri la ĉi-tie-dirita –; kiom lia korpo estas levita de la tero supren kaj ŝvebas en la aero, oni prave povas diri, ke li estas aervojaĝisto; krome li ankaŭ estas ĉiela estaĵo, ĉar per la ĉion penetranta senso, la vido, sunon kaj lunon kaj ĉiun el la ceteraj ĉielkorpoj, planedojn kaj fiksaĵojn, li alproksimiĝas.

Genezo 2:19: Doni nomojn

148 Tre mirinde Li ankaŭ atribuas la donadon de nomoj al la unua homo⁴³. Ĉar tio ĉi estas afero de saĝo kaj reĝa aŭtoritato. Kaj tiu homo estis saĝa kaj posedis tiun saĝecon el si mem, ĉar li estis kreita de la mano de Dio, kaj li ankaŭ estis reĝo. Nu, al reĝo decas doni al ĉiuj el siaj subuloj nomon. Estis kompreneble ekstreme forta potenco, kiun havis la unua homo; forminte lin zorgeme, Dio konfidis al li la duan lokon; Li ja faris lin sia vicreĝo, sed starigis lin kiel reĝanto super ĉio cetera; ĉar eĉ tiuj, kiuj naskiĝas tiom da generacioj poste, nun kiam la homa raso per la longa irado tra la tempo perdis sian forton, tamen ankoraŭ regas super la senraciaj estaĵoj kaj tiel ili – por tiel diri – ankoraŭ tenas la lampon de regado kaj de reĝpotenco flamanta, kiun de la unua homo ili ricevis. **149** Li do diras, ke ĉiujn bestojn Dio kondukis antaŭ Adam, ĉar Li volis vidi,

⁴³ Genezo 2:19.

kiun nomon al ĉiuj li donos; tion Dio faris, ne ĉar Li dubis pri tio – ĉar por Dio nenio estas nesciata –, sed ĉar Li sciis, kiel la racian naturon de l' mortidevuloj Li provizis per propra libereco de moviĝo, por ke Li mem ne havu parton en la malbono. Li elprovis lin, kiel instruisto faras ĉe lernanto, aktivigante lian jam ekzistantan emon kaj instigante lin montri la agojn, kiuj apartenas al lia tasko, por ke laŭ propra iniciato nomojn li donu, kiuj ne estu maltrafaj aŭ maldecaj, sed kiuj bone montru la kvalitojn de la koncernaj estaĵoj. **150** Ĉar la penskapablo de lia animo ja ankoraŭ ne estis damaĝita kaj enŝteliĝis en ĝin ankoraŭ neniu malforto, malsano aŭ pasio, la impresojn de korpoj kaj objektoj li ankoraŭ tute klare perceptis kaj donis al ili la trafajn nomojn, ĉar li vidis ekzakte, kion koncernas ĉiu objekto, tiel ke kuntrafis komprenado kaj nomado de la naturo de l' aĵoj.

La misfaro de la unua homo

151 Sed ĉar nenio estas daŭripova el ĉio, kio estas submetita al estiĝo kaj pereado, kaj ĉio mortideva neeviteble estas submetita al estiĝo kaj ŝanĝiĝo, ankaŭ la unua homo do devis kontaktiĝi al iu malbono. Kialo por mallaŭdinda vivado fariĝas por li la virino. Ĉar dum li estis sola, en sia unu-eco li similis al la mondo kaj al Dio kaj en sia animo li portis la karakterojn de ambaŭ, ne ĉiujn, sed tiom, kiom mortideva kreitaĵo ĝin povas enhavi. Sed ankaŭ kiam formiĝis la virino, li vidis similan eksteriĝon kaj parencon figuron; ĝoja li iris ĝin vidi, alpaŝis ŝin kaj salutis ŝin. **152** Kaj ĉar ŝi perceptis neniun vivan estaĵon, kiu pli al ŝi similis ol li, ŝi ĝojis kaj hezite respondis lian saluton. Tiam aldoniĝis la amo, kiu unuigis kaj kombinis ilin kiel du apartajn duonojn de unu vivantaĵo, post kiam ĝi en ambaŭ enmetis la sopiron al kuniĝo kun la alia cele al naskado de estaĵo simila al ili. Tiu deziro ankaŭ estigis la korpan ĝuon, kiu estas la origino de maljustaĵoj kaj de malobeo al la leĝo; kaj per tio ili interŝanĝis la mortidevan kaj malfeliĉan vivadon por la senmorta kaj feliĉa.

Alegoria interpreto de la ĝardeno

153 Kiam la viro, antaŭ ol formiĝis la virino, ankoraŭ havis vivon solecan, antaŭ ol formiĝis la virino, de Dio – tiel diras la teksto – estis konstruita

ĝardeno, kiu en nenio similis la nunajn ĝardenojn⁴⁴. Ĉar en ĉi lastaj la arbaroj estas senspiritaj, plenaj je ĉiuspecaj arboj; kelkaj estas ĉiamverdaj kaj daŭra ĝojo por la okulo, aliaj sin printempe ĉiam denove ornamas per juna verdaĵo; kaj parte ili portas malsovaĝajn fruktojn por la homoj, ne nur por la necesa vivteno, sed ankaŭ por la ekscesa ĝuo de luksa vivado, parte estas alispecaj, kiuj estas aljuĝataj al bestoj por ilia necesa vivteno. Sed en la Dia ĝardeno estis tiel, ke ĉiuj plantoj estis dotitaj de spirito kaj prudento; ili portis la virtojn kiel fruktojn kaj krome puran komprenon kaj sagacon, dank' al kio distingiĝas bono kaj malbono, kaj krome vivado sen malsano kaj en senmortecon kaj tiel plu.

154 Ŝajnas al mi, ke tiu ĉi prezento estas prefere metafora ol laŭlitera. Ĉar arboj de vivo kaj de kompreno en la pasinteco neniam staris surtere kaj plej probable ankaŭ neniam estos. Sed Moseo, ŝajne, en la bildo de la ĝardeno montras la gvidan organon de la animo, kiu plenas de sennombraj opinioj same kiel de same multaj plantoj; kaj per la arbo de la vivo li indikas la plej grandan virton, la Di-adoron, per kiu la animo ekhavas senmortecon; per tiu de la scio pri bono kaj malbono la virton, kiu staras meze, per kiu prijuĝiĝas la nature kontraŭaj aferoj.

155 Post kiam Dio plantis tiujn kriteriojn en la animo, kvazaŭ juĝisto Li atentis, kiudirekten ĝi kliniĝos. Kaj kiam Li vidis, ke ĝi inklinas en la direkton de l' malbono kaj malestimas la Di-adoron kaj la sanktecon, el kiuj estiĝas la senmorta vivo, Li ĝin malakceptis, kiel kompreneble estas, kaj forpelis ĝin el la ĝardeno kaj al la animo, kiu kaŭzis neripareblan kaj nesaniĝeblan malbonon, Li lasis neniun esperon pri posta reveno. Ankaŭ la kaŭzo de la trompo estis grave malaprobinda; kaj tiun ni ne silente povas preteriri. **156** Estas dirate, ke en malnovaj tempoj la venena, el la tero naskita rampanta besto havis homsimilan voĉon kaj ke foje ĝi riproĉis al la virino pri troa malrapido kaj troa zorgemo, ĉar ŝi hezitis kaj ne decidiĝis pluki iun frukton, kiu aspektis bela por la rigardo kaj bongusta por gustumi kaj krome tre utila, ĉar per ĝi scion oni povus akiri pri bono kaj malbono; kaj ke sen plua pripensado sekve de iu malforto kaj nestabileco en la konvinko ŝi konsentis kaj manĝis de la frukto kaj el ĝi donis al sia edzo. Tio subite ĵetis ilin el situacio de senpekeco kaj simpleco en la malbonon. Pri tio la Patro koleris – estis ja ankaŭ ago por

⁴⁴ Genezo 2:8 kaj sekve.

koleri pri ĝi, ĉar preterirante la arbon de l' vivo senmorta, t.e. la perfekta virto, ĉe kiu ili povus pluki longan kaj feliĉan vivon, ili elektis la mallongdaŭran kaj mortidevan vivon, kiu efektive ne estas vivo, sed tempo plena de mizero –, kaj Li decidis por ili pri la punoj, kiujn ili meritis.

La serpento simbolo de ĝuado

157 Tiuj ĉi ne estas elpensitaj historioj, kiel poetoj kaj sofistoj volonte rakontas, sed ĉi tie bildoj estas alvokitaj, kiuj petas alegorian klarigon pri tio, kio kaŝe estas montrata. Oni povas racie akcepti, ke la ĉi tie menciita serpento estas simbolo de la ĝuo; unue ĝi estas besto, kiu ne havas piedojn kaj platigite antaŭen surventre kuŝas; due ĝi sin nutras per gleboj da tero; trie en siaj dentoj ĝi portas la venenon, per kiu ĝi mortigas tiujn, kiujn ĝi mordas. **158** Nu, ĉe la homo ĝuema troveblas ĉiuj ĉi aferoj; ĉar sian kapon li apenaŭ povas levi supren, ĉar ĝi estas peza kaj subentirata de la malmodereco, kiu lin lasas ŝanceliĝi kaj fali. Krome li sin nutras ne per ĉiela nutraĵo, kiun prezentas la Saĝeco en siaj diroj kaj ordonoj al ĉiuj, kiuj deziras vidi viziojn, sed per la nutraĵo, kiun prezentas la tero en la diversaj sezonoj; el tio devenas ebrio kaj frandadoj kaj avidegeco; tiuj eĉ plifortigas la dezirojn de la stomako kaj lasas ilin eksplodi, kaj tiel ankaŭ vekas la pli malsuprajn stimulojn kaj tiujn eĉ plifortigas. Li rigardas plena je deziro la laboron de kuiristoj kaj restoraciestroj, li turnas sian kapon kaj klopodas kapti la odoron de bongustaj nutraĵoj, kaj kiam riĉe pretigitan tablon li vidas, senretene li sin ĵetas al la pretigitaj frandaĵoj; li celas elmanĝi ĉion samtempe, ĉe kio lia celo estas ne, satigi sin, sed nenion postlasi el ĉio prezentita. **159** Tial same kiel la serpento li kunportas kun si la venenon en la dentoj; tiuj ja estas la servistoj kaj helpantoj de l' nesatigebla deziro; kaj ili tranĉas ĉiujn manĝaĵojn en pecojn kaj muelas ĝin tre fajne, kaj poste ili unue prezentas ĝin al la lango, kiu juĝas pri la sukaj kaj decidat, poste al la gorĝo. Malmodero en manĝado estas laŭnature venena kaj mortiga, ĉar ne povas okazi digesto ĉe aldonado de nova nutraĵo antaŭ ol la antaŭa estas digestita.

La voĉo de la serpento

160 Pri la serpento oni rakontas, ke homan voĉon li havas, ĉar la ĝuo havas amason da probatalantoj kaj advokatoj, kiuj prenis sur sin defendi

kaj per zorgo ĉirkaŭi ĝin. Ili kuraĝas distribui la opinion, ke la ĝuo havas potencon pri ĉio, eta kaj granda, senescepte pri ĉio ajn.

161 Tiel la unua kuniĝo inter viro kaj virino havas la ĝuon kiel akompananton, kaj per ĝi realiĝas la generado de la infano. Kaj la infano nenie sin sentas same bone hejme; ĝi ĝojas pro la ĝuo kaj forpuŝas ĝian malon, la ĉagrenon. Tial la infano ankaŭ ploras, kiam ĝi naskiĝas; kiel kompreneblas, ĝi ĉagrenas pro la malvarmo. Ĉar el la tre varma, ja varmega spaco de la utero, kie longtempe ĝi troviĝis, subite ĝi transiras en la eksteran aeron, malvarman lokon al kiu ĝi ne kutimis; pro tio ĝi ektimas kaj per sia plorado klare ĝi pruvas, ke ĉagrenon ĝi spertas kaj kontraŭas doloron. **162** Krome oni diras: ĉiu vivantaĵo celas ĝuon kiel plej gravan kaj plej necesan celon en la vivo, kaj precipe la homo. La ceteraj tion alstrebas nur per gustosentumo kaj seksorganoj; sed la homo tion faras ankaŭ per la ceteraj sensumoj. Li ĉasas al ĉiuj bildoj kaj sonoj, kiuj povas doni ĝuon al orelo kaj okulo. **163** En ankoraŭ multaj aliaj vortoj estas laŭdata la spertado de ĝuo kaj oni diras, ke ĝi estas la plej propra al la vivantaĵoj. Sed la supre dirita sufiĉas por montri, kial la serpento ŝajnis havi homan voĉon. Estas, kiel ŝajnas al mi, speciale pro tio, ke Moseo en la specialaj leĝoj, en kiuj li skribas pri la bestoj, kiujn oni jes aŭ ne rajtas manĝi, specife tiun ›serpent-manĝanton‹ laŭdas⁴⁵, kiu estas reptilio kun kruoj super la piedoj, per kiuj de la tero ĝi povas supren salti kaj leviĝi en la aeron, same kiel la genro de la akridoj. **164** Tiu serpent-manĝanto ŝajnas al mi esti nenio alia ol la simbolo de sinregado, kiu senfinan batalon kaj nepacigeblan militon havas kontraŭ malmodero kaj troa ĝuado. Ĉar la sinregado tre ŝatas simplecon, abnegacion kaj ĉion, kio necesas por severa kaj sankta vivado. Male la ĝuado preferas troigon kaj malŝparon, kiuj kaŭzas molecon kaj inecon anime kaj korpe, kio rezultigas pekeman vivstilon, kiu por la sane pensantaj homoj estas pli aĉa ol la morto.

La serpento sin turnas al la virino

165 La ĝuo kun sia trompa fascino ne kuraĝas turni sin al la viro, sed turnas sin al la virino kaj pere de ŝi al li, tre lerte kaj celtrafe. Ĉar en ni la cerbo rolas kiel viro, la percepto kiel virino. La ĝuo unue faras kontakton

⁴⁵ Levidoj 11:22.

kaj ekparolas kun la sensoj, kaj pere de tiuj ĝi misgvidas ankaŭ la gvidantan cerbon. Ĉar kiam la sensoj ĉiuj cedis antaŭ liaj tentoj, estante ĝojaj pri kio al ili estas trompe promesata – la okulo ĉe la riĉa variado da koloroj kaj formoj, la orelo ĉe la harmonio de sonoj, la gustumo ĉe la dolĉeco de sukoj, la flaro ĉe la bonodoraj aromoj, kiuj leviĝas –, tiam tiujn donojn, akceptinte ilin, ili alportas al la cerbo de sia estro; kaj kiel advokatojn ili kunprenas la persvadopovon, por zorgi, ke tiu cerbo absolute nenion rifuzu. La cerbo tuj sin lasas konvinki kaj ŝanĝiĝas de estro en subulon, de mastro en sklavon, de civitano en ekziliton, de senmorta en mortidevan. **166** Se diri mallonge, oni devas scii, ke la ĝuo kvazaŭ malĉasta prostituitino esperas trovi amanton kaj serĉas svatistojn por pere de tiuj trovi tiun. Nu, estas la sensoj, kiuj rolas kiel svatistoj kaj alportas la amanton. Kiam la ĝuo sukcesis logi la sensojn, ĝi facile submetas al si la spiriton. La sensoj ja facile enkondukas ĉe ĝi la eksterajn fenomenojn kaj anoncas ilin kaj metas ilin antaŭokule; ili encerbigas al ĝi ĉiujn formojn de l' aĵoj kaj kaŭzas la koncernajn emociojn. Ĉar ĝi estas kvazaŭ vakso; ĝi akceptas la enprintaĵojn en si, kiuj pere de la sensoj ĝin atingas kaj per tio perceptas la materiajn aferojn, kion, kiel mi jam diris, el si mem ĝi ne povas.

La puno

167 La rekompenco de la ĝuo tuj spertis tiuj, kiuj fariĝis la unuaj sklavoj de tiu peza kaj malfacile kuracebla malsano. La virino ricevis por suferi la pezajn dolorojn de l' naskado kaj la ĉagrenojn, kiuj en la plua vivo sinsekvas, precipe tiujn, kiuj koncernas infanojn, kiam ili naskiĝas kaj devas esti edukataj, kiam ili malsanas kaj kiam ili estas sanaj, kiam ili prosperas kaj kiam ili estas malfeliĉaj; krome estas la perdo de libero kaj la superregado de la viro ĉe ŝia flanko, al kies deziroj ŝi devas obei. La viro siavice ricevas pezajn klopodojn por plenumi kaj daŭre laboras en sia ŝvito por havigi al si la necesaĵojn; li perdis la bonaĵojn, kiujn la tero lernis el si mem produkti sen bezono de l' scio de la terkulturisto, kaj li devas senĉese penadi ĉe la serĉado de vivteno, por preventi, ke li mortos pro malsato. **168** Ĉar tion mi pensas: same kiel suno kaj luno ĉiam donas lumon, post kiam tio al ili estis ordonita ĉe la unua estiĝo de l' ĉio kaj ili plenumas la Dian ordonon pro la simpla kialo, ke la malbono estas ekzilita longe for de la limoj de la ĉielo, tiel same la profunda

fekunda tergrundo, sen la scio kaj la laboro de l' terkulturisto, en la diversaj sezonoj prezentis abundajn fruktojn. Sed nun, de post kiam la malbono ekregis la virtojn, blokiĝis la ĉiam fluantaj rojoj de la Diaj bonfaroj, por ke ili ne plu utilu al homoj, kiuj ne estas indaj je ĝi.

Dia kompatemo

169 Nun la homa gento, se la punon kiun ĝi meritis, ĝi jam devus suferi pro la maldankemo al Dio, ĝia bonfaranto kaj savanto, jam devus esti neniigita. Sed Li, kompatema kia Li estas laŭnature, kompatis kaj mildigis la punon. La homan genton Li lasis plu ekzisti, sed la manĝaĵon ne plu disponigis tute pretajn kiel antaŭe, por ke la homo ne, sekve de du malbonoj, nenifarado kaj trosatiĝo, ekscesu en pekoj kaj diboĉado.

170 Jen la vivo de tiuj, kiuj unue vivis en senpekeco kaj simpleco, sed poste preferis la malbonon super la virto.

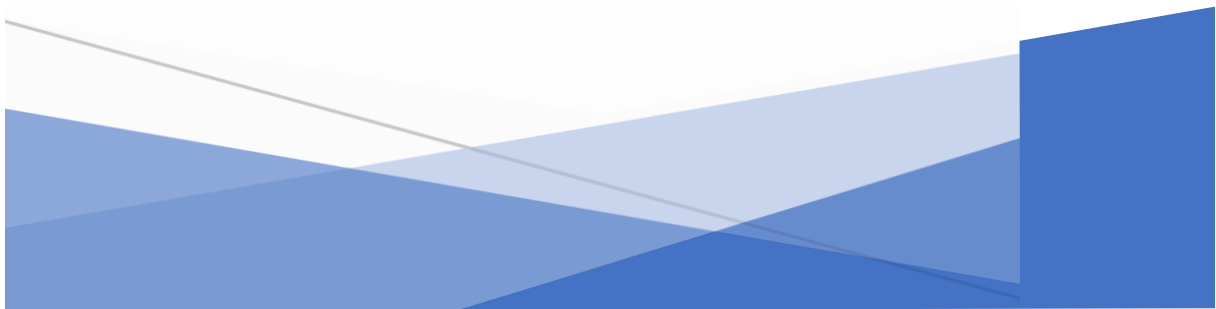
Finaj konsideroj: Kvin lecionoj

Pere de tiu ĉi traktita historio pri la kreado Moseo instruas nin, krom multaj aliaj aferoj, kvin lecionojn, kiuj estas de escepta beleco kaj mirindaj. – *Unue*: ke Dio ekzistas kaj ĉeestas; tion konsidere la malpiajn, el kiuj kelkaj hezitas kaj estas sendecidaj pri Lia ekzisto, aliaj pli senhonte kuraĝas aserti, ke Li entute ne ekzistas, kaj ke paroli pri Lia ekzisto estas senenhava aserto de homoj, kiuj la veron obskurigas per elpensitaj rakontoj. **171** – *Due*: ke Dio estas Unu: tion pro tiuj, kiuj favoras la instruon de l' politeismo; ili ne fortimiĝas de tio, transporti la plej fian specon de regado – la superregadon de la amaso – de la tero al la ĉielo. – *Trie*: ke, kiel antaŭe mi jam diris, la tero estiĝis; tion pro tiuj, kiuj opinias, ke ĝi estas neestiĝinta kaj eterna, kaj kiuj tial nenion plu havas por atribui al Dio. – *Kvare*: ke ankaŭ la mondo estas unu, ĉar estas nur unu Kreinto, kiu similigis sian kreaĵon al Si mem en la Unu-eco; por la kreo de la tuto Li uzis ĉiun haveblan materion. Ja ne estus unu tutaĵo, se ĝi ne estus estigita kaj kunigita el ĉiuj partoj. Ĉar eĉ ekzistas homoj, kiuj pensas, ke estas pluraj mondoj, ja eĉ, ke ekzistas nemezureble multaj mondoj; tion kaŭzas, ke envere ili estas senfine nesciaj pri tiuj aferoj, pri kiuj estas bone scii ĝin. – *Kvine*: ke Dio zorgas

pri la mondo. Ĉar laŭ la sanktaj leĝoj de l' naturo estas necese, ke la Farinto daŭre zorgu pri sia faraĵo, same kiel parencoj zorgas pri siaj infanoj.

Konkludo

172 Kiu ĉi tiujn mirindajn kaj valorajn ideojn akceptis ne tiom en siajn orelojn kiom en sian spiriton kaj skribis en sian animon – ke estas unu Dio, kiu ĉeestas, kaj ke Li, kiu estas la Vero estas Unu, kaj, ke Li kreis la mondon, kaj, ke Li kreis unu mondon, kiel dirite, ĉar en la unu-eco Li volis ĝin fari simila al Si, kaj, ke Li daŭre zorgas pri sia kreaĵo – tiu havos benatan kaj feliĉan vivon, ĉar en lia interno gravuriĝis la preskriboj de Di-adorado kaj sankteco.

Φίλων ὁ Ἀλεξανδρεὺς

Περὶ τῆς κατὰ Μωυσέα κοσμοποιίας⁴⁶

I

1 Τῶν ἄλλων νομοθετῶν οἱ μὲν ἀκαλλώπιστα καὶ γυμνὰ τὰ νομισθέντα παρ' αὐτοῖς εἶναι δίκαια διετάξαντο, οἱ δὲ πολὺν ὄγκον τοῖς νοήμασι προσπεριβαλόντες ἐξετύφωσαν τὰ πλήθη μυθικοῖς πλάσμασι τὴν ἀλήθειαν ἐπικρύψαντες. **2** Μωυσῆς δ' ἐκάτερον ὑπερβάς, τὸ μὲν ὡς ἄσκεπτον καὶ ἀταλαίπωρον καὶ ἀφιλόσοφον, τὸ δ' ὡς κατεψευσμένον καὶ μεστὸν γοητείας, παγκάλην καὶ σεμνοτάτην ἀρχὴν ἐποίησατο τῶν νόμων, μήτ'

⁴⁶ el: https://el.wikisource.org/wiki/Περὶ_της_κατὰ_Μωυσέα_κοσμοποιίας.

εὐθύς ἅ χρη πρᾶττειν ἢ τούναντίον ὑπειπὼν μήτ', ἐπειδὴ προτυπῶσαι τὰς διανοίας τῶν χρησομένων τοῖς νόμοις ἀναγκαῖον ἦν, μύθους πλασάμενος ἢ συναινέσας τοῖς ὑφ' ἐτέρων συντεθεῖσιν. **3** ἡ δ' ἀρχή, καθάπερ ἔφην, ἐστὶ θαυμασιωτάτη κοσμοποιίαν περιέχουσα, ὡς καὶ τοῦ κόσμου τῷ νόμῳ καὶ τοῦ νόμου τῷ κόσμῳ συνάδοντος καὶ τοῦ νομίμου ἀνδρὸς εὐθύς ὄντος κοσμοπολίτου πρὸς τὸ βούλημα τῆς φύσεως τὰς πράξεις ἀπευθύνοντος, καθ' ἣν καὶ ὁ σύμπας κόσμος διοικεῖται. **4** τὸ μὲν οὖν κάλλος τῶν νοημάτων τῆς κοσμοποιίας οὐδεὶς οὔτε ποιητῆς οὔτε λογογράφος ἀξίως ἂν ὑμνήσαι δύναίτο· καὶ γὰρ ἡ λόγον καὶ ἀκοὴν ὑπερβάλλει μείζω καὶ σεμνότερα ὄντα ἢ ὡς θνητοῦ τινος ὀργάνοις ἐναρμοσθῆναι. **5** οὐ μὴν διὰ τοῦθ' ἡσυχαστέον, ἀλλ' ἔνεκα τοῦ θεοφιλοῦς καὶ ὑπὲρ δύναμιν ἐπιτολμητέον λέγειν, οἴκοθεν μὲν οὐδέν, ὀλίγα δ' ἀντὶ πολλῶν, ἐφ' ἃ τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν φθάνειν εἰκὸς ἔρωτι καὶ πόθῳ σοφίας κατεσχημένην. **6** ὡς γὰρ τῶν κολοσσιαίων μεγεθῶν τὰς ἐμφάσεις καὶ ἡ βραχυτάτη σφραγὶς τυπωθεῖσα δέχεται, οὕτως τάχα που καὶ τὰ τῆς ἀναγραφείσης ἐν τοῖς νόμοις κοσμοποιίας ὑπερβάλλοντα κάλλη καὶ ταῖς μαρμαρυγαῖς τὰς τῶν ἐντυγχανόντων ψυχὰς ἐπισκιάζοντα βραχυτέροις παραδηλωθήσεται χαρακτηῖσιν, ἐπειδὴν ἐκεῖνο μνηυθῆ πρότερον, ὅπερ οὐκ ἄξιον ἀποσιωπῆσαι.

II

7 Τινὲς γὰρ τὸν κόσμον μᾶλλον ἢ τὸν κοσμοποιὸν θαυμάσαντες τὸν μὲν ἀγέννητόν τε καὶ αἰδίδιον ἀπεφήναντο, τοῦ δὲ θεοῦ πολλὴν ἀπραξίαν ἀνάγκως κατεψεύσαντο, δέον ἔμπαλιν τοῦ μὲν τὰς δυνάμεις ὡς ποιητοῦ καὶ πατρὸς καταπλαγῆναι, τὸν δὲ μὴ πλέον ἀποσεμνῦναι τοῦ μετρίου. **8** Μωυσῆς δὲ καὶ φιλοσοφίας ἐπ' αὐτὴν φθάσας ἀκρότητα καὶ χρησιμοῖς τὰ πολλὰ καὶ συνεκτικώτατα τῶν τῆς φύσεως ἀναδιδαχθεὶς ἔγνω δὴ, ὅτι ἀναγκαιότατόν ἐστιν ἐν τοῖς οὔσι τὸ μὲν εἶναι δραστήριον αἴτιον, τὸ δὲ παθητόν, καὶ ὅτι τὸ μὲν δραστήριον ὁ τῶν ὄλων νοῦς ἐστιν

είλικρινέστατος καὶ ἀκραιφνέστατος, κρείττων ἢ ἀρετὴ καὶ κρείττων ἢ ἐπιστήμη καὶ κρείττων ἢ αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν καὶ αὐτὸ τὸ καλόν, **9** τὸ δὲ παθητὸν ἄψυχον καὶ ἀκίνητον ἐξ ἑαυτοῦ, κινήθην δὲ καὶ σχηματισθὲν καὶ ψυχωθὲν ὑπὸ τοῦ νοῦ μετέβαλεν εἰς τὸ τελειότατον ἔργον, τόνδε τὸν κόσμον· ὃν οἱ φάσκοντες ὡς ἔστιν ἀγέννητος λελήθασιν τὸ ὠφελιμώτατον καὶ ἀναγκαιότατον τῶν εἰς εὐσέβειαν ὑποτεμνόμενοι τὴν πρόνοιαν. **10** τοῦ μὲν γὰρ γεγονότος ἐπιμελεῖσθαι τὸν πατέρα καὶ ποιητὴν αἰρεῖ λόγος· καὶ γὰρ πατὴρ ἐκγόνων καὶ δημιουργὸς τῶν δημιουργηθέντων στοχάζεται τῆς διαμονῆς καὶ ὅσα μὲν ἐπιζήμια καὶ βλαβερὰ μηχανῆ πάση διωθεῖται, τὰ δὲ ὅσα ὠφέλιμα καὶ λυσιτελῆ κατὰ πάντα τρόπον ἐκπορίζει ἐπιποθεῖ· πρὸς δὲ τὸ μὴ γεγονὸς οἰκείωσις οὐδεμία τῷ μὴ πεποιηκότι. **11** ἀπεριμάχητον δὲ δόγμα καὶ ἀνωφελὲς ἀναρχίαν ὡς ἐν πόλει κατασκευάζον τῷδε τῷ κόσμῳ τὸν ἔφορον ἢ βραβευτὴν ἢ δικαστὴν οὐκ ἔχοντι, ὑφ' οὗ πάντ' οἰκονομεῖσθαι καὶ πρυτανεύεσθαι θέμις. **12** ἀλλ' ὅ γε μέγας Μωυσῆς ἀλλοτριώτατον τοῦ ἰδίου νομίσας εἶναι τὸ ἀγέννητον – πᾶν γὰρ τὸ αἰσθητὸν ἐν γενέσει καὶ μεταβολαῖς οὐδέποτε κατὰ ταῦτα ὄν – τῷ μὲν ἀοράτῳ καὶ νοητῷ προσένειμεν ὡς ἀδελφὸν καὶ συγγενὲς αἰδιότητα, τῷ δ' αἰσθητῷ γένεσιν οἰκεῖον ὄνομα ἐπεφήμισεν. ἐπεὶ οὖν ὀρατός τε καὶ αἰσθητὸς ὁδε ὁ κόσμος, ἀναγκαίως ἂν εἴη καὶ γενητός· ὅθεν οὐκ ἀπὸ σκοποῦ καὶ τὴν γένεσιν ἀνέγραψεν αὐτοῦ μάλα σεμνῶς θεολογήσας.

III

13 Ἐξ δὲ ἡμέραις δημιουργηθῆναί φησι τὸν κόσμον, οὐκ ἐπειδὴ προσεδεῖτο χρόνων μήκους ὁ ποιῶν – ἅμα γὰρ πάντα δρᾶν εἰκὸς θεόν, οὐ προστάττοντα μόνον ἀλλὰ καὶ διανοούμενον – , ἀλλ' ἐπειδὴ τοῖς γινομένοις ἔδει τάξεως. τάξει δὲ ἀριθμὸς οἰκεῖον, ἀριθμῶν δὲ φύσεως νόμοις γεννητικώτατος ὁ ἕξ· τῶν τε γὰρ ἀπὸ μονάδος πρῶτος τέλειός ἐστιν ἰσοῦμενος τοῖς ἑαυτοῦ μέρεσι καὶ συμπληρούμενος ἐξ αὐτῶν, ἡμίσεος μὲν τριάδος, τρίτου δὲ

δυάδος, ἕκτου δὲ μονάδος, καὶ ὡς ἔπος εἶπεῖν ἄρρην τε καὶ θῆλυς εἶναι πέφυκε κάκ τῆς ἐκατέρου δυνάμεως ἤρμοσται· ἄρρεν μὲν γὰρ ἐν τοῖς οὖσι τὸ περιττόν, τὸ δ' ἄρτιον θῆλυ· περιττῶν μὲν οὖν ἀριθμῶν ἀρχὴ τριάς, δυὰς δ' ἀρτίων, ἢ δ' ἀμφοῖν δύναμις ἐξάς.

14 ἔδει γὰρ τὸν κόσμον τελειότατον μὲν ὄντα τῶν γεγονότων κατ' ἀριθμὸν τέλειον παγῆναι τὸν ἕξ, ἐν ἑαυτῷ δ' ἔχειν μέλλοντα τὰς ἐκ συνδυασμοῦ γενέσεις πρὸς μικτὸν ἀριθμὸν τὸν πρῶτον ἀρτιοπέριττον τυπωθῆναι, περιέξοντα καὶ τὴν τοῦ σπείροντος ἄρρενος καὶ τὴν τοῦ ὑποδεχομένου τὰς γονὰς θήλεος ιδέαν. **15** ἐκάστη δὲ τῶν ἡμερῶν ἀπένειμεν ἕνια τῶν τοῦ παντός τμημάτων τὴν πρώτην ὑπεξελόμενος, ἦν αὐτὸς οὐδὲ πρώτην, ἵνα μὴ ταῖς ἄλλαις συγκαταριθμῆται, καλεῖ, μίαν δ' ὀνομάσας ὀνόματι εὐθυβόλῳ προσαγορεύει, τὴν μονάδος φύσιν καὶ πρόσρησιν ἐνιδῶν τε καὶ ἐπιφημίσας αὐτῇ.

IV

λεκτέον δὲ ὅσα οἷόν τέ ἐστι τῶν ἐμπεριεχομένων, ἐπειδὴ πάντα ἀμήχανον· περιέχει γὰρ τὸν νοητὸν κόσμον ἐξαίρετον, ὡς ὁ περὶ αὐτῆς λόγος | μηνύει. **16** προλαβὼν γὰρ ὁ θεὸς ἄτε θεὸς ὅτι μίμημα καλὸν οὐκ ἂν ποτε γένοιτο δίχα καλοῦ παραδείγματος οὐδέ τι τῶν αἰσθητῶν ἀνυπαίτιον, ὃ μὴ πρὸς ἀρχέτυπον καὶ νοητὴν ιδέαν ἀπεικονίσθη, βουληθεὶς τὸν ὁρατὸν κόσμον τουτονὶ δημιουργῆσαι προεξετύπου τὸν νοητὸν, ἵνα χρώμενος ἀσωμάτῳ καὶ θεοειδεστάτῳ παραδείγματι τὸν σωματικὸν ἀπεργάσῃται, πρεσβυτέρου νεώτερον ἀπεικόνισμα, τοσαῦτα περιέξοντα αἰσθητὰ γένη ὅσαπερ ἐν ἐκείνῳ νοητά.

17 Τὸν δ' ἐκ τῶν ιδεῶν συνεστῶτα κόσμον ἐν τόπῳ τινὶ λέγειν ἢ ὑπονοεῖν οὐ θεμιτόν· ἧ δὲ συνέστηκεν, εἰσόμεθα παρακολουθήσαντες εἰκόνι τινὶ τῶν παρ' ἡμῖν. ἐπειδὴ πόλις κτίζεται κατὰ πολλὴν φιλοτιμίαν βασιλέως ἢ τινος ἡγεμόνος αὐτοκρατοῦς ἐξουσίας μεταποιουμένου καὶ ἅμα τὸ φρόνημα λαμπροῦ τὴν εὐτυχίαν συνεπικοσμοῦντος, παρελθὼν ἔστιν ὅτε τις

τῶν ἀπὸ παιδείας ἀνὴρ ἀρχιτεκτονικὸς καὶ τὴν εὐκрасίαν καὶ εὐκαιρίαν τοῦ τόπου θεασάμενος διαγράφει πρῶτον ἐν ἑαυτῷ τὰ τῆς μελλούσης ἀποτελεῖσθαι πόλεως μέρη σχεδὸν ἅπαντα, ἱερὰ γυμνάσια πρυτανεῖα ἀγορὰς λιμένας νεωσοίκους στενωπούς, τειχῶν κατασκευάς, ἰδρύσεις οἰκιῶν καὶ δημοσίων ἄλλων οἰκοδομημάτων· **18** εἶθ' ὥσπερ ἐν κηρῷ τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ τοὺς ἐκάστων δεξάμενος τύπους ἀγαλματοφορεῖ νοητὴν πόλιν, ἧς ἀνακινήσας τὰ εἶδωλα μνήμη τῇ συμφύτῳ καὶ τοὺς χαρακτῆρας ἔτι μᾶλλον ἐνσφραγισάμενος, οἷα δημιουργὸς ἀγαθός, ἀποβλέπων εἰς τὸ παράδειγμα τὴν ἐκ λίθων καὶ ξύλων ἄρχεται κατασκευάζειν, ἐκάστη τῶν ἀσωμάτων ἰδεῶν τὰς σωματικὰς ἐξομοιῶν οὐσίας. **19** τὰ παραπλήσια δὴ καὶ περὶ θεοῦ δοξαστέον, ὡς ἄρα τὴν μεγαλόπολιν κτίζειν διανοηθεὶς ἐνενόησε πρότερον τοὺς τύπους αὐτῆς, ἐξ ὧν κόσμον νοητὸν συστησάμενος ἀπετέλει καὶ τὸν αἰσθητὸν παραδείγματι χρώμενος ἐκείνῳ.

V

20 καθάπερ οὖν ἢ ἐν τῷ ἀρχιτεκτονικῷ προδιατυπωθεῖσα πόλις χώραν ἐκτὸς οὐκ εἶχεν, ἀλλ' ἐνεσφράγιστο τῇ τοῦ τεχνίτου ψυχῇ, τὸν αὐτὸν τρόπον οὐδ' ὁ ἐκ τῶν ἰδεῶν κόσμος ἄλλον ἂν ἔχοι τόπον ἢ τὸν θεῖον λόγον τὸν ταῦτα διακοσμήσαντα· ἐπεὶ τίς ἂν εἶη τῶν δυνάμεων αὐτοῦ τόπος ἕτερος, ὃς γένοιτ' ἂν ἰκανὸς οὐ λέγω πάσας ἀλλὰ μίαν ἄκρατον ἠντινοῦν δέξασθαί τε καὶ χωρῆσαι; **21** δύναμις δὲ καὶ ἡ κοσμοποιητικὴ πηγὴν ἔχουσα ἢ τὸ πρὸς ἀλήθειαν ἀγαθόν. εἰ γὰρ τις ἐθελήσειε τὴν αἰτίαν ἧς ἔνεκα τόδε τὸ πᾶν ἐδημιουργεῖτο διερευνᾶσθαι, δοκεῖ μοι μὴ διαμαρτεῖν σκοποῦ φάμενος, ὅπερ καὶ τῶν ἀρχαίων εἶπέ τις, ἀγαθὸν εἶναι τὸν πατέρα καὶ ποιητὴν· οὗ χάριν τῆς ἀρίστης αὐτοῦ φύσεως οὐκ ἐφθόνησεν οὐσία μηδὲν ἐξ αὐτῆς ἐχούση καλόν, δυναμένη δὲ πάντα γίνεσθαι. **22** ἦν μὲν γὰρ ἐξ αὐτῆς ἄτακτος ἄποιος ἄψυχος <ἀνόμοιος>, ἕτεροιοτήτος ἀναρμοστίας ἀσυμφωνίας μεστή· τροπὴν δὲ καὶ μεταβολὴν ἐδέχετο τὴν εἰς τάναντία καὶ τὰ

βέλτιστα, τάξιν ποιότητα ἐμψυχίαν ὁμοιότητα ταυτότητα, τὸ εὐάρμοστον, τὸ σύμφωνον, πᾶν ὅσον τῆς κρείττονος ιδέας.

VI

23 οὐδενὶ δὲ παρακλήτω – τίς γὰρ ἦν ἕτερος; – μόνῳ δὲ αὐτῷ χρησάμενος ὁ θεὸς ἔγνω δεῖν εὐεργετεῖν ἀταμιεύτοις καὶ πλουσίαις χάρισι τὴν ἄνευ δωρεᾶς θείας φύσιν οὐδενὸς ἀγαθοῦ δυναμένην ἐπιλαχεῖν ἐξ ἑαυτῆς. ἀλλ’ οὐ πρὸς τὸ μέγεθος εὐεργετεῖ τῶν ἑαυτοῦ χαρίτων – ἀπερίγραφοι γὰρ αὐταὶ γε καὶ ἀτελεύτητοι – , πρὸς δὲ τὰς τῶν εὐεργετουμένων δυνάμεις· οὐ γὰρ ὡς πέφυκεν ὁ θεὸς εὖ ποιεῖν, οὕτως καὶ τὸ γινόμενον εὖ πάσχειν, ἐπεὶ τοῦ μὲν αἱ δυνάμεις ὑπερβάλλουσι, τὸ δ’ ἀσθενέστερον ὄν ἢ ὥστε δέξασθαι τὸ μέγεθος αὐτῶν ἀπεῖπεν ἄν, εἰ μὴ διεμετρήσατο σταθμησάμενος εὐαρμόστως ἐκάστῳ τὸ ἐπιβάλλον. **24** εἰ δέ τις ἐθελήσειε γυμνοτέροις χρήσασθαι τοῖς ὀνόμασιν, οὐδὲν ἄν ἕτερον εἶποι τὸν νοητὸν κόσμον εἶναι ἢ θεοῦ λόγον ἤδη κοσμοποιοῦντος· οὐδὲ γὰρ ἡ νοητὴ πόλις ἕτερόν τί ἐστὶν ἢ ὁ τοῦ ἀρχιτέκτονος λογισμὸς ἤδη τὴν [νοητὴν] πόλιν κτίζειν διανοουμένου. **25** τὸ δὲ δόγμα τοῦτο Μωυσέως ἐστίν, οὐκ ἐμόν· τὴν γοῦν ἀνθρώπου γένεσιν ἀναγράφων ἐν τοῖς ἔπειτα διαρρήδην ὁμολογεῖ, ὡς ἄρα κατ’ εἰκόνα θεοῦ διετυπώθη (Gen. 1, 27). εἰ δὲ τὸ μέρος εἰκῶν εἰκόνας [δῆλον ὅτι] καὶ τὸ ὅλον εἶδος, σύμπας οὗτος ὁ αἰσθητὸς κόσμος, εἰ μείζων τῆς ἀνθρωπίνης ἐστίν, μίμημα θείας εἰκόνας, δῆλον ὅτι καὶ ἡ ἀρχέτυπος σφραγίς, ὃν φάμεν νοητὸν εἶναι κόσμον, αὐτὸς ἄν εἴη [τὸ παράδειγμα, ἀρχέτυπος ιδέα τῶν ἰδεῶν] ὁ θεοῦ λόγος.

VII

26 Φησὶ δ’ ὡς “ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν”, τὴν ἀρχὴν παραλαμβάνων | οὐχ ὡς οἴονται τινες τὴν κατὰ χρόνον· χρόνος γὰρ οὐκ ἦν πρὸ κόσμου, ἀλλ’ ἢ σὺν αὐτῷ γέγονεν ἢ μετ’

αυτόν· ἐπεὶ γὰρ διάστημα τῆς τοῦ κόσμου κινήσεώς ἐστιν ὁ χρόνος, προτέρα δὲ τοῦ κινουμένου κινήσις οὐκ ἂν γένοιτο, ἀλλ' ἀναγκαῖον αὐτὴν ἢ ὕστερον ἢ ἅμα συνίστασθαι, ἀναγκαῖον ἄρα καὶ τὸν χρόνον ἢ ἰσῆλικά κόσμου γεγονέναι ἢ νεώτερον ἐκείνου· πρεσβύτερον δ' ἀποφαίνεσθαι τολμᾶν ἀφιλόσοφον. **27** εἰ δ' ἀρχὴ μὴ παραλαμβάνεται τανῦν ἢ κατὰ χρόνον, εἰκὸς ἂν εἶη μηνύεσθαι τὴν κατ' ἀριθμόν, ὡς τὸ “ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν” ἴσον εἶναι τῷ πρῶτον ἐποίησε τὸν οὐρανόν· καὶ γὰρ εὐλογον τῷ ὄντι πρῶτον αὐτὸν εἰς γένεσιν ἐλθεῖν, ἄριστόν τε ὄντα τῶν γεγονότων καὶ τοῦ καθαρωτάτου τῆς οὐσίας παγέντα, διότι θεῶν ἐμφανῶν τε καὶ αἰσθητῶν ἔμελλεν οἶκος ἔσεσθαι ἱερώτατος. **28** καὶ γὰρ εἰ πάνθ' ἅμα ὁ ποιῶν ἐποίει, τάξιν οὐδὲν ἤττον εἶχε τὰ καλῶς γινόμενα· καλὸν γὰρ οὐδὲν ἐν ἀταξίᾳ. τάξις δ' ἀκολουθία καὶ εἰρμός ἐστι προηγουμένων τινῶν καὶ ἐπομένων, εἰ καὶ μὴ τοῖς ἀποτελέσμασιν, ἀλλὰ τοι ταῖς τῶν τεκταινομένων ἐπινοίαις· οὕτως γὰρ ἔμελλον ἠκριβῶσθαι τε καὶ ἀπλανεῖς εἶναι καὶ ἀσύγχυτοι. **29** πρῶτον οὖν ὁ ποιῶν ἐποίησεν οὐρανὸν ἀσώματον καὶ γῆν ἀόρατον καὶ ἀέρος ἰδέαν καὶ κενοῦ· ὧν τὸ μὲν ἐπεφήμισε σκότος, ἐπειδὴ μέλας ὁ ἀῆρ τῇ φύσει, τὴν δ' ἄβυσσον, πολύβυθον γὰρ τό γε κενὸν καὶ ἀχανές· εἶθ' ὕδατος ἀσώματον οὐσίαν καὶ πνεύματος καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἐβδόμου φωτός, ὃ πάλιν ἀσώματον ἦν καὶ νοητὸν ἡλίου παράδειγμα καὶ πάντων ὅσα φωσφόρα ἄστρα κατὰ τὸν οὐρανὸν ἔμελλε συνίστασθαι.

VIII

30 Προνομίας δὲ τό τε πνεῦμα καὶ τὸ φῶς ἠξιοῦτο· τὸ μὲν γὰρ ὠνόμασε θεοῦ, διότι ζωτικώτατον τὸ πνεῦμα, ζωῆς δὲ θεοῦ αἴτιος, τὸ δὲ φῶς <φησιν> ὅτι ὑπερβαλλόντως καλόν (Gen. 1, 4)· τοσοῦτω γὰρ τὸ νοητὸν τοῦ ὁρατοῦ λαμπρότερόν τε καὶ αὐγοειδέστερον ὅσῳ περ ἡλῖος, οἶμαι, σκότους καὶ ἡμέρα νυκτὸς καὶ [τὰ κριτήρια] νοῦς, ὁ τῆς ὅλης ψυχῆς ἡγεμών, ὀφθαλμῶν σώματος. **31** τὸ δὲ ἀόρατον καὶ νοητὸν φῶς ἐκεῖνο θείου λόγου

γένονεν εἰκὼν τοῦ ἱερατοῦ διερμηνεύσαντος τὴν γένεσιν αὐτοῦ· καὶ ἔστιν ὑπερουράνιος ἀστήρ, πηγὴ τῶν αἰσθητῶν ἀστέρων, ἣν οὐκ ἂν ἀπὸ σκοποῦ καλέσειεν ἂν τις παναύγειαν, ἀφ' ἧς ἥλιος καὶ σελήνη καὶ οἱ ἄλλοι πλάνητές τε καὶ ἀπλανεῖς ἀρύτονται, καθ' ὅσον ἐκάστῳ δύναμις, τὰ πρέποντα φέγγη, τῆς ἀμιγοῦς καὶ καθαρᾶς αὐγῆς ἐκείνης ἀμαυρουμένης, ὅταν ἄρξηται τρέπεσθαι κατὰ τὴν ἐκ νοητοῦ πρὸς αἰσθητὸν μεταβολὴν· εἰλικρινές γὰρ οὐδὲν τῶν ἐν αἰσθήσει.

IX

32 εὖ μέντοι καὶ τὸ φάναι ὅτι “σκότος ἦν ἐπάνω τῆς ἀβύσσου” (Gen. 1, 2). τρόπον γὰρ τινὰ ὁ ἀὴρ ὑπὲρ τὸ κενόν ἐστίν, ἐπειδὴ πᾶσαν τὴν ἀχανῆ καὶ ἐρήμην καὶ κενὴν χώραν ἐπιβάς ἐκπεπλήρωκεν, ὅση πρὸς ἡμᾶς ἀπὸ τῶν κατὰ σελήνην καθήκει. **33** μετὰ δὲ τὴν τοῦ νοητοῦ φωτὸς ἀνάλαμψιν, ὁ πρὸ ἡλίου γέγονεν, ὑπεχώρει τὸ ἀντίπαλον σκότος, διατειχίζοντος ἀπ' ἀλλήλων αὐτὰ καὶ διιστάντος θεοῦ τοῦ τὰς ἐναντιότητος εὖ εἰδότης καὶ τὴν ἐκ φύσεως αὐτῶν διαμάχην. ἴν' οὕτως μὴ αἰεὶ συμφερόμεναι στασιάζωσι καὶ πόλεμος ἀντ' εἰρήνης ἐπικρατῆ τὴν ἀκοσμίαν ἐν κόσμῳ τιθεῖς, οὐ μόνον ἐχώρισε φῶς καὶ σκότος, ἀλλὰ καὶ ὄρους ἐν μέσοις ἔθετο διαστήμασιν, οἷς ἀνεῖρξε τῶν ἄκρων ἐκάτερον· ἔμελλε γὰρ γειννιῶντα σύγχυσιν ἀπεργάζεσθαι τῷ περιδυναστείας ἀγῶνι κατὰ πολλὴν καὶ ἀπαυστον φιλονεικίαν ἐπαποδιδόμενα, εἰ μὴ μέσοι παγέντες ὄροι διέζευξαν καὶ διέλυσαν τὴν ἀντεπίθεσιν. **34** οὗτοι δ' εἰσὶν ἐσπέρα τε καὶ πρωῖα, ὧν ἡ μὲν προευαγγελίζεται μέλλοντα ἥλιον ἀνίσχειν ἡρέμα τὸ σκότος ἀνείργουσα, ἡ δ' ἐσπέρα καταδύντι ἐπιγίνεται ἡλίῳ τὴν ἀθρόαν τοῦ σκότους φορὰν πρᾶως ἐκδεχομένη. καὶ ταῦτα μέντοι, πρωῖαν λέγω καὶ ἐσπέραν, ἐν τῇ τάξει τῶν ἀσωμάτων καὶ νοητῶν θετέον· ὅλως γὰρ οὐδὲν αἰσθητὸν ἐν τούτοις, ἀλλὰ πάντα ἰδέαι καὶ μέτρα καὶ τύποι καὶ σφραγίδες, εἰς γένεσιν ἄλλων ἀσώματα σωμάτων. **35** ἐπεὶ δὲ φῶς μὲν ἐγένετο, σκότος δ' ὑπεξέστη καὶ ἀνεχώρησεν,

ὄροι δ' ἐν τοῖς μεταξύ διαστήμασιν ἐπάγησαν ἐσπέρα καὶ πρωΐα, κατὰ τὰναγκαῖον τοῦ χρόνου μέτρον ἀπετελεῖτο εὐθύς, ὃ καὶ ἡμέραν ὁ ποιῶν ἐκάλεσε, καὶ ἡμέραν οὐχὶ πρώτην, ἀλλὰ μίαν, ἣ λέλεκται διὰ τὴν τοῦ νοητοῦ κόσμου μόνωσιν μοναδικὴν ἔχοντος φύσιν.

Χ

36 Ὁ μὲν οὖν ἀσώματος κόσμος ἤδη πέρας εἶχεν ἰδρυθεὶς ἐν τῷ θείῳ λόγῳ, ὁ δ' αἰσθητὸς ἰ πρὸς παράδειγμα τούτου ἐτελειογονεῖτο. καὶ πρῶτον αὐτοῦ τῶν μερῶν, ὃ δὴ καὶ πάντων ἄριστον, ἐποίει τὸν οὐρανὸν ὁ δημιουργός, ὃν ἐτύμως στερέωμα προσηγόρευσεν ἅτε σωματικὸν ὄντα· τὸ γὰρ σῶμα φύσει στερεόν, ὅτιπερ καὶ τριχῆ διαστατόν· στερεοῦ δὲ καὶ σώματος ἔννοια τίς ἐτέρα πλὴν τὸ πάντη διεστηκός; εἰκότως οὖν ἀντιθεὶς τῷ νοητῷ καὶ ἀσωμάτῳ τὸν αἰσθητὸν καὶ σωματοειδῆ τοῦτον στερέωμα ἐκάλεσεν. **37** εἶτ' εὐθέως οὐρανὸν προσεῖπεν αὐτὸν εὐθυβόλως καὶ πάνυ κυρίως, ἦτοι διότι πάντων ὄρος ἢ διότι πρῶτος τῶν ὀρατῶν ἐγένετο. ὀνομάζει δὲ καὶ ἡμέραν μετὰ τὴν γένεσιν αὐτοῦ δευτέραν, ὅλον ἡμέρας διάστημα καὶ μέτρον ἀνατιθεὶς οὐρανῷ διὰ τὴν ἐν αἰσθητοῖς ἀξίωσίν τε καὶ τιμὴν.

ΧΙ

38 Μετὰ δὲ ταῦτ' ἐπειδὴ τὸ σύμπαν ὕδωρ εἰς ἅπασαν τὴν γῆν ἀνεκέχυτο καὶ διὰ πάντων αὐτῆς ἐπεφοιτῆκει τῶν μερῶν, οἷα σπογγιᾶς ἀναπεπωκυίας ἰκμάδα, ὡς εἶναι τέλματα καὶ βαθὺν πηλόν, ἀμφοτέρων τῶν στοιχείων ἀναδεδευμένων καὶ συγκεχυμένων τρόπον φυράματος εἰς μίαν ἀδιάκριτον καὶ ἄμορφον φύσιν, προστάττει ὁ θεὸς τὸ μὲν ὕδωρ ὅσον ἄλμυρόν καὶ ἀγονίας αἴτιον ἔμελλεν ἔσεσθαι σπαρτοῖς καὶ δένδρεσιν ἐπισυναχθῆναι συρρὺν ἐκ τῶν τῆς ἀπάσης γῆς ἀραιωμάτων, τὴν δὲ ξηρὰν ἀναφανῆναι, τῆς τοῦ γλυκέος νοτίδος ἐναπολειφθείσης

εἰς διαμονὴν – κόλλα γάρ τις ἐστὶν ἢ μεμετρημένη γλυκεῖα νοτὶς τῶν διεστηκόντων – καὶ ὑπὲρ τοῦ μὴ παντάπασιν ἀφαιανθεῖσαν αὐτὴν ἄγονον καὶ στεῖραν γενέσθαι καὶ ὅπως οἷα μήτηρ μὴ μόνον θάτερον εἶδος τροφῆς βρῶσιν ἀλλ’ ἐκάτερον ὡς ἂν ἐκγόνοις βρῶσιν τε καὶ πόσιν παρέχη· διὸ φλέβας μαστοῖς ἐοικυίας ἐπλημμύρει, αἷ στομωθεῖσαι ποταμούς καὶ πηγὰς ἔμελλον ἀναχεῖν. **39** οὐδὲν δὲ ἤττον καὶ τὰς ἀφανεῖς ἐνίκμους διαφύσεις εἰς ἅπασαν τὴν ἀρετῶσαν καὶ βαθύγειον ἀπέτεινε πρὸς εὐφορίαν ἀφθονωτάτην καρπῶν. ταῦτα διαταξάμενος ὀνόματ’ αὐτοῖς ἐτίθετο, τὴν μὲν ξηρὰν καλῶν γῆν, τὸ δ’ ἀποκριθὲν ὕδωρ θάλασσαν.

XII

40 εἶτα διακοσμεῖν ἄρχεται τὴν γῆν· κελεύει γὰρ αὐτὴν χλοηφορεῖν καὶ σταχυηφορεῖν παντοίας βοτάνας ἀνιεῖσαν καὶ πεδία εὐχορτα καὶ πάνθ’ ὅσα χιλὸς μὲν κτήνεσιν, ἀνθρώποις δ’ ἔμελλον ἔσσεσθαι τροφή. προσέτι μέντοι καὶ τὰς δένδρων ιδέας ἀπάσας ἀνέφυεν, οὐδὲν οὔτε τῶν τῆς ἀγρίας οὔτε τῶν τῆς ἡμέρου λεγομένης ὕλης παρείς. ἐβεβρίθει δὲ πάντα καρποῖς ἰεὺς εὐθύς ἅμα τῇ πρώτῃ γενέσει κατὰ τὸν ἐναντίον τρόπον ἢ τὸν νυνὶ καθεστῶτα. **41** νυνὶ μὲν γὰρ ἐν μέρει γίνεταί τὰ γιγνόμενα χρόνοις διαφέρουσιν, ἀλλ’ οὐκ ἀθρόα καιρῶ ἐνί· τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ὅτι πρῶτον μὲν ἐστὶ σπορὰ καὶ φυτεία, δεύτερον δὲ τῶν σπαρέντων καὶ φυτευθέντων αὔξεις, ἢ μὲν εἰς τὸ κάτω ρίζας ἀποτείνουσα οἰονεὶ θεμελίους, ἢ δ’ εἰς τὸ ἄνω πρὸς ὕψος αἰρομένων καὶ στελεχουμένων; ἔπειτα βλαστοὶ καὶ πετάλων ἐκφύσεις, εἶτ’ ἐπὶ πᾶσι καρποῦ φορά· καὶ πάλιν καρπὸς οὐ τέλειος, ἀλλ’ ἔχων παντοίας μεταβολὰς κατὰ τε τὴν ἐν μεγέθει ποσότητα καὶ τὰς ἐν πολυμόρφοις ιδέαις ποιότητας· ἀποτίκτεται μὲν γὰρ ὁ καρπὸς ἐοικῶς ἀμερέσι ψήγμασιν ὑπὸ βραχύτητος μόλις ὄρατοῖς, ἅπερ οὐκ ἀπὸ σκοποῦ φαίη τις ἂν εἶναι πρῶτα αἰσθητά· μετὰ δὲ ταῦτ’ ἐκ τοῦ κατ’ ὀλίγον ἔκ τε τῆς

έποχετευομένης τροφῆς, ἣ ἄρδει τὸ δένδρον, κάκ τῆς εὐκρασίας τῶν πνευμάτων, ἃ ψυχραῖς ἅμα καὶ μαλακωτέραις αὔραις ζωपुरεῖται καὶ τιθνηῖται, συναύξεται πρὸς ὄγκον ἐπιδιδούς τελειότατον· σὺν δὲ τῷ μεγέθει καὶ τὰς ποιότητας ἀλλάττει, καθάπερ ὑπὸ γραφικῆς ἐπιστήμης χρώμασι διαφόροις ποικιλλόμενος.

XIII

42 ἐν δὲ τῇ πρώτῃ γενέσει τῶν ὄλων, καθάπερ ἔφην, ὁ θεὸς ἅπασαν τὴν τῶν φυτῶν ὕλην ἐκ γῆς ἀνεδίδου τελείαν καρπούς ἔχουσαν οὐκ ἀτελεῖς ἀλλ' ἀκμάζοντας, εἰς ἐτοιμοτάτην καὶ ἀνυπέρθετον χρῆσιν καὶ ἀπόλαυσιν ζώων τῶν αὐτίκα γενησομένων. **43** ὁ μὲν δὴ προστάττει τῇ γῆ ταῦτα γεννηῆσαι· ἡ δ' ὡσπερ ἐκ πολλοῦ κυοφοροῦσα καὶ ὠδίνουσα τίκτει πάσας μὲν τὰς σπαρτῶν, πάσας δὲ τὰς δένδρων, ἔτι δὲ καρπῶν ἀμυθήτους ιδέας. ἀλλ' οὐ μόνον ἦσαν οἱ καρποὶ τροφαὶ ζώοις, ἀλλὰ καὶ παρασκευαὶ πρὸς τὴν τῶν ὁμοίων ἀεὶ γένεσιν, τὰς σπερματικὰς οὐσίας περιέχοντες, ἐν αἷς ἄδηλοι καὶ ἀφανεῖς οἱ λόγοι τῶν ὄλων εἰσί, δῆλοι καὶ φανεροὶ γινόμενοι καιρῶν περιόδοις. **44** ἐβουλήθη γὰρ ὁ θεὸς δολιχεύειν τὴν φύσιν ἀπαθανατίζων τὰ γένη καὶ μεταδιδούς αὐτοῖς ἀιδιότητος· οὗ χάριν καὶ ἀρχὴν πρὸς τέλος ἦγε καὶ ἐπέσπευδε καὶ τέλος ἐπ' ἀρχὴν ἀνακάμπτειν ἐποίει· ἔκ τε γὰρ φυτῶν ὁ καρπός, ὡς ἂν ἐξ ἀρχῆς τέλος, καὶ ἐκ καρποῦ τὸ σπέρμα περιέχοντος ἐν ἑαυτῷ πάλιν τὸ φυτόν, ὡς ἂν ἐκ τέλους ἀρχή.

XIV

45 Τῇ δὲ τετάρτῃ ἡμέρᾳ μετὰ τὴν γῆν τὸν οὐρανὸν ἐποίκιλλε διακοσμῶν, οὐκ ἐπειδὴ τοῦτον ἐν ὑστέρω γῆς ἔταττε, τῇ μὲν ἐλάττονι φύσει προνομίαν διδούς, τὴν δὲ κρείττονα καὶ θειοτέραν δευτερείων ἀξιῶν, ἀλλ' εἰς ἔνδειξιν ἐναργεστάτην κράτους ἀρχῆς. προλαβὼν γὰρ περὶ τῶν οὕπω γεγονότων ἢ ἀνθρώπων, οἷοι τὰς

γνώμας ἔσονται, στοχασταὶ τῶν εἰκότων καὶ πιθανῶν, ἐν οἷς πολὺ τὸ εὐλογον, ἀλλ' οὐχὶ τῆς ἀκραιφνοῦς ἀληθείας, καὶ ὅτι πιστεύσουσι μᾶλλον τοῖς φαινομένοις ἢ θεῶ σοφιστείαν πρὸ σοφίας θαυμάσαντες, κατιδόντες τε αὖθις τὰς ἡλίου καὶ σελήνης περιόδους, δι' ὧν θέρη χειμῶνες καὶ ἔαρος καὶ μετοπώρου τροπαί, τῶν ἐκ γῆς ἀνὰ πᾶν ἔτος φυομένων καὶ γιγνομένων ἀπάντων αἰτίας ὑπολήψονται τὰς τῶν κατ' οὐρανὸν ἀστέρων περιπολήσεις, ἵνα μηδενὶ γεννητῶ τὰς πρώτας ἀνατιθέναι τινὲς τολμῶσιν ἢ διὰ θράσος ἀναίσχυντον ἢ δι' ἀμαθίαν ὑπερβάλλουσαν, ἀναδραμέτωσαν, **46** φησί, ταῖς διανοίαις ἐπὶ τὴν πρώτην τῶν ὄλων γένεσιν, ὅτε πρὸ ἡλίου καὶ σελήνης παντοῖα μὲν φυτά, παντοίους δὲ καρπούς ἤνεγκεν ἡ γῆ, καὶ θεασάμενοι ταῖς διανοίαις ἐλπίζετωσαν ὅτι καὶ αὖθις οἴσει κατὰ πρόσταξιν τοῦ πατρὸς, ὅταν αὐτῶ δοκῇ μὴ προσδεθῆντι τῶν κατ' οὐρανὸν ἐκγόνων, οἷς δυνάμεις μὲν ἔδωκεν, οὐ μὴν αὐτοκρατεῖς· οἷα γὰρ ἡνίοχος ἡνιῶν ἢ κυβερνήτης οἰάκων ἐνειλημμένος ἄγει ἢ ἂν ἐθέλη κατὰ νόμον καὶ δίκην ἕκαστα μηδενὸς προσδεόμενος ἄλλου· πάντα γὰρ θεῶ δυνατά.

XV

47 ἡδ' ἐστὶν αἰτία δι' ἣν προτέρα μὲν ἐβλάστησε καὶ ἐχλοηφόρησεν ἡ γῆ. ὁ δ' οὐρανὸς διεκοσμεῖτο αὖθις ἐν ἀριθμῶ τελείῳ τετράδι, ἦν δεκάδος τῆς παντελείας οὐκ ἂν διαμάρτοι τις ἀφορμὴν εἶναι λέγων καὶ πηγὴν· ὁ γὰρ ἐντελεχεία δεκάς, τοῦτο τετράς, ὡς ἔοικε, δυνάμει· εἰ γοῦν οἱ ἀπὸ μονάδος ἄχρι τετράδος ἐξῆς συντεθεῖεν ἀριθμοί, δεκάδα γεννήσουσιν, ἥτις ὄρος τῆς ἀπειρίας τῶν ἀριθμῶν ἐστὶ, περὶ ὃν ὡς καμπτήρα εἰλοῦνται καὶ ἀνακάμπτουσι. **48** περιέχει δ' ἡ τετράς καὶ τοὺς λόγους τῶν κατὰ μουσικὴν συμφωνιῶν, τῆς τε διὰ τεττάρων καὶ διὰ πέντε καὶ διὰ πασῶν καὶ προσέτι δις διὰ πασῶν, ἐξ ὧν σύστημα τὸ τελειότατον ἀπογεννᾶται· τῆς μὲν διὰ τεττάρων ὁ λόγος ἐπίτριτος, τῆς δὲ διὰ πέντε ἡμιόλιος, διπλάσιος δὲ τῆς διὰ πασῶν, τετραπλάσιος δὲ τῆς

δὶς διὰ πασῶν· οὐς ἅπαντας ἢ τετράς ἔχει περιλαβοῦσα, τὸν μὲν ἐπίτριτον ἐν τῷ τέσσαρα πρὸς τρία, τὸν δ' ἡμιόλιον ἐν τῷ ἰ τρία πρὸς δύο, τὸν δὲ διπλάσιον ἐν τῷ δύο πρὸς ἓν ἢ τέσσαρα πρὸς δύο, τὸν δὲ τετραπλάσιον ἐν τῷ τέσσαρα πρὸς ἓν.

XVI

49 ἔστι δὲ καὶ δύναμις ἄλλη τετράδος λεχθῆναί τε καὶ νοηθῆναι θαυμασιωτάτη. πρώτη γὰρ αὕτη τὴν τοῦ στερεοῦ φύσιν ἔδειξε, τῶν πρὸ αὐτῆς ἀριθμῶν τοῖς ἀσωμάτοις ἀνακειμένων· κατὰ μὲν γὰρ τὸ ἓν τάττεται τὸ λεγόμενον ἐν γεωμετρία σημεῖον, κατὰ δὲ τὰ δύο γραμμὴ, διότι ῥύσει μὲν ἐνὸς δυάς, ῥύσει δὲ σημείου συνίσταται γραμμὴ· γραμμὴ δ' ἐστὶ μῆκος ἀπλατές· πλάτους δὲ προσγενομένου γίνεται ἐπιφάνεια, ἢ τέτακται κατὰ τριάδα· ἐπιφανεία δὲ πρὸς τὴν τοῦ στερεοῦ φύσιν ἐνὸς δεῖ τοῦ βάθους, ὃ προστεθὲν τριάδι γίνεται τετράς. ὅθεν καὶ μέγα χρῆμα συμβέβηκεν εἶναι τὸν ἀριθμὸν τοῦτον, ὃς ἐκ τῆς ἀσωμάτου καὶ νοητῆς οὐσίας ἤγαγεν εἰς ἔννοιαν ἡμᾶς τριχῆ διαστατοῦ σώματος τοῦ φύσει πρῶτον αἰσθητοῦ. **50** ὁ δὲ μὴ συνεῖς τὸ λεγόμενον ἔκ τινος παιδιᾶς εἴσεται πάνυ συνήθους. οἱ καρυατίζοντες εἰώθασιν τρία ἐν ἐπιπέδῳ κάρυα προτιθέντες ἐπιφέρειν ἓν, σχῆμα πυραμοειδὲς ἀπογεννῶντες· τὸ μὲν οὖν ἐν ἐπιπέδῳ τρίγωνον ἴσταται μέχρι τριάδος, τὸ δ' ἐπιτεθὲν τετράδα μὲν ἐν ἀριθμοῖς, ἐν δὲ σχήμασι πυραμίδα γεννᾷ, στερεὸν ἤδη σῶμα. **51** πρὸς δὲ τούτοις οὐδ' ἐκεῖνο ἀγνοητέον, ὅτι πρῶτος ἀριθμῶν ὁ τέτταρα τετράγωνός ἐστιν ἰσάκις ἴσος, μέτρον δικαιοσύνης καὶ ἰσότητος, καὶ ὅτι μόνος ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ συνθέσει καὶ δυνάμει πέφυκε γεννᾶσθαι, συνθέσει μὲν ἐκ δυοῖν καὶ δυοῖν, δυνάμει δὲ πάλιν ἐκ τοῦ δὶς δύο, πάγκαλόν τι συμφωνίας εἶδος ἐπιδεικνύμενος, ὃ μηδενὶ τῶν ἄλλων ἀριθμῶν συμβέβηκεν· αὐτίκα γοῦν ὁ ἕξ συντιθέμενος ἐκ δυοῖν τριάδων οὐκέτι γεννᾶται πολυπλασιασθεισῶν, ἀλλ' ἕτερος, ὁ ἐννέα. **52** πολλαῖς δὲ καὶ ἄλλαις κέχρηται δυνάμεσι τετράς, ἃς ἀκριβέστερον καὶ ἐν τῷ περὶ

αὐτῆς ἰδίῳ λόγῳ προσυποδεικτέον. ἀπόχρη δὲ κάκεῖνο προσθεῖναι, ὅτι καὶ τῆ τοῦ παντὸς οὐρανοῦ τε καὶ κόσμου γενέσει γέγονεν ἀρχή· τὰ γὰρ τέτταρα στοιχεῖα, ἐξ ὧν τόδε τὸ πᾶν ἐδημιουργήθη, καθάπερ ἀπὸ πηγῆς ἐρρῦη τῆς ἐν ἀριθμοῖς τετράδος· καὶ πρὸς τούτοις αἱ ἐτήσιοι ὥραι τέτταρες αἱ ζώων καὶ φυτῶν αἴτιαι γενέσεως, τετραχῆ τοῦ ἐνιαυτοῦ διανεμηθέντος εἰς χειμῶνα καὶ ἔαρ καὶ θέρος καὶ μετόπωρον.

XVII

53 Τοσαύτης οὖν ἀξιωθέντος ἐν τῇ φύσει προνομίας τοῦ λεχθέντος ἀριθμοῦ, κατὰ τὸ ἀναγκαῖον ὁ ποιητῆς διεκόσμησεν τὸν οὐρανὸν τετράδι παγκάλῳ καὶ θεοειδεστάτῳ κόσμῳ τοῖς φωσφόροις ἄστροις· εἰδὼς τε ὅτι τῶν ὄντων ἄριστον τὸ φῶς ἐστίν, ἡ ὄργανον αὐτὸ τῆς ἀρίστης τῶν αἰσθήσεων ὀράσεως ἀπέφαιεν· ὅπερ γὰρ νοῦς ἐν ψυχῇ, τοῦτ' ὀφθαλμὸς ἐν σώματι· βλέπει γὰρ ἑκάτερος, ὁ μὲν τὰ νοητὰ, ὁ δὲ τὰ αἰσθητὰ· χρεῖος δὲ ὁ μὲν νοῦς ἐπιστήμης εἰς τὸ γνωρίσαι τὰ ἀσώματα, ὀφθαλμὸς δὲ φῶς εἰς τὴν τῶν σωμάτων ἀντίληψιν, ὃ πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων ἀγαθῶν αἴτιον γέγονεν ἀνθρώποις, διαφερόντως δὲ τοῦ μεγίστου, φιλοσοφίας· **54** ὑπὸ γὰρ φῶς ἄνω παραπεμφθεῖσα ἡ ὄρασις καὶ κατιδοῦσα φύσιν ἀστέρων καὶ κίνησιν αὐτῶν ἐναρμόνιον, ἀπλανῶν τε καὶ πλανήτων εὖ διατεταγμένας περιφοράς, τῶν μὲν κατὰ ταῦτά καὶ ὡσαύτως περιπολούντων, τῶν δ' ἀνομοίως τε καὶ ὑπεναντίως διτταῖς περιόδοις χρωμένων, χορείας τε πάντων ἐμμελεῖς νόμοις τοῖς μουσικῆς τελείας διακεκοσμημένας, ἄλεκτον ἐμπαρεῖχε τῇ ψυχῇ τέρψιν τε καὶ ἡδονήν· ἡ δ' ἐστιωμένη θεαμάτων ἐπαλλήλων, ἐξ ἐτέρων γὰρ ἦν ἕτερα, πολλὴν ἀπληστίαν εἶχε τοῦ θεωρεῖν· εἴθ', οἷα φιλεῖ, προσπεριειργάζετο, τίς ἢ τῶν ὀρατῶν δὴ τούτων οὐσία καὶ εἰ ἀγέννητοι πεφύκασιν ἢ γενέσεως ἔλαβον ἀρχὴν καὶ τίς ὁ τρόπος τῆς κινήσεως καὶ τίνες αἱ αἰτίαι δι' ὧν ἕκαστα οἰκονομεῖται· ἐκ δὲ

τῆς τούτων ζητήσεως τὸ φιλοσοφίας συνέστη γένος, οὗ
τελειότερον ἀγαθὸν οὐκ ἦλθεν εἰς τὸν ἀνθρώπινον βίον.

XVIII

55 πρὸς δὴ τὴν τοῦ νοητοῦ φωτὸς ιδέαν ἐκείνην ἀπιδὼν, ἢ
λέλεκται κατὰ τὸν ἀσώματον κόσμον, ἐδημιούργει τοὺς αἰσθητοὺς
ἀστέρας, ἀγάλματα θεῖα καὶ περικαλλέστατα, οὓς ὥσπερ ἐν ἱερῷ
καθαρωτάτῳ τῆς σωματικῆς οὐσίας ἴδρυε τῷ οὐρανῷ, πολλῶν
χάριν· ἐνὸς μὲν τοῦ φωσφορεῖν, ἐτέρου δὲ σημείων, εἴτα καιρῶν
τῶν περὶ τὰς ἐτησίους ὥρας, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἡμερῶν μηνῶν
ἐνιαυτῶν, ἃ δὴ καὶ μέτρα χρόνου γέγονε καὶ τὴν ἀριθμοῦ φύσιν
ἐγέννησεν. **56** οἷαν δ' ἕκαστον παρέχεται τῶν εἰρημένων χρεῖαν τε
καὶ ὠφέλειαν, δῆλον μὲν ἐκ τῆς ἐναργείας, πρὸς δ' ἀκριβεστέραν
κατάληψιν οὐκ ἄτοπον ἴσως καὶ λόγῳ τάληθές ἰχνηλατῆσαι. τοῦ
δὴ σύμπαντος χρόνου διανεμηθέντος εἰς δύο τμήματα, ἡμέραν τε
καὶ νύκτα, τῆς μὲν ἡμέρας τὸ κράτος ὁ πατήρ ἀνεδίδου τῷ ἡλίῳ,
οἷα μεγάλῳ βασιλεῖ, τῆς δὲ νυκτὸς σελήνῃ καὶ τῷ πλήθει τῶν
ἄλλων ἀστέρων. **57** τὸ δὲ μέγεθος τῆς περὶ τὸν ἥλιον δυνάμεως
καὶ ἀρχῆς ἐμφανεστάτην πίστιν ἔχει τὴν λεχθεῖσαν ἤδη· εἷς γὰρ
ὢν καὶ μόνος ἰδίᾳ καὶ καθ' αὐτὸν ἡμισυ τμήμα τοῦ σύμπαντος
χρόνου ἰ κεκλήρωται τὴν ἡμέραν, οἱ δ' ἄλλοι πάντες μετὰ
σελήνης θάτερον ὁ κέκληται νύξ· καὶ τοῦ μὲν ἀνατείλαντος αἰ
φαντασίαι τῶν τοσοῦτων ἀστέρων οὐκ ἀμαυροῦνται μόνον, ἀλλὰ
καὶ ἀφανίζονται τῇ τοῦ φέγγους ἀναχύσει, καταδύντος δὲ τὰς
ιδίας ἄρχονται διαφαίνειν ἀθρόοι ποιότητος.

XIX

58 γεγόνασι δ' ὅπερ αὐτὸς εἶπεν οὐ μόνον, ἵνα φῶς ἐκπέμπωσιν
ἐπὶ γῆν, ἀλλὰ καὶ ὅπως σημεῖα μελλόντων προφαίνωσιν· ἢ γὰρ
ἀνατολαῖς αὐτῶν ἢ δύσεσιν ἢ ἐκλείψεσιν ἢ πάλιν ἐπιτολαῖς ἢ
ἀποκρύψεσιν ἢ ταῖς ἄλλαις περὶ τὰς κινήσεις διαφοραῖς

ἄνθρωποι τὰ ἀποβησόμενα στοχάζονται, καρπῶν φορὰς καὶ ἀφορίας, ζῶων τε γενέσεις καὶ φθοράς, αἰθρίας καὶ νεφώσεις, νηνεμίας καὶ βίας πνευμάτων, ποταμῶν πλημμύρας καὶ κενώσεις, θαλάττης ἡρεμίαν καὶ κλύδωνα, ὥρῶν τῶν ἐτησίων ὑπαλλαγὰς ἢ θέρους χειμαίνοντος ἢ χειμῶνος φλέγοντος ἢ ἔαρος μετοπωρίζοντος ἢ μετοπώρου ἐαρίζοντος· **59** ἤδη δὲ καὶ κλόνον καὶ σεισμόν γῆς ἐκ τῶν κατ' οὐρανὸν κινήσεων στοχασμῶν προεσήμηνάν τινες καὶ μυρία ἄλλα τῶν ἀηθεστέρων, ὡς ἀψευδέστατα λελέχθαι ὅτι “γεγόνασιν εἰς σημεῖα” οἱ ἀστέρες, προσέτι μέντοι καὶ “εἰς καιροῦς” (Gen. 1, 14)· καιροῦς δὲ τὰς ἐτησίους ὥρας ὑπείληφεν εἶναι, καὶ μήποτ' εἰκότως· ἔννοια γὰρ καιροῦ τίς ἂν εἴη πλήν χρόνος κατορθώσεως; αἱ δ' ὥραι πάντα τελεσφοροῦσαι κατορθοῦσι, σποράς καὶ φυτείας καρπῶν καὶ ζῶων γενέσεις τε καὶ αὐξήσεις. **60** γεγόνασι δὲ καὶ πρὸς μέτρα χρόνων· ἡλίου γὰρ καὶ σελήνης καὶ τῶν ἄλλων τεταγμέναις περιόδοις ἡμέραι καὶ μῆνες καὶ ἐνιαυτοὶ συνέστησαν. εὐθύς τε τὸ χρησιμώτατον, ἡ ἀριθμοῦ φύσις, ἐδείχθη, χρόνου παραφήναντος αὐτήν· ἐκ γὰρ μιᾶς ἡμέρας τὸ ἓν καὶ ἐκ δυοῖν τὰ δύο καὶ ἐκ τριῶν τὰ τρία καὶ ἐκ μηνὸς τὰ τριάκοντα καὶ ἐξ ἐνιαυτοῦ τὸ ἰσάριθμον ταῖς ἐκ δώδεκα μηνῶν ἡμέραις πλήθος καὶ ἐξ ἀπείρου χρόνου ὁ ἄπειρος ἀριθμός. **61** εἰς τοσαύτας καὶ οὕτως ἀναγκαίας διατείνουσιν ὠφελείας αἱ τῶν κατ' οὐρανὸν φύσεις τε καὶ κινήσεις ἀστέρων· εἰς πόσα δ' ἄλλα φαίην ἂν ἔγωγε τῶν ἡμῖν μὲν ἀδηλουμένων – οὐ γὰρ πάντα τῷ θνητῷ γένει γνώριμα – , πρὸς δὲ τὴν τοῦ ὅλου συνεργούντων διαμονήν, ἃ θεσμοῖς καὶ νόμοις, οὓς ὠρισεν ὁ θεὸς ἀκινήτους ἐν τῷ παντί, συμβαίνει πάντη τε καὶ πάντως ἐπιτελεῖσθαι.

XX

62 Γῆς δὲ καὶ οὐρανοῦ διακοσμηθέντων τοῖς προσήκουσι κόσμοις, τῆς μὲν τριάδι, τοῦ δ' ὡς ἐλέχθη τετράδι, τὰ θνητὰ γένη ζωοπλαστεῖν ἐνεχείρει, τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῶν ἐνύδρων ποιούμενος

ἡμέρα ἰ πέμπτη, νομίσας οὐδὲν οὕτως ἕτερον ἐτέρω συγγενές ὡς ζῷοις πεντάδα. διαφέρει γὰρ ἔμψυχα ἀψύχων οὐδενὶ μᾶλλον ἢ αἰσθήσει· πενταχῆ δὲ τμητὸν αἴσθησις, εἰς ὄρασις, εἰς ἀκοήν, εἰς γεῦσις, εἰς ὄσφρησις, εἰς ἀφήν· ἐκάστη μέντοι προσένειμεν ὁ ποιῶν καὶ ἐξαιρέτους ὕλας καὶ κριτήριον ἴδιον, ᾧ δικάσει τὰ ὑποπίπτοντα· χρώματα μὲν [ἦ] ὄρασις, φωνὰς δὲ ἀκοή, χυλοὺς δὲ γεῦσις, καὶ ὄσφρησις ἀτμούς, μαλακότητος δὲ καὶ σκληρότητας καὶ ὅσα θερμὰ ἢ ψυχρὰ λειότητάς τε καὶ τραχύτητας ἀφή. **63** παντοῖα οὖν ἰχθύων γένη καὶ κητῶν κελεύει συνίστασθαι κατὰ τόπους διαφέροντα καὶ τοῖς μεγέθεσι καὶ ταῖς ποιότησιν· ἄλλα γὰρ ἐν ἄλλοις πελάγεσιν, ἔστι δ' ὅτε καὶ ταύτά· πλήν οὐ πανταχοῦ πάντα διεπλάττετο, καὶ μήποτ' εἰκότως· χαίρει γὰρ τὰ μὲν τινα τεναγῶδει καὶ οὐ πάνυ βαθεῖα θαλάττη, τὰ δ' ὑποδρόμοις καὶ λιμέσι μήτ' ἐπὶ γῆν ἀνέρπειν μήτε πόρρω γῆς ἐπινήχεσθαι δυνάμενα, τὰ δὲ κατὰ μέσον καὶ βαθὺ πέλαγος διαιτώμενα τὰς προκεχυμένας ἄκρας ἢ νήσους ἢ πέτρας ἐκτρέπεται· καὶ τὰ μὲν εὐδία καὶ γαλήνη σφριγᾶ, τὰ δὲ κλύδωνι καὶ κυματώσει· ταῖς γὰρ συνεχέσι πληγαῖς γυμναζόμενα καὶ βία τὴν φορὰν ἀνωθοῦντα κραταιότερά τε ἔστι καὶ πιαίνεται μᾶλλον. εὐθύς δὲ καὶ τὰ γένη τῶν πτηνῶν ἐδημιούργει ὡς ἀδελφὰ τῶν καθ' ὕδατος – ἐκάτερα γὰρ νηκτά – μηδεμίαν ιδέαν τῶν ἀεροπόρων ἀτελῆ καταλιπών.

XXI

64 Ἦδη δ' ὕδατος καὶ ἀέρος τὰ προσήκοντα τῶν ζῶων γένη καθάπερ τινὰ κληῖρον οἰκεῖον ἀπειληφότων, πάλιν ἐκάλει τὴν γῆν εἰς τὴν τοῦ ὑπολειφθέντος μέρους γένεσιν – ὑπολέλειπτο δὲ μετὰ τὰ φυτὰ ζῶων τὰ χερσαῖα – καὶ φησιν· ἐξαγαγέτω ἡ γῆ κτήνη καὶ θηρία καὶ ἔρπετα καθ' ἕκαστον γένος (Gen. 1, 24). ἡ δὲ τὰ προσταχθέντα αὐτίκα ἀνίησι τῇ τε κατασκευῇ διαφέροντα καὶ ταῖς ῥώμασι καὶ ταῖς ἐνυπαρχούσαις βλαπτικαῖς ἢ ὠφελητικαῖς δυνάμεσιν. **65** ἐπὶ δὲ πᾶσιν ἐποίει τὸν ἄνθρωπον· ὃν δὲ τρόπον, μικρὸν ὕστερον ἐρῶ πρότερον ἐκεῖνο δηλώσας, ὅτι παγκάλω τῷ

τῆς ἀκολουθίας εἰρμῶ κέχρηται, καθ' ἣν ὑφηγήσατο ζωογονίαν. ψυχῆς γὰρ ἡ μὲν ἀργοτάτη καὶ ἥκιστα τετυπωμένη τῷ γένει τῶν ἰχθύων προσκεκλήρωται, ἡ δ' ἀκριβεστάτη καὶ κατὰ πάντα ἀρίστη τῷ τῶν ἀνθρώπων, ἡ δ' ἀμφοῖν μεθόριος τῷ τῶν χερσαίων καὶ ἀεροπόρων· αὕτη γὰρ αἰσθητικώτερα μὲν ἐστὶ τῆς ἐν ἰχθύσιν, ἀμυδροτέρα δὲ τῆς ἐν ἀνθρώποις. **66** διὸ | τῶν ἐμψύχων πρώτους ἐγέννησεν ἰχθύας πλέον μετέχοντας σωματικῆς ἢ ψυχικῆς οὐσίας, τρόπον τινὰ ζῶα καὶ οὐ ζῶα, κινητὰ ἄψυχα, πρὸς αὐτὸ μόνον τὴν τῶν σωμάτων διαμονὴν παρασπαρέντος αὐτοῖς τοῦ ψυχοειδοῦς, καθάπερ φασὶ τοὺς ἄλας τοῖς κρέασιν, ἵνα μὴ ῥαδίως φθείροιντο· μετὰ δὲ τοὺς ἰχθύας τὰ πτηνὰ καὶ χερσαῖα· ἥδη γὰρ ταῦτα αἰσθητικώτερα καὶ διὰ τῆς κατασκευῆς ἐμφαίνοντα τρανοτέρας τὰς τῆς ψυχώσεως ιδιότητας· ἐπὶ δὲ πᾶσιν, ὡς ἐλέχθη, τὸν ἄνθρωπον, ᾧ νοῦν ἐξαίρετον ἐδωρεῖτο, ψυχῆς τινα ψυχὴν καθάπερ κόρην ἐν ὀφθαλμῷ· καὶ γὰρ ταύτην οἱ τὰς φύσεις τῶν πραγμάτων ἀκριβέστερον ἐρευνῶντες ὀφθαλμοῦ λέγουσιν ὀφθαλμὸν εἶναι.

XXII

67 Τότε μὲν οὖν ἅμα πάντα συνίστατο. συνισταμένων δ' ὁμοῦ πάντων, ἡ τάξις ἀναγκαίως λόγῳ ὑπεγράφετο διὰ τὴν ἐσομένην αὐτῆς ἐξ ἀλλήλων γένεσιν. ἐν δὲ τοῖς κατὰ μέρος γινομένοις τάξις ἡδ' ἐστίν, ἄρχεσθαι μὲν ἀπὸ τοῦ φαυλοτάτου τὴν φύσιν, λήγειν δ' εἰς τὸ πάντων ἄριστον· τί δὲ τοῦτ' ἐστὶ, δηλωτέον. τὸ σπέρμα τῶν ζώων γενέσεως ἀρχὴν εἶναι συμβέβηκε· τοῦθ' ὡς ἔστι φαυλότατον ἐοικὸς ἀφρῶ, θεωρεῖται· ἀλλ' ὅταν εἰς τὴν μήτραν καταβληθὲν στηρίσῃ, κίνησιν εὐθύς λαβὼν εἰς φύσιν τρέπεται· φύσις δὲ βέλτιον σπέρματος, ἐπεὶ καὶ κίνησις ἡρεμίας ἐν γεννητοῖς· ἡ δ' οἷα τεχνίτης ἢ κυριώτερον εἰπεῖν ἀνεπίληπτος τέχνη ζωπλαστεῖ τὴν μὲν ὑγρὰν οὐσίαν εἰς τὰ τοῦ σώματος μέλη καὶ μέρη διανέμουσα, τὴν δὲ πνευματικὴν εἰς τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις τὴν τε θρεπτικὴν καὶ τὴν αἰσθητικὴν· τὴν γὰρ τοῦ λογισμοῦ τανῦν

ὑπερθετόν διὰ τοὺς φάσκοντας θύραθεν αὐτὸν ἐπεισιέναι θεῖον καὶ αἰδίων ὄντα. **68** οὐκοῦν ἤρξατο μὲν ἀπὸ σπέρματος εὐτελοῦς ἢ φύσις, ἔληξε δ' εἰς τὸ τιμιώτατον, τὴν ζώου καὶ ἀνθρώπου κατασκευὴν. ταῦτὸ δὴ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ παντὸς γενέσεως συμβέβηκεν· ἠνίκα γὰρ ζῶα διαπλάττειν ἔδοξε τῷ δημιουργῷ, τὰ μὲν πρῶτα τῆ τάξει φαυλότερα πῶς ἦν, ἰχθύες, τὰ δ' ὕστατα ἄριστα, ἀνθρωποι, τὰ δ' ἄλλα μέσα τῶν ἄκρων, ἀμείνω μὲν τῶν προτέρων, χεῖρω δὲ τῶν ἐτέρων, χερσαῖα καὶ πτηνά.

XXIII

69 μετὰ δὴ τᾶλλα πάντα, καθάπερ ἐλέχθη, τὸν ἀνθρώπον φησι γεγενῆσθαι κατ' εἰκόνα θεοῦ καὶ καθ' ὁμοίωσιν (Gen. 1, 26)· πάνυ καλῶς, ἐμφερέστερον γὰρ οὐδὲν γηγενὲς ἀνθρώπου θεῶ. τὴν δ' ἐμφέρειαν μηδεὶς εἰκαζέτω σώματος χαρακτῆρι· οὔτε γὰρ ἀνθρωπόμορφος ὁ θεὸς οὔτε θεοειδὲς τὸ ἀνθρώπειον ἢ σῶμα. ἡ δὲ εἰκὼν λέλεκται κατὰ τὸν τῆς ψυχῆς ἡγεμόνα νοῦν· πρὸς γὰρ ἓνα τὸν τῶν ὄλων ἐκεῖνον ὡς ἂν ἀρχέτυπον ὁ ἐν ἐκάστῳ τῶν κατὰ μέρος ἀπεικονίσθη, τρόπον τινὰ θεὸς ὢν τοῦ φέροντος καὶ ἀγαματοφοροῦντος αὐτόν· ὃν γὰρ ἔχει λόγον ὁ μέγας ἡγεμὼν ἐν ἅπαντι τῷ κόσμῳ, τοῦτον ὡς ἔοικε καὶ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἐν ἀνθρώπῳ· ἀόρατός τε γὰρ ἐστὶν αὐτὸς τὰ πάντα ὁρῶν καὶ ἄδηλον ἔχει τὴν οὐσίαν τὰς τῶν ἄλλων καταλαμβάνων· καὶ τέχναις καὶ ἐπιστήμας πολυσχιδεῖς ἀνατέμνων ὁδοὺς λεωφόρους ἀπάσας διὰ γῆς ἔρχεται καὶ θαλάττης τὰ ἐν ἐκατέρῃ φύσει διερευνώμενος· **70** καὶ πάλιν πτηνὸς ἀρθεὶς καὶ τὸν ἀέρα καὶ τὰ τούτου παθήματα κατασκεψάμενος ἀνωτέρω φέρεται πρὸς αἰθέρα καὶ τὰς οὐρανοῦ περιόδους, πλανήτων τε καὶ ἀπλανῶν χορείαις συμπεριποληθεὶς κατὰ τοὺς μουσικῆς τελείας νόμους, ἐπόμενος ἔρωτι σοφίας ποδηγετοῦντι, πᾶσαν τὴν αἰσθητὴν οὐσίαν ὑπερκύψας, ἐνταῦθα ἐφίεται τῆς νοητῆς· **71** καὶ ὢν εἶδεν ἐνταῦθα αἰσθητῶν ἐν ἐκείνῃ τὰ παραδείγματα καὶ τὰς ιδέας θεασάμενος, ὑπερβάλλοντα κάλλη, μέθη νηφαλίῳ κατασχεθεὶς

ὥσπερ οἱ κορυβαντιῶντες ἐνθουσιᾶ, ἐτέρου γεμισθεῖς ἡμέρου καὶ πόθου βελτίονος, ὑφ' οὗ πρὸς τὴν ἄκραν ἀψίδα παραπεμφθεῖς τῶν νοητῶν ἐπ' αὐτὸν ἰέναι δοκεῖ τὸν μέγαν βασιλέα· γλιχομένου δ' ἰδεῖν, ἀθρόου φωτὸς ἄκρατοι καὶ ἀμιγεῖς αὐγαὶ χειμάρρου τρόπον ἐκχέονται, ὡς ταῖς μαρμαρυγαῖς τὸ τῆς διανοίας ὄμμα σκοτοδιναῖον. ἐπεὶ δ' οὐ σύμπασα εἰκῶν ἐμφορῆς ἀρχετύπων παραδείγματι, πολλαὶ δ' εἰσὶν ἀνόμοιοι, προσεπεσημήνατο εἰπὼν τῷ κατ' εἰκόνα τὸ καθ' ὁμοίωσιν εἰς ἔμφασιν ἀκριβοῦς ἐκμαγεῖου τρανὸν τύπον ἔχοντος.

XXIV

72 Ἀπορήσειε δ' ἂν τις οὐκ ἀπὸ σκοποῦ, τί δήποτε τὴν ἀνθρώπου μόνου γένεσιν οὐχ ἐνὶ δημιουργῷ καθάπερ τᾶλλα ἀνέθηκεν, ἀλλ' ὥσανεὶ πλείοσιν· εἰσάγει γὰρ τὸν πατέρα τῶν ὄλων ταυτὶ λέγοντα· “ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν”. μὴ γὰρ χρεῖός ἐστιν, εἴποιμ' ἂν, οὐτινοσοῦν, ὧ πάντα ὑπήκοα; ἢ τὸν μὲν οὐρανὸν ἠνίκα ἐποίει καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλατταν, οὐδενὸς ἐδεήθη τοῦ συνεργήσοντος, ἄνθρωπον δὲ βραχὺ ζῶον οὕτως καὶ ἐπίκηρον οὐχ οἷός τε ἦν δίχα συμπράξεως ἐτέρων αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ κατασκευάσασθαι; τὴν μὲν οὖν ἀληθεστάτην αἰτίαν θεὸν ἀνάγκη μόνον εἰδέναι, τὴν δ' εἰκότι στοχασμῷ πιθανὴν καὶ εὐλόγον εἶναι δοκοῦσαν οὐκ ἀποκρυπτέον. | ἔστι δὲ ἡδε. **73** τῶν ὄντων τὰ μὲν οὐτ' ἀρετῆς οὔτε κακίας μετέχει, ὥσπερ φυτὰ καὶ ζῶα ἄλογα, τὰ μὲν ὅτι ἄψυχά τε ἐστὶ καὶ ἀφαντάστῳ φύσει διοικεῖται, τὰ δ' ὅτι νοῦν καὶ λόγον ἐκτέμνεται· κακίας δὲ καὶ ἀρετῆς ὡς ἂν οἶκος νοῦς καὶ λόγος, ὧ πεφύκασιν ἐνδιδαιτᾶσθαι· τὰ δ' αὖ μόνως κεκοινώνηκεν ἀρετῆς ἀμέτοχα πάσης ὄντα κακίας, ὥσπερ οἱ ἀστέρες· οὗτοι γὰρ ζῶα τε εἶναι λέγονται καὶ ζῶα νοερά, μᾶλλον δὲ νοῦς αὐτὸς ἕκαστος, ὅλος δι' ὄλων σπουδαῖος καὶ παντὸς ἀνεπίδεκτος κακοῦ· τὰ δὲ τῆς μικτῆς ἐστὶ φύσεως, ὥσπερ ἄνθρωπος, ὃς ἐπιδέχεται τάναντία, φρόνησιν καὶ ἀφροσύνην, σωφροσύνην καὶ ἀκολασίαν, ἀνδρείαν καὶ

δειλίαν, δικαιοσύνην καὶ ἀδικίαν, καὶ συνελόντι φράσαι ἀγαθὰ καὶ κακά, καλὰ καὶ αἰσχροῦ, ἀρετὴν καὶ κακίαν. **74** τῷ δὲ πάντων πατρὶ θεῷ τὰ μὲν σπουδαῖα δι' αὐτοῦ μόνου ποιεῖν οἰκειότατον ἦν ἔνεκα τῆς πρὸς αὐτὸν συγγενείας, τὰ δὲ ἀδιάφορα οὐκ ἀλλότριον, ἐπειδὴ καὶ ταῦτα τῆς ἐχθρᾶς αὐτῷ κακίας ἀμοιρεῖ, τὰ δὲ μικτὰ τῆ μὲν οἰκεῖον τῆ δ' ἀνοίκειον, οἰκεῖον μὲν ἔνεκα τῆς ἀνακεκραμένης βελτίονος ιδέας, ἀνοίκειον δὲ ἔνεκα τῆς ἐναντίας καὶ χειρόνος. **75** διὰ τοῦτ' ἐπὶ μόνῃς τῆς ἀνθρώπου γενέσεώς φησιν ὅτι εἶπεν ὁ θεὸς “ποιήσωμεν”, ὅπερ ἐμφαίνει συμπάληψιν ἐτέρων ὡς ἂν συνεργῶν, ἵνα ταῖς μὲν ἀνεπιλήπτοις βουλαῖς τε καὶ πράξεσιν ἀνθρώπου κατορθοῦντος ἐπιγράφεται θεὸς ὁ πάντων ἡγεμῶν, ταῖς δ' ἐναντίαις ἕτεροι τῶν ὑπηκόων· ἔδει γὰρ ἀναίτιον εἶναι κακοῦ τὸν πατέρα τοῖς ἐκγόνοις· κακὸν δ' ἢ κακία καὶ αἰ κατὰ κακίαν ἐνέργειαι. **76** πάνυ δὲ καλῶς τὸ γένος ἀνθρώπων εἰπὼν διέκρινε τὰ εἶδη φήσας ἄρρεν τε καὶ θῆλυ δεδημιουργῆσθαι, μήπω τῶν ἐν μέρει μορφήν λαβόντων, ἐπειδὴ τὰ προσεχέστατα τῶν εἰδῶν ἐνυπάρχει τῷ γένει καὶ ὡσπερ ἐν κατόπτρῳ διαφαίνεται τοῖς ὀξὺ καθορᾶν δυναμένοις.

XXV

Ἰ **77** Ἐπιζητήσῃε δ' ἂν τις τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ὕστατόν ἐστιν ἀνθρώπος τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως· ἐφ' ἅπασι γὰρ τοῖς ἄλλοις αὐτὸν ὁ ποιητὴς καὶ πατήρ, ὡσπερ αἱ ἱεραὶ γραφαὶ μηνύουσιν, εἰργάσατο. λέγουσιν οὖν οἱ τοῖς νόμοις ἐπὶ πλέον ἐμβαθύναντες καὶ τὰ κατ' αὐτοῦς ὡς ἔνι μάλιστα μετὰ πάσης ἐξετάσεως ἀκριβοῦντες, ὅτι τῆς αὐτοῦ συγγενείας μεταδοὺς ὁ θεὸς ἀνθρώπῳ τῆς λογικῆς, ἣτις ἀρίστη δωρεῶν ἦν, οὐδὲ τῶν ἄλλων ἐφθόνησεν, ἀλλ' ὡς οἰκειοτάτῳ καὶ φιλτάτῳ ζῶν τὰ ἐν κόσμῳ πάντα προητοιμάσατο βουληθεὶς γενόμενον αὐτὸν μηδενὸς ἀπορῆσαι τῶν πρὸς τε τὸ ζῆν καὶ τὸ εὔ ζῆν· ὧν τὸ μὲν παρασκευάζουσιν αἱ χορηγίαι καὶ ἀφθονίαι τῶν πρὸς ἀπόλαυσιν, τὸ δὲ ἢ θεωρία τῶν κατ' οὐρανόν, ἀφ' ἧς πληχθεὶς ὁ νοῦς ἔρωτα

καὶ πόθον ἔσχε τῆς τούτων ἐπιστήμης· ὅθεν τὸ φιλοσοφίας ἀνεβλάστησε γένος, ὑφ' οὗ καίτοι θνητὸς ὢν ἄνθρωπος ἀπαθανατίζεται. **78** καθάπερ οὖν οἱ ἐστιάτορες οὐ πρότερον ἐπὶ δεῖπνον καλοῦσιν ἢ τὰ πρὸς εὐωχίαν πάντα εὐτρεπίσαι καὶ οἱ τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας καὶ σκηνικοὺς τιθέντες, πρὶν συναγαγεῖν τοὺς θεατὰς εἰς τε τὰ θέατρα καὶ τὰ στάδια, εὐτρεπίζουσιν ἀγωνιστῶν καὶ θεαμάτων καὶ ἀκουσμάτων πλῆθος, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ τῶν ὄλων ἡγεμὼν οἷά τις ἀθλοθέτης καὶ ἐστιάτωρ ἄνθρωπον καλεῖν μέλλων ἐπὶ τε εὐωχίαν καὶ θεωρίαν τὰ εἰς ἑκάτερον εἶδος προετρεπίσατο, ἵν' εἰς τὸν κόσμον εἰσελθῶν εὐθύς εὖρη καὶ συμπόσιον καὶ θέατρον ἱερώτατον, τὸ μὲν ἀπάντων πλῆρες ὅσα γῆ καὶ ποταμοὶ καὶ θάλαττα καὶ ἀῆρ φέρουσιν εἰς χρῆσιν καὶ ἀπόλαυσιν, τὸ δὲ παντοίων θεαμάτων, ἃ καταπληκτικωτάτας μὲν ἔχει τὰς οὐσίας, καταπληκτικωτάτας δὲ τὰς ποιότητας, θαυμασιωτάτας δὲ τὰς κινήσεις καὶ χορείας ἐν τάξεσιν ἡρμοσμέναις καὶ ἀριθμῶν ἀναλογίαις καὶ περιόδων συμφωνίαις· ἐν αἷς ἀπάσαις τὴν ἀρχέτυπον καὶ ἀληθῆ καὶ παραδειγματικὴν μουσικὴν οὐκ ἂν ἀμαρτάνοι τις εἶναι λέγων, ἀφ' ἧς οἱ μετὰ ταῦτα ἄνθρωποι γραψάμενοι <ἐν> ταῖς ἑαυτῶν ψυχαῖς τὰς εἰκόνας ἀναγκαιοτάτην καὶ ὠφελιμωτάτην τέχνην τῷ βίῳ παρέδωσαν.

XXVI

79 ἦδε μὲν αἰτία πρώτη, δι' ἣν ἄνθρωπος ἐφ' ἅπασι γεγενῆσθαι δοκεῖ· δευτέραν δ' οὐκ ἀπὸ σκοποῦ λεκτέον. ἅμα τῇ πρώτῃ γενέσει τὰς εἰς τὸ ζῆν παρασκευὰς ἀπάσας εὖρεν ἄνθρωπος, εἰς διδασκαλίαν τῶν ἔπειτα, μόνον οὐκ ἀντικρυς βοώσης τῆς φύσεως, ὅτι μιμούμενοι τὸν ἀρχηγέτην τοῦ γένους ἀπόνως καὶ ἀταλαιπώρως ἐν ἀφθονωτάτῃ τῶν ἀναγκαίων εὐπορίᾳ διάξουσιν. τουτὶ δὲ συμβήσεται, ἢ ἐὰν μήτε αἱ ἄλογοι ἡδοναὶ ψυχῆς δυναστεύσωσι γαστριμαργίαν καὶ λαγνεῖαν ἐπιτειχίσασαι μήτε αἱ δόξης ἢ χρημάτων ἢ ἀρχῆς ἐπιθυμίαι τὸ τοῦ βίου κράτος

ἀνάψωνται μήτε στείλωσι καὶ κάμψωσι διάνοιαν αἱ λῦπαι μήθ' ὁ
κακὸς σύμβουλος φόβος τὰς ἐπὶ τὰ σπουδαῖα τῶν ἔργων ὀρμὰς
ἀναχαιτίση μήτ' ἀφροσύνη καὶ δειλία καὶ ἀδικία καὶ τὸ τῶν ἄλλων
κακιῶν ἀμήχανον πλῆθος ἐπιθῆται. **80** νυνὶ μὲν γὰρ πάντων ὅσα
λέλεκται παρευημερησάντων καὶ τῶν ἀνθρώπων ἀνέδην
ἐκκεχυμένων εἷς τε τὰ πάθη καὶ τὰς ἀκράτορας καὶ ὑπαιτίους ἄς
οὐδ' εἰπεῖν θέμις ὀρέξεις, ἀπαντᾶται δίκη προσήκουσα τιμωρὸς
ἀσεβῶν ἐπιτηδευμάτων· ἔστι δ' ἡ δίκη τὸ τῶν ἀναγκαίων
δυσπόριστον· μόλις γὰρ ἀνατέμνοντες τὴν πεδιάδα καὶ πηγῶν
ῤεῖθρα καὶ ποταμῶν ἐποχετεύοντες σπεύροντές τε καὶ φυτεύοντες
καὶ τὸν γεωπόνων κάματον μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτωρ ἀτρύτως
ἐκδεχόμενοι δι' ἔτους συγκομίζουσι τὰ ἐπιτήδεια καὶ ταῦτ' ἔστιν
ὅτε λυπρὰ καὶ οὐ πάνυ διαρκῆ διὰ πολλὰς βλαβέντα αἰτίας· ἢ γὰρ
ὄμβρων ἐπαλλήλων φοραὶ κατέσυραν ἢ χαλάζης βάρος
ἐπενεχθείσης ἀθρόως κατέκλασεν ἢ χιῶν περιέψυξεν ἢ βία
πνευμάτων ρίζαις αὐταῖς ἀνέτρεψε· πολλὰ γὰρ ὕδωρ καὶ ἀήρ εἰς
ἀγονίαν καρπῶν νεωτερίζουσιν. **81** εἰ δὲ σωφροσύνη μὲν
ἐξευμαρισθεῖεν αἱ ἄμετροι τῶν παθῶν ὀρμαί, δικαιοσύνη δὲ αἱ
περὶ τὰδικεῖν σπουδαί τε καὶ φιλοτιμίαι καὶ συνελόντι φράσαι
ταῖς ἀρεταῖς καὶ ταῖς κατ' ἀρετὰς ἐνεργείαις αἱ κακίαι καὶ αἱ κατ'
αὐτὰς ἀνήνυτοι πράξεις, ἀνηρημένου μὲν τοῦ πολέμου τοῦ κατὰ
ψυχὴν, ὃς ἀψευδῶς ἔστι πολέμων ἀργαλεώτατος καὶ βαρύτατος,
εἰρήνης δ' ἐπισχούσης καὶ ταῖς ἐν ἡμῖν δυνάμεσιν εὐνομίαν
παρασκευαζούσης ἡσυχῆ τε καὶ πράως, ἐλπίς ἂν ἦν τὸν θεὸν ἅτε
φιλάρετον καὶ φιλόκαλον καὶ προσέτι φιλόανθρωπον τάγαθὰ
αὐτόματα παρασχεῖν ἐξ ἐτοίμου τῷ γένει· δῆλον γὰρ ὡς
εὐμαρέστερον τοῦ τὰ μὴ ὄντα εἶς τὸ εἶναι παραγαγεῖν τὸ τὴν ἐκ
τῶν ὄντων φορὰν ἄνευ τέχνης γεωργικῆς ἐπιδαψιλεύσασθαι.
δευτέρα μὲν αἰτία ἦδε λελέχθω, τρίτη δ' ἔστι τοιάδε.

XXVII

82 ἀρχὴν καὶ τέλος τῶν γεγονότων ὁ θεὸς ἀρμόσασθαι διανοηθεὶς ὡς ἀναγκαῖα καὶ φίλτατα ἀρχὴν μὲν οὐρανὸν ἐποίει, τέλος δὲ ἄνθρωπον, τὸν μὲν τῶν ἐν αἰσθητοῖς ἀφθάρτων τελειότατον, τὸν δὲ τῶν γηγενῶν καὶ φθαρτῶν ἄριστον, βραχύν, ἢ εἰ δεῖ τάληθές εἰπεῖν, οὐρανὸν πολλὰς ἐν αὐτῷ φύσεις ἀστεροειδεῖς ἀγαλματοφοροῦντα τέχναις καὶ ἐπιστήμαις καὶ τοῖς καθ' ἑκάστην ἀρετὴν ἀοιδίμοις θεωρήμασιν· ἐπειδὴ γὰρ ἐναντία φύσει τό τε φθαρτὸν καὶ τὸ ἀφθαρτον, εἶδους ἑκατέρου τὸ κάλλιστον ἀρχῆ καὶ τέλει προσένειμεν, ἀρχῆ μὲν οὐρανόν, ὡς ἐλέχθη, τέλει δὲ ἄνθρωπον.

XXVIII

83 ἐπὶ πᾶσι μέντοι κάκεῖνο λέγεται πρὸς ἀπόδοσιν αἰτίας ἀναγκαίας. ἔδει πάντων γεγονότων ὑστατον φῦναι τὸν ἄνθρωπον, ἵνα τελευταῖος ἐξαπιναίως τοῖς ἄλλοις ζώοις ἐπιφανεῖς ἐμποιήσῃ κατάπληξιν· ἔμελλε γὰρ ἰδόντα πρῶτον τεθηπέναι καὶ προσκυνεῖν ὡς ἂν ἡγεμόνα φύσει καὶ δεσπότην· διὸ καὶ θεασάμενα πάντα διὰ πάντων ἡμερώθη καὶ ὅσα τὰς φύσεις ἀγριώτατα κατὰ τὴν πρώτην εὐθύς πρόσοψιν ἐγένετο χειροηθέστατα, τὰς μὲν ἀτιθάσους λύττας ἐπιδεικνύμενα κατ' ἀλλήλων, εἰς δὲ μόνον τὸν ἄνθρωπον τιθασειόμενα. **84** παρ' ἣν αἰτίαν καὶ γεννήσας αὐτὸν ὁ πατὴρ ἡγεμονικὸν φύσει ζῶον οὐκ ἔργω μόνον ἀλλὰ καὶ τῆ διὰ λόγου χειροτονία καθίστη τῶν ὑπὸ σελήνην ἀπάντων βασιλέα χερσαίων καὶ ἐνύδρων καὶ ἀεροπόρων· ὅσα γὰρ θνητὰ ἐν τοῖς τρισὶ στοιχείοις γῆ ὕδατι ἀέρι πάντα ὑπέταττεν αὐτῷ, τὰ κατ' οὐρανὸν ὑπεξελόμενος ἅτε θειοτέρας μοίρας ἐπιλαχόντα. πίστις δὲ τῆς ἀρχῆς ἐναργεστάτη τὰ φαινόμενα· θρεμμάτων ἔστιν ὅτε πλήθη μυρία πρὸς ἀνδρὸς ἐνὸς ἄγεται τοῦ τυχόντος οὐθ' ὄπλοφοροῦντος οὔτε σίδηρον οὔτε τι τῶν ἀμυντηρίων ἐπιφερομένου, διφθέραν δ' αὐτὸ μόνον ἔχοντος σκεπαστήριον

καὶ βακτηρίαν ἔνεκα τοῦ διασημῆναί τε καὶ ἐν ταῖς ὁδοιπορίαις εἰ κάμοι στηρίσασθαι· **85** τὰς γοῦν πολυζῶους ἀγέλας προβάτων αἰγῶν βοῶν ἄγει ποιμὴν αἰπόλος βουκόλος, ἄνθρωποι μὴδὲ τοῖς σώμασιν ἐρρωμένοι καὶ σφριγῶντες, ὡς ἔνεκα γοῦν εὐεξίας ἐμποιῆσαι τοῖς ἰδοῦσι κατάπληξιν· καὶ αἱ τοσαῦται τῶν τοσοῦτων ἀλκαὶ τε καὶ δυνάμεις εὐοπλούντων – ἔχουσι γὰρ τὰς ἐκ φύσεως παρασκευὰς αἷς ἀμύνονται – καθάπερ δοῦλοι δεσπότην κατεπτήχασιν καὶ τὰ προσταττόμενα δρῶσιν· ταῦροι μὲν καταζεύγνυνται πρὸς ἄροτον γῆς καὶ βαθείας αὐλακας ἀνατέμνοντες δι’ ἡμέρας, ἔστι δ’ ὅτε <καὶ νυκτός>, μακρὸν δόλιχον ἀποτείνουσι γεωπόνου τινὸς ἐφεστῶτος· κριοὶ δὲ βρίθοντες βαθέσι μαλλοῖς ὑπόποκοι κατὰ τὴν ἔαρος ὥραν ὑπὸ ποιμένος κελευσθέντες ἴστανται μετ’ ἡρεμίας ἢ καὶ ἡσυχῆ κατακλινέντες ἐμπαρέχουσιν ἀποκείρασθαι τὸ ἔριον ἐθιζόμενοι καθάπερ αἱ πόλεις τὸν ἐτήσιον ἀποδιδόναι | δασμὸν τῷ φύσει βασιλεῖ· **86** καὶ μὴν τό γε θυμικώτατον ζῶον ἵππος ῥαδίως [ἄγεται] χαλιναγωγήθεις, ἵνα μὴ σκιρτῶν ἀφηνιάζη, καὶ τὰ νῶτα κοιλάνας εὔ μάλα πρὸς τὸ εὐέδρον δέχεται τὸν ἔποχον καὶ μετέωρον ἀναβαστάσας ὀξύτατα θεῖ σπουδάζων, εἰς οὓς ἂν ἐπείγηται γίνεσθαι τόπους ἐκεῖνος, ἀφικνεῖσθαι καὶ διακομίζειν· ὁ δ’ ἐφιδρυμένος ἄνευ καμάτων κατὰ πολλὴν ἡσυχίαν ἐτέρου σώματι καὶ ποσὶν ἀνύτει τὸν δρόμον.

XXIX

87 πολλὰ δ’ ἂν ἔχοι τις λέγειν ἕτερα βουλόμενος ἀπομηκύνειν εἰς ἔνδειξιν τοῦ μὴδὲν ἀπελευθεριάζειν ὑπεξηρημένον τῆς ἀνθρώπου ἡγεμονίας· δείγματος δ’ ἔνεκα καὶ τὰ ῥηθέντα ἀρκεῖ. χρὴ μέντοι μὴδ’ ἐκεῖνο ἀγνοεῖν ὅτι οὐ παρ’ ὅσον ὕστατον γέγονεν ἄνθρωπος διὰ τὴν τάξιν ἠλάττωται. **88** μάρτυρες δ’ ἠνίοχοι καὶ κυβερνήται· οἱ μὲν γὰρ ὑστερίζοντες τῶν ὑποζυγίων καὶ κατόπιν αὐτῶν ἐξεταζόμενοι ἢ ἂν ἐθέλωσιν αὐτὰ ἄγουσι τῶν ἠνιῶν ἐνειλημμένοι καὶ τοτὲ μὲν ἐφιέντες πρὸς ὀξὺν δρόμον τοτὲ δ’ ἀναχαιτίζοντες, εἰ

φορᾷ τοῦ δέοντος πλείονι θεοί· οἱ δ' αὖ κυβερνῆται πρὸς τὸ τῆς νεῶς ἔσχατον χωρίον πρύμναν παρελθόντες πάντων ὡς ἔπος εἶπεῖν εἰσιν ἄριστοι τῶν ἐμπλεόντων, ἅτε τῆς νεῶς καὶ τῶν ἐν αὐτῇ τὴν σωτηρίαν ἐν χερσὶ ταῖς αὐτῶν ἔχοντες. ἡνίοχον δὴ τινα καὶ κυβερνήτην ἐφ' ἅπασιν ὁ ποιητῆς ἐδημιούργει τὸν ἄνθρωπον, ἵνα ἡνιοχῇ καὶ κυβερνᾷ τὰ περίγεια ζώων καὶ φυτῶν λαβῶν τὴν ἐπιμέλειαν οἷά τις ὑπαρχος τοῦ πρώτου καὶ μεγάλου βασιλέως.

XXX

89 Ἐπεὶ δ' ὁ σύμπας κόσμος ἐτελειώθη κατὰ τὴν ἐξάδος ἀριθμοῦ τελείου φύσιν, τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν ἐβδόμην ἐσέμνυνεν ὁ πατὴρ ἐπαινέσας καὶ ἀγίαν προσειπών· ἑορτὴ γὰρ οὐ μιᾶς πόλεως ἢ χώρας ἐστὶν ἀλλὰ τοῦ παντός, ἦν κυρίως ἄξιον καὶ μόνην πάνδημον ὀνομάζειν καὶ τοῦ κόσμου γενέθλιον. **90** τὴν δ' ἐβδομάδος φύσιν οὐκ οἶδ' εἶ τις ἱκανῶς ἂν ὑμῆσαι δύναίτο παντός οὔσαν λόγου κρείττονα· οὐ μὴν ὅτι θαυμασιωτέρα τῶν περὶ αὐτῆς λεγομένων ἐστί, διὰ τοῦθ' ἡσυχαστέον, ἀλλ' ἐπιτολμητέον, εἰ καὶ μὴ πάντα μηδὲ τὰ κυριώτατα οἷόν τε, τὰ γοῦν ταῖς ἡμετέραις διανοίαις ἐφικτὰ δηλῶσαι. **91** διχῶς ἐβδομάς λέγεται, ἢ μὲν ἐντὸς δεκάδος, ἣτις ἐπτάκις μονάδι μόνῃ μετρεῖται συνεστῶσα ἐκ μονάδων ἐπτά, ἢ δ' ἐκτὸς δεκάδος, ἀριθμὸς οὗ πάντως ἀρχὴ μονὰς κατὰ τοὺς διπλασίους ἢ τριπλασίους ἢ συνόλως ἀναλογοῦντας ἀριθμούς, ὡς ἔχει ὁ ἐξηκοντατέσσαρα ἰ καὶ ὁ ἐπτακόσια εἰκοσιεννέα, ὁ μὲν κατὰ τὸν ἀπὸ μονάδος διπλάσιον παραυξηθεὶς, ὁ δ' αὖ κατὰ τὸν τριπλάσιον. ἐκάτερον δὲ εἶδος οὐ παρέργως ἐπισκεπτέον. **92** τὸ μὲν δὴ δεύτερον ἐμφανεστάτην ἔχει προνομίαν· αἰεὶ γὰρ ὁ ἀπὸ μονάδος συντιθέμενος ἐν διπλασίοις ἢ τριπλασίοις ἢ συνόλως ἀναλογοῦσιν ἑβδομος ἀριθμὸς κύβος τε καὶ τετράγωνός ἐστιν, ἀμφότερα τὰ εἶδη περιέχων τῆς τε ἀσωμάτου καὶ σωματικῆς οὐσίας, τῆς μὲν ἀσωμάτου κατὰ τὴν ἐπίπεδον ἦν ἀποτελοῦσι τετράγωνοι, τῆς δὲ σωματικῆς κατὰ τὴν στερεὰν ἦν ἀποτελοῦσι

κύβοι. **93** σαφεστάτη δ' οἱ λεχθέντες ἀριθμοὶ πίστις· αὐτίκα ὁ ἀπὸ μονάδος ἐν διπλασίονι λόγῳ παραυξηθεὶς ἑβδομος, ὁ τέσσαρα καὶ ἐξήκοντα, τετράγωνος μὲν ἐστὶν ὀκτάκις ὀκτῶ πολυπλασιασθέντων, κύβος δὲ τεσσάρων ἐπὶ τέσσαρα τετράκις· καὶ πάλιν ὁ ἐν τριπλασίονι λόγῳ παραυξηθεὶς ἀπὸ μονάδος ἑβδομος, ὁ ἐπτακόσια εἰκοσιεννέα, τετράγωνος μὲν πολυπλασιασθέντος ἐφ' αὐτὸν τοῦ ἐπτὰ καὶ εἴκοσι, κύβος δὲ τοῦ ἐννέα ἐφ' αὐτὸν ἐννάκις. **94** καὶ ἀεὶ τὸν ἑβδομον ποιούμενός τις ἀντὶ μονάδος ἀρχὴν καὶ παραύξων κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν ἄχρις ἑβδομάδος εὐρήσει πάντως τὸν παραυξηθέντα κύβον τε καὶ τετράγωνον· ἀπὸ γοῦν τοῦ ἐξηκοντατέσσαρα ὁ συντεθεὶς ἐν διπλασίονι λόγῳ γεννήσει ἑβδομον τὸν τετρακισχίλια καὶ ἐνενηκονταέξ, τετράγωνον ὁμοῦ καὶ κύβον, τετράγωνον μὲν αὐτὸν πλευρὰν ἔχοντα τὸν ἐξηκοντατέσσαρα, κύβον δὲ τὸν ἑκκαίδεκα.

XXXI

95 μεταβατέον δὲ καὶ ἐπὶ θάτερον ἑβδομάδος εἶδος τὸ περιεχόμενον ἐν δεκάδι, θαυμαστὴν ἐπιδεικνύμενον καὶ οὐκ ἐλάττονα τοῦ προτέρου φύσιν. αὐτίκα συνέστηκε τὰ ἐπτὰ ἐξ ἐνὸς καὶ δυοῖν καὶ τεττάρων ἐχόντων δύο λόγους ἀρμονικωτάτους, τὸν τε διπλάσιον καὶ τετραπλάσιον, τὸν μὲν τὴν διὰ πασῶν συμφωνίαν, τὸν δὲ τετραπλάσιον τὴν δις διὰ πασῶν ἀποτελοῦντα. περιέχει δὲ καὶ διαιρέσεις ἄλλας ζυγάδην τρόπον τινὰ συνεστώσας ἑβδομάς· διαιρεῖται γὰρ πρῶτον μὲν εἰς μονάδα καὶ ἐξάδα, ἔπειτα εἰς δυάδα καὶ πεντάδα, καὶ τελευταῖον εἰς τριάδα καὶ τετράδα. **96** μουσικωτάτη δὲ καὶ ἡ τούτων ἀναλογία τῶν ἀριθμῶν· τὰ μὲν γὰρ ἐξ πρὸς ἐν ἔχει λόγον ἐξαπλάσιον, ὁ δ' ἐξαπλάσιος λόγος τὸ μέγιστον ἐν τοῖς οὔσι ποιεῖ διάστημα, ᾧ διέστηκε τὸ ὀξύτατον ἀπὸ τοῦ βαρυτάτου, καθάπερ ἀποδείξομεν, ὅταν ἀπὸ τῶν ἀριθμῶν μετέλθωμεν ἐπὶ τὸν ἐν ἀρμονίαις λόγον· τὰ δὲ πέντε πρὸς δύο πλείστην ἐν ἀρμονίᾳ δύναμιν ἐπιδείκνυται

σχεδὸν ἐνάμιλλον τῆ δια πασῶν, ὅπερ ἐν τῆ κανονικῆ θεωρίᾳ σαφέστατα παρίσταται· τὰ δὲ τέσσαρα πρὸς τρία | τὴν πρώτην ἀρμονίαν ἀποτελεῖ τὴν ἐπίτριτον, ἣτις ἐστὶ διὰ τεσσάρων.

XXXII

97 ἐπιδείκνυται δὲ καὶ ἕτερον κάλλος αὐτῆς ἐβδομάς ἱερώτατον νοηθῆναι. συνεστῶσα γὰρ ἐκ τριάδος καὶ τετράδος τὸ ἐν τοῖς οὕσιν ἀκλινὲς καὶ ὀρθὸν φύσει παρέχεται· ὄν δὲ τρόπον, δηλωτέον. τὸ ὀρθογώνιον τρίγωνον, ὅπερ ἐστὶν ἀρχὴ ποιότητων, ἐξ ἀριθμῶν συνέστηκε τοῦ τρία καὶ τέσσαρα καὶ πέντε· τὰ δὲ τρία καὶ τέσσαρα, ἅπερ ἐστὶν ἐβδομάδος οὐσία, τὴν ὀρθὴν γωνίαν ἀποτελεῖ· ἡ μὲν γὰρ ἀμβλεῖα καὶ ὀξεῖα τὸ ἀνώμαλον καὶ ἄτακτον καὶ ἄνισον ἐμφαίνουσιν· ἀμβλυτέρα γὰρ καὶ ὀξυτέρα γίνεται ἕτερα ἕτερας· ὀρθὴ δ' οὐκ ἐπιδέχεται σύγκρισιν οὐδ' ὀρθοτέρα γίνεται παρ' ἕτεραν, ἀλλ' ἐν ὁμοίῳ μένει τὴν ἰδίαν φύσιν οὐποτ' ἀλλάττουσα. εἰ δὲ τὸ μὲν ὀρθογώνιον τρίγωνον σχημάτων καὶ ποιότητων ἐστὶν ἀρχή, τούτου δὲ τὸ ἀναγκαιότατον, τὴν ὀρθὴν γωνίαν, ἡ οὐσία τῆς ἐβδομάδος παρέχεται, τριάς ὁμοῦ καὶ τετράς, νομίζοιτ' ἂν εἰκότως ἦδε πηγὴ παντὸς σχήματος καὶ πάσης ποιότητος. **98** πρὸς δὲ τοῖς εἰρημένοις κάκεῖνο λέγοιτ' ἂν δεόντως, ὅτι τὰ μὲν τρία ἐπιπέδου σχήματός ἐστιν ἀριθμὸς – ἐπειδὴ σημεῖον μὲν κατὰ μονάδα, γραμμὴ δὲ κατὰ δυάδα, ἐπίπεδον δὲ κατὰ τριάδα τέτακται – , τὰ δὲ τέσσαρα στερεοῦ κατὰ τὴν τοῦ ἐνὸς πρόσθεσιν, βάθους ἐπιπέδῳ προστεθέντος· ἐξ οὗ δὴλόν ἐστιν ὅτι ἡ τῆς ἐβδομάδος οὐσία γεωμετρίας καὶ στερεομετρίας ἀρχὴ καὶ συνελόντι φράσαι ἀσωμάτων ὁμοῦ καὶ σωμάτων.

XXXIII

99 Τοσοῦτο δ' ἐν ἐβδομάδι πέφυκεν εἶναι τὸ ἱεροπρεπές, ὥστ' ἐξαίρετον ἔχει λόγον παρὰ τοὺς ἐν δεκάδι πάντας ἀριθμούς·

ἐκείνων γὰρ οἱ μὲν γεννῶσιν οὐ γεννώμενοι, οἱ δὲ γεννῶνται μὲν, οὐ γεννῶσι δέ, οἱ δὲ ἀμφότερα καὶ γεννῶσι καὶ γεννῶνται· μόνη δ' ἑβδομάς ἐν οὐδενὶ μέρει θεωρεῖται. τὴν δ' ὑπόσχεσιν ἀποδείξει βεβαιωτέον. τὸ μὲν οὖν ἐν γεννᾷ τοὺς ἐξῆς ἅπαντας ἀριθμοὺς ὑπ' οὐδενὸς γεννώμενον τὸ παράπαν· τὰ δ' ὀκτῶ γεννᾶται μὲν ὑπὸ τοῦ δις τέσσαρα, γεννᾷ δ' οὐδένα τῶν ἐν δεκάδι· ὁ δ' αὖ τέσσαρα τὴν ἀμφοῖν καὶ γονέων καὶ ἐκγόνων ἔχει τάξιν· γεννᾷ μὲν γὰρ τὸν ὀκτῶ δις γενόμενος, γεννᾶται δὲ ὑπὸ τοῦ δις δύο. **100** μόνος δ' ὡς ἔφην ὁ ἐπτὰ οὔτε γεννᾷν πέφυκεν οὔτε γεννᾶσθαι. δι' ἦν ἰ αἰτίαν οἱ μὲν ἄλλοι φιλόσοφοι τὸν ἀριθμὸν τοῦτον ἐξομοιοῦσι τῇ ἀμήτορι Νίκη καὶ Παρθένῳ, ἦν ἐκ τῆς τοῦ Διὸς κεφαλῆς ἀναφανῆναι λόγος ἔχει, οἱ δὲ Πυθαγόρειοι τῷ ἡγεμόνι τῶν συμπάντων· τὸ γὰρ μήτε γεννῶν μήτε γεννώμενον ἀκίνητον μένει· ἐν κινήσει γὰρ ἡ γένεσις, ἐπεὶ <καὶ τὸ γεννῶν> καὶ τὸ γεννώμενον οὐκ ἄνευ κινήσεως, τὸ μὲν ἵνα γεννήσῃ, τὸ δὲ ἵνα γεννηθῇ· μόνον δ' οὔτε κινεῖ οὔτε κινούμενον ὁ πρεσβύτερος ἄρχων καὶ ἡγεμών, οὗ λέγοιτ' ἂν προσηκόντως εἰκὼν ἑβδομάς. μαρτυρεῖ δέ μου τῷ λόγῳ καὶ Φιλόλαος ἐν τούτοις· “Ἔστι γὰρ, φησὶν, ἡγεμῶν καὶ ἄρχων ἀπάντων θεὸς εἷς αἰεὶ ὢν, μόνιμος, ἀκίνητος, αὐτὸς αὐτῷ ὅμοιος, ἕτερος τῶν ἄλλων.”

XXXIV

101 ἐν μὲν οὖν τοῖς νοητοῖς τὸ ἀκίνητον καὶ ἀπαθὲς ἐπιδείκνυται ἑβδομάς, ἐν δὲ τοῖς αἰσθητοῖς μεγάλην καὶ συνεκτικωτάτην δύναμιν, *** οἷς τὰ ἐπίγεια πάντα πέφυκε βελτιοῦσθαι, σελήνης τε περιόδοις. ὃν δὲ τρόπον, ἐπισκεπτέον. ἀπὸ μονάδος συντεθεὶς ἐξῆς ὁ ἐπτὰ ἀριθμὸς γεννᾷ τὸν ὀκτῶ καὶ εἴκοσι τέλειον καὶ τοῖς αὐτοῦ μέρεσιν ἰσοῦμενον· ὁ δὲ γεννηθεὶς ἀριθμὸς ἀποκαταστατικός ἐστι σελήνης, ἀφ' οὗ ἤρξατο σχήματος λαμβάνειν αὔξησιν αἰσθητῶς, εἰς ἐκεῖνο κατὰ μείωσιν ἀνακαμπτούσης· αὔξεται μὲν γὰρ ἀπὸ τῆς πρώτης μηνοειδοῦς ἐπιλάμψεως ἄχρι διχοτόμου ἡμέραις ἐπτὰ, εἴθ' ἑτέραις τοσαύταις

πλησιφαής γίνεται και πάλιν υποστρέφει διαυλοδρομοῦσα τὴν αὐτὴν ὁδόν, ἀπὸ μὲν τῆς πλησιφαοῦς ἐπὶ τὴν διχότομον ἑπτὰ πάλιν ἡμέραις, εἴτ' ἀπὸ ταύτης ἐπὶ τὴν μηνοειδῆ ταῖς ἴσαις· ἐξ ὧν ὁ λεχθεὶς ἀριθμὸς συμπεπλήρωται.

102 Καλεῖται δ' ἡ ἑβδομάς ὑπὸ τῶν κυρίως τοῖς ὀνόμασιν εἰωθότων χρῆσθαι καὶ τελεσφόρος, ἐπειδὴ ταύτη τελεσφορεῖται τὰ σύμπαντα. τεκμηριώσαιτο δ' ἂν τις ἐκ τοῦ πᾶν σῶμα ὀργανικὸν τρισὶ μὲν κεχρῆσθαι διαστάσεσι, μήκει πλάτει καὶ βάθει, τέτταρσι δὲ πέρασι, σημείῳ καὶ γραμμῇ καὶ ἐπιφανείᾳ καὶ στερεῶ, δι' ὧν συντεθέντων ἀποτελεῖται ἑβδομάς. ἀμήχανον δ' ἦν τὰ σώματα ἑβδομάδι μετρεῖσθαι κατὰ τὴν ἐκ διαστάσεων τριῶν καὶ περάτων τεττάρων σύνθεσιν, εἰ μὴ συνέβαινε τὰς τῶν πρώτων ἀριθμῶν ἰδέας ἑνὸς καὶ δυοῖν καὶ τριῶν καὶ τεττάρων, οἷς θεμελιοῦται δεκάς, ἑβδομάδος φύσιν περιέχειν· οἱ γὰρ λεχθέντες ἀριθμοὶ τέσσαρας μὲν ἔχουσιν ὄρους, τὸν πρῶτον, τὸν δεῦτερον, τὸν τρίτον, τὸν τέταρτον, διαστάσεις δὲ τρεῖς· πρώτη μὲν διάστασις ἢ ἡ ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἐπὶ τὰ δύο, δευτέρα δὲ ἡ ἀπὸ τῶν δυοῖν ἐπὶ τὰ τρία, τρίτη δὲ ἡ ἀπὸ τῶν τριῶν ἐπὶ τὰ τέσσαρα.

XXXV

103 δίχα δὲ τῶν εἰρημένων ἐναργέστατα παριστᾶσι τὴν τελεσφόρον δύναμιν ἑβδομάδος καὶ αἱ ἐκ βρέφους ἄχρι γήρωσ ἀνθρώπων ἡλικίαι μετρούμεναι ταύτη· κατὰ μὲν οὖν τὴν πρώτην ἑπταετίαν ἔκφυσις ὀδόντων ἐστὶ· κατὰ δὲ τὴν δευτέραν καιρὸς τοῦ δύνασθαι προῖεσθαι σπέρμα γόνιμον· τρίτη δὲ γενεῶν αὔξεις καὶ τετάρτη πρὸς ἰσχὺν ἐπίδοσις· πέμπτη δ' αὔξων ὥρα· ἕκτη δὲ συνέσεως ἀκμή· τῇ δὲ ἑβδόμῃ βελτίωσις ἀμφοῖν καὶ συναύξεις νοῦ καὶ λόγου· ὀγδόη δὲ ἡ ἐν ἑκατέρῳ τελείωσις· κατὰ δὲ τὴν ἑνάτην ἐπιείκεια καὶ πραότης τῶν παθῶν ἐπὶ πλέον ἡμερωθέντων· κατὰ δὲ τὴν δεκάτην τοῦ βίου τὸ εὐκταῖον τέλος, ἔτι τῶν ὀργανικῶν μελῶν συνεστηκότων· φιλεῖ γὰρ τὸ μακρὸν γῆρας ἕκαστον ὑποσκελίζειν καὶ παραιρεῖσθαι. **104** τὰς ἡλικίας

ταύτας ανέγραψε καὶ Σόλων ὁ τῶν Ἀθηναίων νομοθέτης ἐλεγεία ποιήσας τάδε·

Παῖς μὲν ἄνηβος ἐὼν ἔτι νήπιος ἔρκος ὀδόντων
φύσας ἐκβάλλει πρῶτον ἐν ἑπτ' ἔτεσιν·

τοὺς δ' ἐτέρους ὅτε δὴ τελέση θεὸς ἑπτ' ἐνιαυτούς,
ἥβης ἐκφαίνει σήματα γιγνομένης·

τῇ τριτάτῃ δὲ γένειον ἀεξομένων ἔτι γυίων
λαχνοῦται, χροίης ἄνθος ἀμειβομένης·

τῇ δὲ τετάρτῃ πᾶς τις ἐν ἐβδομάδ' ἐστὶν ἄριστος
ἰσχύν, ἣν τ' ἄνδρες σήματ' ἔχουσ' ἀρετῆς·

πέμπτῃ δ' ὄριον ἄνδρα γάμου μεμνημένον εἶναι
καὶ παίδων ζητεῖν ἐξοπίσω γενεήν·

τῇ δ' ἕκτῃ περὶ πάντα καταρτύεται νόος ἀνδρός,
οὐδ' ἔρδειν ἔθ' ὁμῶς ἔργ' ἀπάλαμνα θέλει·

ἐπτὰ δὲ νοῦν καὶ γλῶσσαν ἐν ἐβδομάσιν μέγ' ἄριστος
ὀκτώ τ', ἀμφοτέρων τέσσαρα καὶ δέκ' ἔτη·

τῇ δ' ἐνάτῃ ἔτι μὴν δύναται, μαλακώτερα δ' αὐτοῦ
πρὸς μεγάλην ἀρετὴν γλῶσσά τε καὶ σοφίη·

τὴν δεκάτην δ' εἴ τις τελέσας κατὰ μέτρον ἵκοιτο,
οὐκ ἂν ἄωρος ἐὼν μοῖραν ἔχοι θανάτου.

XXXVI

105 Ὁ μὲν οὖν Σόλων ἐβδομάσι δέκα ταῖς εἰρημέναις καταριθμεῖ τὸν ἀνθρώπινον βίον. ὁ δ' ἰατρὸς Ἱπποκράτης ἡλικίας ἐπτὰ εἶναι φησι, παιδίου, ἢ παιδός, μειρακίου, νεανίσκου, ἀνδρός, πρεσβύτου, γέροντος, ταύτας δὲ μετρεῖσθαι μὲν ἐβδομάσιν, οὐ μὴν ταῖς κατὰ τὸ ἐξῆς. λέγει δ' οὕτως· “Ἐν ἀνθρώπου φύσει ἐπτὰ

είσιν ὦραι, ἃς ἡλικίας καλέουσι, παιδίον, παῖς, μειράκιον, νεανίσκος, ἀνήρ, πρεσβύτης, γέρων· καὶ παιδίον μὲν ἐστὶν ἄχρις ἑπτὰ ἐτέων ὀδόντων ἐκβολῆς· παῖς δ' ἄχρι γονῆς ἐκφύσιος, ἐς τὰ δις ἑπτὰ· μειράκιον δ' ἄχρι γενείου λαχνώσιος, ἐς τὰ τρις ἑπτὰ· νεανίσκος δ' ἄχρις αὐξήσιος ὄλου τοῦ σώματος, ἐς τὰ τετράκις ἑπτὰ· ἀνήρ δ' ἄχρις ἐνὸς δέοντος ἐτέων πενήκοντα, ἐς τὰ ἑπτάκις ἑπτὰ· πρεσβύτης δ' ἄχρι πενήκοντα ἕξ, ἐς τὰ ἑπτάκις ὀκτώ· τὸ δ' ἐντεῦθεν γέρων.” **106** λέγεται δὲ κάκεῖνο πρὸς διασύστασιν ἑβδομάδος ὡς θαυμαστήν ἐχούσης ἐν τῇ φύσει τάξιν, ἐπεὶ συνέστηκεν ἐκ τριῶν καὶ τεττάρων· τὸν μὲν τρίτον ἀπὸ μονάδος, εἰ διπλασιάζοι τις, εὐρήσει τετράγωνον, τὸν δὲ τέταρτον κύβον, τὸν δ' ἐξ ἀμφοῖν ἕβδομον κύβον ὁμοῦ καὶ τετράγωνον· ὁ μὲν οὖν ἀπὸ μονάδος τρίτος ἐν διπλασίονι λόγῳ, <τέτταρα>, τετράγωνός ἐστιν, ὁ δὲ τέταρτος, ὀκτώ, κύβος, ὁ δὲ ἕβδομος, τέσσαρα πρὸς τοῖς ἑξήκοντα, κύβος ὁμοῦ καὶ τετράγωνος· ὡς εἶναι τελεσφόρον ὄντως τὸν ἕβδομον ἀριθμὸν, ἀμφοτέρας τὰς ἰσότητας καταγγέλλοντα τὴν τ' ἐπίπεδον διὰ τετραγώνου κατὰ τὴν πρὸς τριάδα συγγένειαν καὶ τὴν στερεὰν διὰ κύβου κατὰ τὴν πρὸς τετράδα οἰκειότητα· ἐκ τριάδος δὲ καὶ τετράδος ἑβδομάς.

XXXVII

107 Ἔστι δὲ οὐ τελεσφόρος μόνον, ἀλλὰ καὶ ὡς ἔπος εἶπεῖν ἀρμονικωτάτη καὶ τρόπον τινὰ πηγὴ τοῦ καλλίστου διαγράμματος, ὃ πάσας μὲν τὰς ἀρμονίας, τὴν διὰ τεττάρων, τὴν διὰ πέντε, τὴν διὰ πασῶν, πάσας δὲ τὰς ἀναλογίας, τὴν ἀριθμητικὴν, τὴν γεωμετρικὴν, ἔτι δὲ τὴν ἀρμονικὴν περιέχει. τὸ δὲ πλινθίον συνέστηκεν ἐκ τῶνδε τῶν ἀριθμῶν, ἕξ ὀκτώ ἐννέα δώδεκα· ὁ μὲν ὀκτώ πρὸς ἕξ ἐν ἐπιτρίτῳ λόγῳ, καθ' ὃν ἡ διὰ τεττάρων ἀρμονία ἐστίν· ὁ δὲ ἐννέα πρὸς ἕξ ἐν ἡμιολίῳ, καθ' ὃν ἡ διὰ πέντε· ὁ δὲ δώδεκα πρὸς ἕξ ἐν διπλασίονι, καθ' ὃν ἡ διὰ πασῶν. **108** ἔχει δὲ ὡς ἔλεγον καὶ τὰς ἀναλογίας πάσας· ἀριθμητικὴν μὲν ἐκ τῶν ἕξ καὶ ἐννέα καὶ δώδεκα· οἷς γὰρ ὑπερέχει ὁ μέσος τοῦ πρώτου

τρισίν, τούτοις ὑπερέχεται ὑπὸ τοῦ τελευταίου· γεωμετρικὴν δὲ ἐκ τῶν τεσσάρων· ὄν γὰρ λόγον ἔχει τὰ ὀκτώ πρὸς ἕξ, | τοῦτον τὰ δώδεκα πρὸς ἑννέα· ὁ δὲ λόγος ἐπίτριτος· ἀρμονικὴν δὲ ἐκ τριῶν, τοῦ ἕξ καὶ ὀκτώ καὶ δώδεκα. **109** ἀρμονικῆς δ' ἀναλογίας διττὴ κρίσις· μία μὲν, ὅταν ὄν λόγον ἔχει ὁ ἔσχατος πρὸς τὸν πρῶτον τοῦτον ἔχη ἢ ὑπεροχὴ ἢ ὑπερέχει ὁ ἔσχατος τοῦ μέσου πρὸς τὴν ὑπεροχὴν ἢ ὑπερέχεται ὑπὸ τοῦ μέσου ὁ πρῶτος. ἐναργεστάτην δὲ πίστιν λάβοι τις ἂν ἐκ τῶν προκειμένων ἀριθμῶν, τοῦ ἕξ καὶ ὀκτώ καὶ δώδεκα· ὁ μὲν γὰρ τελευταῖος τοῦ πρώτου διπλάσιος, ἢ δ' ὑπεροχὴ πάλιν διπλασία· τὰ μὲν γὰρ δώδεκα τῶν ὀκτώ τέτταρσιν ὑπερέχει, τὰ δὲ ὀκτώ τῶν ἕξ δυσί· τὰ δὲ τέσσαρα τῶν δυοῖν διπλασία. **110** ἑτέρα δὲ βάσανος τῆς ἀρμονικῆς ἀναλογίας, ὅταν ὁ μέσος τῶν ἄκρων ἴσῳ μορίῳ <καὶ> ὑπερέχη καὶ ὑπερέχηται· ὁ γὰρ ὄγδοος μέσος ὦν ὑπερέχει μὲν τοῦ πρώτου τρίτῳ μορίῳ· ὑφαιρεθέντων γὰρ τῶν ἕξ, τὰ λοιπὰ δύο τρίτον ἐστὶ τοῦ πρώτου· ὑπερέχεται δ' ὑπὸ τοῦ τελευταίου τῷ ἴσῳ· εἰ γὰρ ὑφαιρεθῆι τῶν δώδεκα τὰ ὀκτώ, τὰ λοιπὰ τέσσαρα γίνεται τοῦ τελευταίου τρίτον.

XXXVIII

111 Ταῦτα μὲν ἀναγκαίως περὶ σεμνότητος, ἣν ἔχει τὸ διάγραμμα ἢ πλινθίον ἢ ὅ τι χρὴ καλεῖν, προειρήσθω· τοσαύτας ιδέας καὶ ἔτι πλείους ἐβδομάς ἐν ἀσωμάτοις καὶ νοητοῖς ἐπιδείκνυται. διατείνει δ' αὐτῆς ἡ φύσις καὶ ἐπὶ τὴν ὀρατὴν ἅπασαν οὐσίαν, οὐρανὸν καὶ γῆν, τὰ πέρατα τοῦ παντός, φθάσασα. τί γὰρ οὐ φιλέβδομον τῶν ἐν τῷ κόσμῳ μέρος, ἔρωτι καὶ πόθῳ δαμασθὲν ἐβδομάδος; **112** αὐτίκα τὸν οὐρανὸν φασὶν ἑπτὰ διεζῶσθαι κύκλοις, ὧν ὀνόματα εἶναι τάδε· ἀρκτικόν, ἀνταρκτικόν, θερινὸν τροπικόν, χειμερινὸν τροπικόν, ἰσημερινόν, ζωδιακόν, καὶ προσέτι γαλαξίαν· ὁ γὰρ ὀρίζων πάθος ἐστὶν ἡμέτερον, ὡς ἂν ὄξυωπίας ἔχη τις ἢ τούναντίον, ἀποτεμνομένης τῆς αἰσθήσεως τοτὲ μὲν ἐλάττω τοτὲ δὲ μείζω περιγραφὴν. **113** οἱ γε μὴν πλάνητες, ἢ

ἀντίρροπος στρατιὰ τῆ τῶν ἀπλανῶν, ἑπτὰ διακοσμοῦνται τάξεις, πλείστην ἐπιδεικνύμενοι συμπάθειαν πρὸς ἀέρα καὶ γῆν· τὸν μὲν γὰρ εἰς τὰς ἐτησίους ἐπικαλουμένας ὥρας τρέπουσι καὶ μεταβάλλουσι καθ' ἐκάστην μυρίας ὄσας ἐμποιοῦντες μεταβολὰς νηνεμίαις, αἰθρίαις, νεφώσεσι, βίαις ἐξαισίοις πνευμάτων· πάλιν τε ποταμοὺς πλημμυροῦσι καὶ μειοῦσι καὶ πεδία λιμνάζουσι καὶ τούναντίον ἀφαινοῦσι· καὶ πελαγῶν ἐργάζονται τροπὰς ἐξαναχωρούντων ἢ παλιρροίαις χρωμένων· εὐρεῖς γὰρ ἔστιν ὅτε κόλποι θαλάττης ὑποσυρείσης ἀμπώτεσι βαθὺς ἐξαίφνης αἰγιαλὸς εἰσι καὶ μικρὸν ὕστερον ἀναχυθείσης πελάγη βαθύτατα οὐ βραχεῖαις ἢ ὀλκάσιν ἀλλὰ μυριοφόροις ναυσὶν ἐμπλεόμενα· καὶ μὲν δὴ τὰ ἐπίγεια πάντα, ζῶά τε αὖ καὶ φυτὰ καρποὺς γεννῶντα, αὖξουσι καὶ τελεσφοροῦσι τὴν ἐν ἐκάστοις φύσιν δολιχεύειν παρασκευάζοντες, ὡς νέα παλαιοῖς ἐπανθεῖν καὶ ἐπακμάζειν πρὸς χορηγίας ἀφθόνους τῶν δεομένων.

XXXIX

114 ἄρκτος γε μὴν, ἣν φασὶ πλωτῆρων εἶναι προπομπόν, ἐξ ἑπτὰ ἀστέρων συνέστηκεν· εἰς ἣν ἀφορῶντες κυβερνῆται τὰς ἐν θαλάττῃ μυρίας ὁδοὺς ἀνέτεμον ἀπίστῳ πράγματι καὶ μείζονι ἢ κατὰ φύσιν ἀνθρωπίνην ἐπιθέμενοι· στοχασμῶ γὰρ τῶν εἰρημένων ἀστέρων τὰς πρὶν ἀδηλουμένας χώρας ἀνεῦρον, νήσους μὲν οἱ τὴν ἠπειρον οἰκοῦντες, νησιῶται δὲ ἠπείρους· ἔδει γὰρ ὑπὸ τοῦ καθαρωτάτου τῆς οὐσίας οὐρανοῦ ζῶω τῷ θεοφιλεστάτῳ γῆς ὁμοῦ καὶ θαλάττης ἀναδειχθῆναι τοὺς μυχοὺς ἀνθρώπων γένει. **115** πρὸς δὲ τοῖς εἰρημένοις καὶ ὁ τῶν πλειάδων χορὸς ἀστέρων ἑβδομάδι συμπεπλήρωται, ὧν αἱ ἐπιτολαὶ καὶ ἀποκρύψεις μεγάλων ἀγαθῶν αἴτιαι γίνονται πᾶσι· δυομένων μὲν γὰρ αὖλακες ἀνατέμνονται πρὸς σπόρον· ἠνίκα δ' ἂν μέλλωσιν ἐπιτέλλειν, ἄμητον εὐαγγελίζονται, καὶ ἐπιτείλασαι χαίροντας γεωπόνους πρὸς συγκομιδὴν τῶν ἀναγκαίων ἐγείρουσιν· οἱ δ' ἄσμενοι τὰς τροφὰς ἀποτίθενται πρὸς τὴν καθ' ἐκάστην ἡμέραν

χρήσιν. **116** ὁ τε μέγας ἡγεμῶν ἡμέρας ἥλιος διττὰς καθ' ἕκαστον ἔνιαυτὸν ἀποτελῶν ἰσημερίας, ἔαρι καὶ μετοπώρῳ, τὴν μὲν ἔαριν ἔν κριῶ, τὴν δὲ μετοπωρινὴν ἔν ζυγῶ, ἑναργεστάτην παρέχεται πίστιν τοῦ περὶ τὴν ἐβδόμην θεοπρεποῦς· ἑκατέρα γὰρ τῶν ἰσημεριῶν ἐβδόμῳ γίνεται μηνί, καθ' ἃς καὶ ἐορτάζειν διείρηται νόμῳ τὰς μεγίστας καὶ δημοτελεστάτας ἐορτάς, ἐπειδὴ περ ἀμφοτέραις τὰ ὅσα ἐκ γῆς τελειογονεῖται, ἔαρι μὲν ὁ τοῦ σίτου καρπὸς καὶ τῶν ἄλλων ὅσα σπαρτά, μετοπώρῳ δὲ ὁ τῆς ἀμπέλου καὶ τῶν ἄλλων πλείστων ἀκροδρύων.

XL

117 Ἐπεὶ δ' ἐκ τῶν οὐρανίων τὰ ἐπίγεια ἤρτηται κατὰ τινα φυσικὴν συμπάθειαν, ὁ τῆς ἐβδομάδος λόγος ἄνωθεν ἀρξάμενος κατέβη καὶ πρὸς ἡμᾶς τοῖς θνητοῖς γένεσιν ἐπιφοιτήσας. αὐτίκα τῆς ἡμετέρας ψυχῆς τὸ δίχα τοῦ ἡγεμονικοῦ μέρος ἐπταχῆ σχίζεται, εἰς πέντε αἰσθήσεις καὶ τὸ φωνητήριον ὄργανον καὶ ἐπὶ πᾶσι τὸ γόνιμον· ἃ δὴ πάντα καθάπερ ἔν τοῖς θαύμασιν ὑπὸ τοῦ ἡγεμονικοῦ νευροσπαστούμενα τοτὲ μὲν ἡρεμεῖ τοτὲ δὲ κινεῖται τὰς ἀρμοττούσας σχέσεις καὶ κινήσεις ἕκαστον. **118** ὁμοίως δὲ καὶ τοῦ σώματος εἴ τις ἐξετάζειν ἐπιχειρήσειε τὰ τ' ἐκτὸς καὶ ἐντὸς μέρη, καθ' ἑκάτερον ἐπτὰ εὐρήσει· τὰ μὲν οὖν ἐν φανερωῶ ταυτ' ἐστί· κεφαλή, στέρνα, γαστήρ, | διτταὶ χεῖρες, διτταὶ βάσεις· τὰ δ' ἐντὸς λεγόμενα σπλάγχνα στόμαχος, καρδία, πνεύμων, σπλήν, ἥπαρ, νεφροὶ δύο. **119** πάλιν δ' αὖ τὸ ἡγεμονικώτατον ἐν ζῳῳ κεφαλή τοῖς ἀναγκαιοτάτοις ἐπτὰ χρῆται, δυσὶν ὀφθαλμοῖς, ἀκοαῖς ἴσαις, ἀυλοῖς μυκτῆρος δυσὶν, ἐβδόμῳ στόματι, δι' οὗ γίνεται θνητῶν μὲν, ὡς ἔφη Πλάτων, εἴσοδος, ἔξοδος δ' ἀφθάρτων· ἐπεισέρχεται μὲν γὰρ αὐτῷ σιτία καὶ ποτά, φθαρτοῦ σώματος φθαρταὶ τροφαί, λόγοι δ' ἐξίασιν ἀθανάτου ψυχῆς ἀθάνατοι νόμοι, δι' ὧν ὁ λογικὸς βίος κυβερνᾶται.

120 τὰ δὲ διὰ τῆς ἀρίστης τῶν αἰσθήσεων ὄψεως κρινόμενα μετέχει τοῦ ἀριθμοῦ κατὰ γένος· ἑπτὰ γὰρ ἔστι τὰ ὀρώμενα, σῶμα, διάστασις, σχῆμα, μέγεθος, χρῶμα, κινήσεις, στάσις, καὶ παρὰ ταῦτα οὐδὲν ἕτερον. **121** συμβέβηκε μέντοι καὶ τὰς τῆς φωνῆς μεταβολὰς ἀπάσας ἑπτὰ εἶναι, τὴν ὀξεῖαν, τὴν βαρεῖαν, τὴν περισπωμένην, καὶ τέταρτον δασὺν φθόγγον καὶ ψιλὸν πέμπτον καὶ μακρὸν ἕκτον καὶ βραχὺν ἑβδομον. **122** ἀλλὰ γὰρ καὶ κινήσεις ἑπτὰ εἶναι συμβέβηκε, τὴν ἄνω, τὴν κάτω, τὴν ἐπὶ δεξιᾷ, τὴν ἐπ' εὐώνυμα, τὴν πρόσω, τὴν κατόπιν, τὴν ἐν κύκλῳ, ἃς ἐν τοῖς μάλιστα τρανοῦσιν οἱ τὴν ὄρχησιν ἐπιδεικνύμενοι. **123** φασὶ δὲ καὶ τὰς διὰ τοῦ σώματος ἐκκρίσεις ὑπεστάλθαι τῷ λεχθέντι ἀριθμῷ· διὰ μὲν γὰρ ὀφθαλμῶν δάκρυα προχεῖται, διὰ δὲ μυκτῆρων αἱ ἐκ κεφαλῆς καθάρσεις, διὰ δὲ στόματος ὁ ἀποπτύομενος σίελος· εἰσὶ δὲ καὶ διτταὶ δεξαμεναὶ πρὸς τὰς τῶν περιττωμάτων ἀποχετεύσεις, ἡ μὲν ἔμπροσθεν, ἡ δὲ κατόπιν· ἕκτη δ' ἔστιν ἡ δι' ὄλου τοῦ σώματος ἐν ἰδρῶτι πρόχυσις, καὶ <ἑβδόμη> ἡ φυσικωτάτη σπέρματος πρόεσις διὰ τῶν γεννητικῶν. **124** φησὶ δὲ καὶ Ἰπποκράτης ὁ τῆς φύσεως ἐπιγνώμων ἐν ἑβδομάδι κρατύνεσθαι καὶ τὴν πῆξιν τῆς γονῆς καὶ τὴν ἀνάπλασιν τῆς σαρκός. πάλιν δ' αὖ γυναιξιν ἡ φορὰ τῶν καταμηνίων εἰς ἑπτὰ τὰς πλείστας ἡμέρας χορηγεῖται. καὶ τὰ κατὰ γαστρὸς βρέφη μῆσιν ἑπτὰ τελειογονεῖσθαι πέφυκεν, ὡς παραδοξότατόν τι συμβαίνειν· γίνεται γὰρ τὰ ἑπτάμηνα γόνιμα, τῶν ὀκτωμηνιαίων ὡς ἐπίπαν ζωογονεῖσθαι μὴ δυναμένων. **125** αἱ τε βαρεῖαι νόσοι σωμάτων, καὶ μάλισθ' ὅταν ἐκ δυσκρασίας τῶν ἐν ἡμῖν δυνάμεων πυρετοὶ συνεχεῖς ἐπισκῆψωσιν, ἑβδόμη μάλιστά πως ἡμέρα διακρίνονται· δικάζει γὰρ ἀγῶνα τὸν περὶ ψυχῆς, τοῖς μὲν σωτηρίαν ψηφίζομένη, τοῖς δὲ θάνατον.

XLII

126 ἡ δὲ δύναμις αὐτῆς οὐ μόνον τοῖς εἰρημένοις, ἀλλὰ καὶ ταῖς ἀρίσταις τῶν ἐπιστημῶν ἐπιπεφοίτηκε, γραμματικῇ τε καὶ μουσικῇ. λύρα μὲν γὰρ ἡ ἐπτάχορδος ἀναλογοῦσα τῇ τῶν πλανήτων χορεία τὰς ἐλλογίμους ἀρμονίας ἀποτελεῖ, σχεδόν τι τῆς κατὰ μουσικὴν ὀργανοποιίας ἀπάσης ἢ ἡγεμονίς οὔσα. στοιχείων τε τῶν ἐν γραμματικῇ τὰ λεγόμενα φωνήεντα ἐτύμως ἐπτά ἐστίν, ἐπειδὴ καὶ ἐξ ἑαυτῶν ἔοικε φωνεῖσθαι καὶ τοῖς ἄλλοις συνταττόμενα φωνὰς ἐνάρθρους ἀποτελεῖν· τῶν μὲν γὰρ ἡμιφώνων ἀναπληροῖ τὸ ἐνδέον ὀλοκλήρους κατασκευάζοντα τοὺς φθόγγους, τῶν δ' ἀφώνων τρέπει καὶ μεταβάλλει τὰς φύσεις ἐμπνέοντα τῆς ἰδίας δυνάμεως, ἵνα γένηται τὰ ἄρρητα ῥητά. **127** διό μοι δοκοῦσιν οἱ τὰ ὀνόματα τοῖς πράγμασιν ἐξ ἀρχῆς ἐπιφημίσαντες ἄτε σοφοὶ καλέσαι τὸν ἀριθμὸν ἐπτά ἀπὸ τοῦ περὶ αὐτὸν σεβασμοῦ καὶ τῆς προσούσης σεμνότητος· Ῥωμαῖοι δὲ καὶ προστιθέντες τὸ ἐλλειφθὲν ὑφ' Ἑλλήνων στοιχεῖον τὸ Σ τρανοῦσιν ἔτι μᾶλλον τὴν ἔμφασιν, ἐτυμώτερον σέπτεμ προσαγορεύοντες ἀπὸ τοῦ σεμνοῦ, καθάπερ ἐλέχθη, καὶ σεβασμοῦ.

XLIII

128 Ταῦτα καὶ ἔτι πλείω λέγεται καὶ φιλοσοφεῖται περὶ ἐβδομάδος, ὧν ἔνεκα τιμὰς μὲν ἔλαχεν ἐν τῇ φύσει τὰς ἀνωτάτω, τιμᾶται δὲ καὶ παρὰ τοῖς δοκιμωτάτοις τῶν Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων, οἳ τὴν μαθηματικὴν ἐπιστήμην διαπονοῦσιν, ἐκτετίμηται δ' ὑπὸ τοῦ φιλαρέτου Μωυσέως, ὃς τὸ κάλλος αὐτῆς ἀνέγραψεν ἐν ταῖς ἱερωτάταις τοῦ νόμου στήλαις, ταῖς δὲ διανοίαις τῶν ὑφ' αὐτὸν ἀπάντων ἐνεχάραξε, δι' ἑξ ἡμερῶν κελεύσας ἄγειν ἱερὰν ἐβδόμην ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀνέχοντας ἔργων ὅσα κατὰ ζήτησιν βίου καὶ πορισμὸν, ἐνὶ μόνῳ σχολάζοντας τῷ φιλοσοφεῖν εἰς βελτίωσιν ἡθῶν καὶ τὸν τοῦ συνειδότος ἔλεγχον, ὃς ἐνιδρυμένος τῇ ψυχῇ καθάπερ δικαστῆς ἐπιπλήττων οὐ

δυσωπεῖται, τὰ μὲν σφοδροτέραις ἀπειλαῖς τὰ δὲ καὶ μετριωτέραις νουθεσίαις χρώμενος, περὶ μὲν ὧν ἔδοξεν ἐκ προνοίας ἀδικεῖν ἀπειλαῖς, περὶ δ' ὧν ἀκούσια διὰ τὸ ἀπροοράτως ἔχειν νουθεσίαις ὑπὲρ τοῦ μηκέθ' ὁμοίως ὀλισθεῖν.

XLIV

129 Ἐπιλογιζόμενος δὲ τὴν κοσμοποιίαν κεφαλαιώδει τύπῳ φησίν· “Αὕτη ἡ βίβλος γενέσεως οὐρανοῦ καὶ γῆς ὅτε ἐγένετο, ἧ ἡμέρα ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ πᾶν χλωρὸν ἀγροῦ πρὸ τοῦ γενέσθαι ἐπὶ τῆς γῆς καὶ πάντα χόρτον ἀγροῦ πρὸ τοῦ ἀνατεῖλαι” (Gen. 2, 4. 5). ἄρ' οὐκ ἐμφανῶς τὰς ἀσωμάτους καὶ νοητὰς ιδέας παρίστησιν, ἅς τῶν αἰσθητῶν ἀποτελεσμάτων σφραγίδας εἶναι συμβέβηκε; πρὶν γὰρ χλοῆσαι τὴν γῆν, αὐτὸ τοῦτο ἐν τῇ φύσει τῶν πραγμάτων χλόη, φησίν, ἦν, καὶ πρὶν ἀνατεῖλαι χόρτον ἐν ἀγρῷ, χόρτος ἦν οὐχ ὄρατός. **130** ὑπονοητέον δ' ὅτι καὶ ἐκάστου τῶν ἄλλων ἃ δικάζουσιν αἰσθήσεις τὰ πρεσβύτερα ἢ εἶδη καὶ μέτρα, οἷς εἰδοποιεῖται καὶ μετρεῖται τὰ γινόμενα, προὑπῆρχε· καὶ γὰρ εἰ μὴ κατὰ μέρος <ἄλλ'> ἀθρόα πάντα διεξελέλυθε φροντίζων εἰ καὶ τις ἄλλος βραχυλογίας, οὐδὲν ἦττον τὰ ῥηθέντα ὀλίγα δείγματα τῆς τῶν συμπάντων ἐστὶ φύσεως, ἧτις ἄνευ ἀσωμάτου παραδείγματος οὐδὲν τελεσιουργεῖ τῶν ἐν αἰσθήσει.

XLV

131 Τῆς δ' ἀκολουθίας ἐχόμενος καὶ τὸν εἰρμὸν τῶν ἐπομένων πρὸς τὰ ἡγούμενα διατηρῶν ἐξῆς λέγει· “πηγὴ δ' ἀνέβαινεν ἐκ τῆς γῆς καὶ ἐπότιζε πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς” (Gen. 2, 6). οἱ μὲν ἄλλοι φιλόσοφοι τὸ σύμπαν ὕδωρ ἐν στοιχεῖον εἶναι φασι τῶν τεττάρων, ἐξ ὧν ὁ κόσμος ἐδημιουργήθη. Μωυσῆς δ' ὀξυωπεστέροις ὄμμασι καὶ τὰ μακρὰν εἰωθὼς εὖ μάλα θεωρεῖν καὶ καταλαμβάνειν στοιχεῖον μὲν οἶεται εἶναι τὴν μεγάλην

θάλατταν, μοῖραν τετάρτην τῶν συμπάντων, ἦν οἱ μετ' αὐτὸν Ὀκεανὸν προσαγορεύοντες τὰ παρ' ἡμῖν πλωτὰ πελάγη λιμένων ἔχειν μεγέθη νομίζουσι, τὸ δὲ γλυκὺ καὶ πότιμον ὕδωρ διέκρινεν ἀπὸ τοῦ θαλαττίου προσκατατάξας αὐτὸ τῇ γῆ καὶ μέρος ταύτης ὑπολαβὼν, οὐκ ἐκείνου, διὰ τὴν λεχθεῖσαν αἰτίαν πρότερον, ἵν' ὡς ἂν ὑπὸ δεσμοῦ συνέχεται γλυκεῖα ποιότητι κόλλης τρόπον ἐνούσης· ξηρὰ γὰρ ἀπολειφθεῖσα, μὴ παραδυομένης νοτίδος διὰ τῶν ἀραιωμάτων πολυσχιδῶς ἐπιφοιτώσης, κἂν διελέλυτο· συνέχεται δὲ καὶ διαμένει τὰ μὲν πνεύματος ἐνωτικοῦ δυνάμει, τὰ δὲ τῆς νοτίδος οὐκ ἐώσης ἀφαινομένην κατὰ τρύφη μικρὰ καὶ μεγάλα θρύπτεσθαι. **132** μία μὲν αἰτία ἦδε, λεκτέον δὲ καὶ ἑτέραν στοχαζομένην ὡσπερ σκοποῦ τῆς ἀληθείας· οὐδὲν τῶν γηγενῶν ἄνευ ὑγρᾶς οὐσίας συνίστασθαι πέφυκε· μηνύουσι δ' αἱ καταβολαὶ τῶν σπερμάτων, ἅπερ ἢ ὑγρά ἐστίν, ὡς τὰ τῶν ζώων, ἢ οὐκ ἄνευ ὑγρότητος βλαστάνει, τοιαῦτα δὲ τὰ τῶν φυτῶν ἐστίν· ἐξ οὗ δῆλον ὅτι ἀνάγκη τὴν λεχθεῖσαν ὑγρὰν οὐσίαν μέρος εἶναι γῆς τῆς πάντα τικτούσης, καθάπερ ταῖς γυναῖξι τὴν φορὰν τῶν καταμηνίων· λέγεται γὰρ οὖν καὶ ταῦτα πρὸς ἀνδρῶν φυσικῶν οὐσία σωματικὴ βρεφῶν εἶναι. **133** τῶν δ' εἰρημένων οὐκ ἀπάδει καὶ τὸ μέλλον λέγεσθαι· πάση μητρὶ καθάπερ ἀναγκαιότατον μέρος ἢ φύσις πηγάζοντας ἀνέδωκε μαστοὺς προευτρεπισαμένη τροφὰς τῷ γεννησομένῳ· μήτηρ δ' ὡς ἔοικε καὶ ἡ γῆ, παρὸ καὶ τοῖς πρώτοις ἔδοξεν αὐτὴν Δήμητραν καλέσαι τὸ μητρὸς καὶ γῆς ὄνομα συνθεῖσιν· οὐ γὰρ γῆ γυναῖκα, ὡς εἶπε Πλάτων, ἀλλὰ γυνὴ γῆν μεμίμηται, ἦν ἐτύμως τὸ ποιητικὸν γένος παμμήτορα καὶ καρποφόρον καὶ πανδώραν εἴωθεν ὀνομάζειν, ἐπειδὴ πάντων αἰτία γενέσεως καὶ διαμονῆς ζώων ὁμοῦ καὶ φυτῶν ἐστίν. εἰκότως οὖν καὶ γῆ τῇ πρεσβυτάτῃ καὶ γονιμωτάτῃ μητέρων ἀνέδωκεν ἢ φύσις οἷα μαστοὺς ποταμῶν ῥεῖθρα καὶ πηγῶν, ἵνα καὶ τὰ φυτὰ ἄρδοιτο καὶ ποτὸν ἄφθονον ἔχοι πάντα τὰ ζῶα.

XLVI

134 Μετά δὲ ταῦτά φησιν ὅτι “ἔπλασεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον χοῦν λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς” (Gen. 2, 7). ἐναργέστατα καὶ διὰ τούτου παρίστησιν ὅτι διαφορὰ παμμεγέθους ἐστὶ τοῦ τε νῦν πλασθέντος ἀνθρώπου καὶ τοῦ κατὰ τὴν εἰκόνα θεοῦ γεγονότος πρότερον· ὁ μὲν γὰρ διαπλασθεὶς αἰσθητὸς ἤδη μετέχων ποιότητος, ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς συνεστῶς, ἀνὴρ ἢ γυνή, φύσει θνητός· ὁ δὲ κατὰ τὴν εἰκόνα ἰδέα τις ἢ γένος ἢ σφραγίς, νοητός, ἀσώματος, οὔτ’ ἄρρεν οὔτε θῆλυ, ἀφθαρτος φύσει. **135** τοῦ δ’ αἰσθητοῦ καὶ ἐπὶ μέρους ἀνθρώπου τὴν κατασκευὴν σύνθετον εἶναι φησιν ἔκ τε γεώδους οὐσίας καὶ πνεύματος θεοῦ· γεγενῆσθαι γὰρ τὸ μὲν σῶμα χοῦν τοῦ τεχνίτου λαβόντος καὶ μορφήν ἀνθρωπίνην ἐξ αὐτοῦ διαπλάσαντος, τὴν δὲ ψυχὴν ἀπ’ οὐδενὸς γενητοῦ τὸ παράπαν, ἀλλ’ ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ ἡγεμόνος τῶν πάντων· ὁ γὰρ ἐνεφύσησεν, οὐδὲν ἦν ἕτερον ἢ πνεῦμα θεῖον ἀπὸ τῆς μακαρίας καὶ εὐδαίμονος φύσεως ἐκείνης ἀποικίαν τὴν ἐνθάδε στειλάμενον ἐπ’ ὠφελείᾳ τοῦ γένους ἡμῶν, ἵν’ εἰ καὶ θνητὸν ἐστὶ κατὰ τὴν ὁρατὴν μερίδα, κατὰ γοῦν τὴν ἀόρατον ἀθανατίζεται. διὸ καὶ κυρίως ἄν τις εἴποι τὸν ἄνθρωπον θνητῆς καὶ ἀθανάτου φύσεως εἶναι μεθόριον ἑκατέρας ὅσον ἀναγκαῖόν ἐστι μετέχοντα καὶ γεγενῆσθαι θνητὸν ὁμοῦ καὶ ἀθάνατον, θνητὸν μὲν κατὰ τὸ σῶμα, κατὰ δὲ τὴν διάνοιαν ἀθάνατον.

XLVII

136 ἐκεῖνος δ’ ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ὁ γηγενής, ὁ παντὸς τοῦ γένους ἡμῶν ἀρχηγέτης, ἑκάτερον ἄριστος ψυχὴν τε καὶ σῶμα γεγενῆσθαί μοι δοκεῖ καὶ μακρῶ τινι τοὺς ἔπειτα διενεγκεῖν κατὰ τὰς ἐν ἀμφοτέροις ὑπερβολάς· ὁ γὰρ ἀληθείᾳ καλὸς καὶ ἀγαθὸς οὗτος ὄντως ἦν. τεκμηριώσαιο δ’ ἂν τις τὴν μὲν τοῦ σώματος εὐμορφίαν ἐκ τριῶν, ὧν ἐστὶ πρῶτον τόδε· ἄρτι τῆς γῆς

νεοκτίστου φανείσης κατά τὴν τοῦ πολλοῦ ἰ ὕδατος διάκρισιν, ὃ προσερρήθη θάλαττα, τὴν ὕλην συνέβαινε τῶν γινομένων ἀμιγῆ καὶ ἄδολον καὶ καθαρὰν ἔτι δ' ὄλκον καὶ εὐεργὸν εἶναι, ἐξ ἧς τὰ ἀποτελούμενα εἰκότως ἦν ἀνυπαίτια. **137** δεύτερον δέ, οὐκ ἐκ τοῦ τυχόντος μέρους τῆς γῆς ἔοικεν ὁ θεὸς χοῦν λαβῶν τὸν ἀνθρωποειδῆ τοῦτον ἀνδριάντα πλάττειν ἐθελῆσαι μετὰ τῆς ἀνωτάτω σπουδῆς, ἀλλὰ διακρίνας ἐξ ἀπάσης τὸ βέλτιστον, ἐκ καθαρᾶς ὕλης τὸ καθαρῶτατον καὶ διηθημένον ἄκρως, ὃ πρὸς τὴν κατασκευὴν μάλιστα ἤρμοζεν· οἶκος γάρ τις ἢ νεὼς ἱερὸς ἔτεκταίνετο ψυχῆς λογικῆς, ἣν ἔμελλεν ἀγαλματοφορήσειν ἀγαλμάτων τὸ θεοειδέστατον. **138** τρίτον δέ, ὃ μὴδὲ σύγκρισιν ἔχει πρὸς τὰ λεχθέντα, ὁ δημιουργὸς ἀγαθὸς ἦν τὰ τε ἄλλα καὶ τὴν ἐπιστήμην, ὡς ἕκαστον τῶν τοῦ σώματος μερῶν καὶ ἰδίᾳ καθ' αὐτὸ τοὺς ἐπιβάλλοντας ἔχειν ἀριθμοὺς καὶ πρὸς τὴν τοῦ ὅλου κοινωνίαν εὐαρμόστως ἀπηκριβῶσθαι· μετὰ δὲ τῆς συμμετρίας καὶ εὐσαρκίαν προσανέπλαττε καὶ εὐχροίαν ἠνθογράφει βουλόμενος, ὡς ἔνι μάλιστα, κάλλιστον ὀφθῆναι τὸν πρῶτον ἄνθρωπον.

XLVIII

139 ὅτι δὲ καὶ τὴν ψυχὴν ἄριστος ἦν, φανερόν· οὐδενὶ γὰρ ἐτέρῳ παραδείγματι τῶν ἐν γενέσει πρὸς τὴν κατασκευὴν αὐτῆς ἔοικε χρήσασθαι, μόνῳ δ' ὡς εἶπον τῷ ἑαυτοῦ λόγῳ. διὸ φησιν ἀπεικόνισμα καὶ μίμημα γεγενῆσθαι τούτου τὸν ἄνθρωπον ἐμπνευσθέντα εἰς τὸ πρόσωπον, ἔνθα τῶν αἰσθήσεων ὁ τόπος, αἷς τὸ μὲν σῶμα ἐψύχωσεν ὁ δημιουργός, τὸν δὲ βασιλέα λογισμὸν ἐνιδρυσάμενος τῷ ἡγεμονικῷ παρέδωκε δορυφορεῖσθαι πρὸς τὰς χρωμάτων καὶ φωνῶν χυλῶν τε αὔ και ἀτμῶν καὶ τῶν παραπλησίων ἀντιλήψεις, ἃς ἄνευ αἰσθήσεως δι' αὐτοῦ μόνου καταλαβεῖν οὐχ οἷός τε ἦν. ἀνάγκη δὲ παγκάλου παραδείγματος πάγκαλον εἶναι τὸ μίμημα. θεοῦ δὲ λόγος καὶ αὐτοῦ κάλλους,

ὅπερ ἐστὶν ἐν τῇ φύσει κάλλος, ἀμείνων, οὐ κοσμούμενος κάλλει, κόσμος δ' αὐτός, εἰ δεῖ τάληθές εἰπεῖν, εὐπρεπέστατος ἐκείνου.

XLIX

140 Τοιοῦτος μὲν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος κατὰ τε σῶμα καὶ ψυχὴν γεγενῆσθαί μοι δοκεῖ, τοὺς τε νῦν ὄντας καὶ τοὺς πρὸ ἡμῶν διενεγκῶν ἅπαντας· ἡ μὲν γὰρ ἡμετέρα γένεσις ἐξ ἀνθρώπων, τὸν δὲ θεὸς ἐδημιούργησεν· ἐφ' ὅσον δὲ κρείττων ὁ ποιῶν, ἐπὶ τοσοῦτον καὶ τὸ γινόμενον ἄμεινον· ὥσπερ γὰρ τὸ ἀκμάζον αἰεὶ τοῦ παρηβηκότος βέλτιόν ἐστιν, εἴτε ζῶον εἴτε φυτὸν εἴτε καρπὸς εἴτ' ἄλλο τι τῶν ἐν τῇ φύσει τυγχάνοι, οὕτως ἔοικεν ὁ μὲν πρῶτος διαπλασθεὶς ἄνθρωπος ἀκμὴ τοῦ ἡμετέρου παντὸς ὑπάρξαι γένους, οἱ δ' ἔπειτα μηκέθ' ὁμοίως ἐπακμάσαι, τῶν κατὰ γενεὰν ἀμαυροτέρας αἰεὶ τὰς τε μορφὰς καὶ τὰς δυνάμεις | λαμβανόντων· **141** ὅπερ ἐπὶ τε πλαστικῆς καὶ ζωγραφίας γινόμενον εἶδον· ἀποδεῖ γὰρ τὰ μιμήματα τῶν ἀρχετύπων, τὰ δ' ἀπὸ τῶν μιμημάτων γραφόμενα καὶ πλαττόμενα πολὺ μᾶλλον, ἅτε μακρὰν ἀφεστῶτα τῆς ἀρχῆς· παραπλήσιον δὲ πάθος καὶ ἡ μαγνητικὸς λίθος ἐπιδείκνυται· τῶν γὰρ σιδηρῶν δακτυλίων ὁ μὲν αὐτῆς ψαύσας βιαιότατα κρατεῖται, ὁ δὲ τοῦ ψαύσαντος ἦττον, ἐκκρέμαται δὲ καὶ τρίτος δευτέρου καὶ τέταρτος τρίτου καὶ πέμπτος τετάρτου καὶ ἐτέρων ἕτεροι κατὰ μακρὸν στοῖχον ὑπὸ μιᾶς ὀλκοῦ δυνάμεως συνεχόμενοι, πλὴν οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον· αἰεὶ γὰρ οἱ πόρρω τῆς ἀρχῆς ἀπηρτημένοι χαλῶνται διὰ τὸ τὴν ὀλκὴν ἀνίσσθαι μηκέθ' ὁμοίως σφίγγειν δυναμένην. ὅμοιον δὲ τι πεπονθέναι καὶ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων φαίνεται καθ' ἐκάστην γενεὰν ἀμυδροτέρας λαμβανόντων τὰς τε τοῦ σώματος καὶ τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις καὶ ποιότητος. **142** τὸν δ' ἀρχηγέτην ἐκεῖνον οὐ μόνον πρῶτον ἄνθρωπον ἀλλὰ καὶ μόνον κοσμοπολίτην λέγοντες ἀψευδέστατα ἐροῦμεν· ἦν γὰρ οἶκος αὐτῶ καὶ πόλις ὁ κόσμος, μηδεμιᾶς χειροποιήτου κατασκευῆς δεδημιουργημένης ἐκ λίθων καὶ ξύλων ὕλης, ὧ καθάπερ ἐν πατρίδι μετὰ πάσης ἀσφαλείας ἐνδιητᾶτο

φόβου μὲν ἔκτος ὦν, ἅτε τῆς τῶν περιγείων ἡγεμονίας ἀξιωθεὶς καὶ πάντων ὅσα θνητὰ κατεπτηχότων καὶ ὑπακούειν ὡς δεσπότη δεδιδαγμένων ἢ βιασθέντων, ἐν εὐπαθείαις δὲ ταῖς ἐν εἰρήνῃ ἀπολέμῳ ζῶν ἀνεπιλήπτως.

L

143 ἐπεὶ δὲ πᾶσα πόλις εὖνομος ἔχει πολιτείαν, ἀναγκαίως συνέβαινε τῷ κοσμοπολίτῃ χρῆσθαι πολιτεία ἢ καὶ σύμπας ὁ κόσμος· αὕτη δὲ ἐστὶν ὁ τῆς φύσεως ὀρθὸς λόγος, ὃς κυριωτέρᾳ κλήσει προσονομάζεται θεσμός, νόμος θεῖος ὦν, καθ' ὃν τὰ προσήκοντα καὶ ἐπιβάλλοντα ἐκάστοις ἀπενεμήθη. ταύτης τῆς πόλεως καὶ πολιτείας ἔδει τινὰς εἶναι πρὸ ἀνθρώπου πολίτας, οἳ λέγοντ' ἂν ἐνδίκως μεγαλοπολιτῆται τὸν μέγιστον περίβολον οἰκεῖν λαχόντες καὶ τῷ μεγίστῳ καὶ τελειοτάτῳ πολιτεύματι ἐγγραφέντες. **144** οὗτοι δὲ τίνες ἂν εἶεν ὅτι μὴ λογικαὶ καὶ θεῖαι φύσεις, αἱ μὲν ἀσώματοι καὶ νοηταί, αἱ δὲ οὐκ ἄνευ σωμάτων, ὁποίους συμβέβηκεν εἶναι τοὺς ἀστέρας; οἷς προσομιλῶν καὶ συνδιαιτώμενος εἰκότως ἐν ἀκράτῳ διέτριβεν εὐδαιμονία· συγγενὴς τε καὶ ἀγχίσπορος ὦν τοῦ ἡγεμόνος, ἅτε δὴ πολλοῦ ῥυέντος εἰς αὐτὸν τοῦ θεοῦ πνεύματος, πάντα καὶ λέγειν καὶ πράττειν ἐσπούδαζεν εἰς ἀρέσκειαν τοῦ πατρὸς καὶ βασιλέως, ἐπόμενος κατ' ἴχνος αὐτῷ ταῖς ὁδοῖς, ἃς λεωφόρους ἰ ἀνατέμνουσιν ἀρεταί, διότι μόναις ψυχαῖς θέμις προσέρχεσθαι τέλος ἡγουμέναις τὴν πρὸς τὸν γεννήσαντα θεὸν ἐξομοίωσιν.

LI

145 Τοῦ μὲν οὖν πρώτου φύντος ἀνθρώπου τὸ καθ' ἑκάτερον ψυχὴν τε καὶ σῶμα κάλλος, εἰ καὶ πολλῷ τῆς ἀληθείας ἔλαττον, ἀλλ' οὖν κατὰ τὴν ἡμετέραν δύναμιν ὡς οἷόν τε ἦν εἴρηται. τοὺς δ' ἀπογόνους τῆς ἐκείνου μετέχοντας ἰδέας ἀναγκαῖον εἰ καὶ ἀμυδροὺς ἀλλ' οὖν ἔτι σώζειν τοὺς τύπους τῆς πρὸς τὸν

προπάτορα συγγενείας. **146** ἡ δὲ συγγένεια τίς; πᾶς ἄνθρωπος κατὰ μὲν τὴν διάνοιαν ὑκείωται λόγῳ θεῖῳ, τῆς μακαρίας φύσεως ἐκμαγεῖον ἢ ἀπόσπασμα ἢ ἀπαύγασμα γεγονώς, κατὰ δὲ τὴν τοῦ σώματος κατασκευὴν ἅπαντι τῷ κόσμῳ· συγκέκρται γὰρ ἐκ τῶν αὐτῶν, γῆς καὶ ὕδατος καὶ ἀέρος καὶ πυρός, ἐκάστου τῶν στοιχείων εἰσενεγκόντος τὸ ἐπιβάλλον μέρος πρὸς ἐκπλήρωσιν αὐταρκεστάτης ὕλης, ἣν ἔδει λαβεῖν τὸν δημιουργόν, ἵνα τεχνιτεύσῃ τὴν ὀρατὴν ταύτην εἰκόνα· **147** καὶ προσέτι πᾶσι τοῖς λεχθεῖσιν ὡς οἰκειοτάτοις καὶ συγγενεστάτοις χωρίοις ἐνδιαιτᾶται τόπους ἀμείβων καὶ ἄλλοτε ἄλλοις ἐπιφοιτῶν, ὡς κυριώτατα φάναι τὸν ἄνθρωπον πάντα εἶναι, χερσαῖον ἔνυδρον πτηνὸν οὐράνιον· ἥ μὲν γὰρ οἰκεῖ καὶ βέβηκεν ἐπὶ γῆς, χερσαῖον ζῶόν ἐστιν, ἥ δὲ δύεται καὶ νήχεται καὶ πλεῖ πολλάκις, ἔνυδρον – ἔμποροι καὶ ναύκληροι καὶ πορφυρεῖς καὶ ὅσοι τὴν ἐπ’ ὀστρέοις καὶ ἰχθύσιν ἄγραν μετίασι τοῦ λεχθέντος εἰσὶ σαφεστάτη πίστις – , ἥ δὲ μετέωρον ἀπὸ γῆς ἀνώφοιτον ἐξήρται τὸ σῶμα, λέγοιτ’ ἂν ἐνδίκως ἀεροπόρον εἶναι, πρὸς δὲ καὶ οὐράνιον, διὰ τῆς ἡγεμονικωτάτης τῶν αἰσθήσεων ὄψεως ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ ἐκάστῳ τῶν ἄλλων ἀστέρων πλανήτων καὶ ἀπλανῶν συνεγγίζων.

LII

148 Παγκάλως δὲ καὶ τὴν θέσιν τῶν ὀνομάτων ἀνῆψε τῷ πρώτῳ (Gen. 2, 19)· σοφίας γὰρ καὶ βασιλείας τὸ ἔργον, σοφὸς δ’ ἐκεῖνος αὐτομαθὴς καὶ αὐτοδίδακτος, χερσὶ θεαῖς γενόμενος, καὶ προσέτι βασιλεύς· ἐμπρεπὲς δ’ ἡγεμόνι προσαγορεύειν ἕκαστον τῶν ὑπηκόων. ὑπερβάλλουσα δ’ ὡς εἰκὸς ἡ δύναμις ἀρχῆς ἦν περὶ τὸν πρῶτον ἐκεῖνον ἄνθρωπον, ὃν σπουδῆ διαπλάσας ὁ θεὸς ἡξίου δευτερείων, ὕπαρχον μὲν αὐτοῦ, τῶν δ’ ἄλλων ἀπάντων ἡγεμόνα τιθεῖς, ὁπότε καὶ οἱ τοσαύταις γενεαῖς ὕστερον φύντες, ἤδη τοῦ γένους διὰ μακρὰς χρόνων περιόδους ἐξιτήλου ὄντος, οὐδὲν ἦττον ἔτι δεσπόζουσι τῶν ἀλόγων καθάπερ λαμπάδιον ἀρχῆς καὶ δυναστείας ἀπὸ τοῦ πρώτου διαδοθὲν φυλάττοντες.

149 φησιν οὖν ὅτι πάντα τὰ ζῶα ἤγαγεν ὁ θεὸς πρὸς τὸν Ἀδάμ, ἰδεῖν βουλόμενος τίνας θήσεται προσρήσεις ἐκάστοις, οὐχ ὅτι ἐνεδοίαζεν – ἄγνωστον γὰρ οὐδὲν θεῶ – , ἀλλ’ ὅτι ἦδει τὴν λογικὴν ἐν θνητῷ φύσιν κατεσκευακῶς αὐτοκίνητον, ὅπως ἀμέτοχος αὐτὸς ἦ κακίας. ἀπεπειρᾶτο δ’ ὡς ὑφηγητῆς γνωρίμου τὴν ἐνδιάθετον ἔξιν ἀνακινῶν καὶ πρὸς ἐπίδειξιν τῶν οἰκείων ἀνακαλῶν ἔργων, ἵν’ ἀπαυτοματίσῃ τὰς θέσεις μὴτ’ ἀνοικείους μὴτ’ ἀναρμόστους ἀλλ’ ἐμφαινούσας εὖ μάλα τὰς τῶν ὑποκειμένων ιδιότητας. **150** ἀκράτου γὰρ ἔτι τῆς λογικῆς φύσεως ὑπαρχούσης ἐν ψυχῇ καὶ μηδενὸς ἀρρωστήματος ἢ νοσήματος ἢ πάθους παρεισεληλυθότος, τὰς φαντασίας τῶν σωμάτων καὶ πραγμάτων ἀκραιφνεστάτας λαμβάνων εὐθυβόλους ἐποιεῖτο τὰς κλήσεις, εὖ μάλα στοχαζόμενος τῶν δηλουμένων, ὡς ἅμα λεχθῆναί τε καὶ νοηθῆναι τὰς φύσεις αὐτῶν. οὕτως μὲν ἐν ἅπασιν τοῖς καλοῖς διέφερον ἐπ’ αὐτὸ τὸ πέρασ φθάνων τῆς ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας.

LIII

151 Ἐπεὶ δ’ οὐδὲν τῶν ἐν γενέσει βέβαιον, τροπὰς δὲ καὶ μεταβολὰς ἀναγκαίως τὰ θνητὰ δέχεται, ἐχρῆν καὶ τὸν πρῶτον ἄνθρωπον ἀπολαῦσαι τινος κακοπραγίας. ἀρχὴ δὲ τῆς ὑπαιτίου ζωῆς αὐτῷ γίνεται γυνή· μέχρι μὲν γὰρ εἷς ἦν, ὡμοιοῦτο κατὰ τὴν μόνωσιν κόσμῳ καὶ θεῶ καὶ τῆς ἐκατέρου φύσεως ἐναπεμάττετο τῇ ψυχῇ τοὺς χαρακτῆρας, οὐ πάντας ἀλλ’ ὅσους χωρῆσαι δυνατὸν θνητὴν σύστασιν· ἐπεὶ δ’ ἐπλάσθη καὶ γυνή, θεασάμενος ἀδελφὸν εἶδος καὶ συγγενῆ μορφήν ἠσμένισε τῇ θεᾷ καὶ προσίων ἠσπάζετο. **152** ἢ δ’ οὐδὲν ἐκείνου προσβλέπουσα ζῶον ἐμφερέστερον ἑαυτῇ γάνυται τε καὶ ἀντιπροσφθέγγεται μετ’ αἰδοῦς· ἔρως δ’ ἐπιγενόμενος καθάπερ ἐνὸς ζώου διττὰ τμήματα διεστηκότα συναγαγὼν εἰς ταύτῳ ἀρμόττεται, πόθον ἐνιδρυσάμενος ἐκατέρω τῆς πρὸς θάτερον κοινωνίας εἰς τὴν τοῦ ὁμοίου γένεσιν· ὁ δὲ πόθος οὗτος καὶ τὴν τῶν σωμάτων ἡδονὴν

ἐγέννησεν, ἥτις ἐστὶν ἀδικημάτων καὶ παρανομημάτων | ἀρχή, δι' ἣν ὑπαλλάττονται τὸν θνητὸν καὶ κακοδαίμονα βίον ἀντ' ἀθανάτου καὶ εὐδαίμονος.

LIV

153 ἔτι δὲ τοῦ ἀνδρὸς μονήρη βίον ζῶντος, μήπω διαπλασθείσης τῆς γυναικός, φυτευθῆναι λόγος ἔχει παράδεισον ὑπὸ θεοῦ τοῖς παρ' ἡμῖν οὐδὲν προσεικότα (Gen. 2, 8 s.)· τῶν μὲν γὰρ ἐστὶν ἄψυχος ἢ ὕλη, παντοίων δένδρων κατάπλεως, τῶν μὲν ἀειθαλῶν πρὸς τὴν ὄψεως ἀδιάστατον ἡδονήν, τῶν δὲ ταῖς ἐαριναῖς ὥραις ἠβώντων καὶ βλαστανόντων, καὶ τῶν μὲν ἡμερον καρπὸν ἀνθρώποις φερόντων, οὐ πρὸς ἀναγκαίαν μόνον χρῆσιν τροφῆς ἀλλὰ καὶ πρὸς περιττὴν ἀπόλαυσιν ἀβροδιαίτου βίου, τῶν δ' οὐχ ὅμοιον, ὅς ἀναγκαίως θηρίοις ἀπενεμήθη· κατὰ δὲ τὸν θεῖον παράδεισον ἔμψυχα καὶ λογικὰ φυτὰ πάντ' εἶναι συμβέβηκε, καρπὸν φέροντα τὰς ἀρετὰς καὶ προσέτι τὴν ἀδιάφθορον σύνεσιν καὶ ἀγχίνοιαν, ἣ γινώριζεται τὰ καλὰ καὶ τὰ αἰσχρά, ζωὴν τ' ἄνοσον καὶ ἀφθαρσίαν καὶ πᾶν εἶ τι τούτοις ὁμοιότροπον. **154** ταῦτα δὲ μοι δοκεῖ συμβολικῶς μᾶλλον ἢ κυρίως φιλοσοφεῖσθαι· δένδρα γὰρ ἐπὶ γῆς οὔτε πέφηνέ πω πρότερον οὔτ' αὔθις εἰκὸς φανεῖσθαι ζωῆς ἢ συνέσεως· ἀλλ' ὡς ἔοικεν αἰνίττεται διὰ μὲν τοῦ παραδείσου τὸ τῆς ψυχῆς ἡγεμονικόν, ὅπερ ἐστὶ κατάπλεων οἷα φυτῶν μυρίων ὄσων δοξῶν, διὰ δὲ τοῦ δένδρου τῆς ζωῆς τὴν μεγίστην τῶν ἀρετῶν θεοσέβειαν, δι' ἣς ἀθανατίζεται ἡ ψυχὴ, διὰ δὲ τοῦ καλῶν καὶ πονηρῶν γνωριστικοῦ φρόνησιν τὴν μέσσην, ἣ διακρίνεται τάναντία φύσει.

LV

155 θέμενος δὲ τούτους τοὺς ὄρους ἐν ψυχῇ καθάπερ δικαστῆς ἐσκόπει, πρὸς πότερον ἐπικλινῶς ἔξει. ὡς δὲ εἶδε ρέπουσαν μὲν ἐπὶ πανουργίαν, εὐσεβείας δὲ καὶ ὁσιότητος ὀλιγωροῦσαν, ἐξ ὧν

ἡ ἀθάνατος ζωὴ περιγίνεται, προὔβαλετο κατὰ τὸ εἶκος καὶ ἐφυγάδευσεν ἐκ τοῦ παραδείσου, μηδ' ἐλπίδα τῆς εἰσαϋθις ἐπανόδου δυσίατα καὶ ἀθεράπευτα πλημμελοῦση ψυχῇ παρασχών, ἐπεὶ καὶ ἡ τῆς ἀπάτης πρόφασις ἐπίληπτος ἦν οὐ μετρίως, ἦν οὐκ ἄξιον παρασιωπῆσαι. **156** λέγεται τὸ παλαιὸν τὸ ἰοβόλον καὶ γηγενὲς ἔρπετον [ὄφις] ἀνθρώπου φωνὴν προΐεσθαι καὶ ποτε προσελθὸν τῇ τοῦ πρώτου φύντος ἀνδρὸς γυναικὶ τῆς βραδυτῆτος καὶ τῆς ἄγαν εὐλαβείας ὄνειδίσαι, διότι μέλλει καὶ ὑπερτίθεται πάγκαλον ὀφθῆναι καὶ ἡδιστον ἀπολαυσθῆναι καρπὸν δρέπεσθαι, πρὸς δὲ καὶ ὠφελιμώτατον, ᾧ δυνήσεται γνωρίζειν ἀγαθὰ τε αὖ καὶ κακά· τὴν δὲ ἀνεξετάστως ἀπὸ γνώμης ἀβεβαίου καὶ ἀνιδρύτου συναινέσασαν ἐμφαγεῖν | τοῦ καρποῦ καὶ τῷ ἀνδρὶ μεταδοῦναι – καὶ τοῦτ' ἐξαπιναίως ἀμφοτέρους ἐξ ἀκακίας καὶ ἀπλότητος ἡθῶν εἰς πανουργίαν μετέβαλεν – · ἐφ' ᾧ τὸν πατέρα χαλεπήναντα – ἡ γὰρ πρᾶξις ὀργῆς ἀξία, ἐπεὶ παρελθόντες τὸ ζωῆς ἀθανάτου φυτόν, τὴν ἀρετῆς παντέλειαν, ὑφ' ἧς μακραίωνα καὶ εὐδαίμονα βίον ἐδύναντο καρποῦσθαι, τὸν ἐφήμερον καὶ θνητὸν οὐ βίον ἀλλὰ χρόνον κακοδαιμονίας μεστὸν εἶλοντο – κολάσεις ὀρίσαι κατ' αὐτῶν τὰς προσηκούσας.

LVI

157 Ἔστι δὲ ταῦτα οὐ μύθου πλάσματα, οἷς τὸ ποιητικὸν καὶ σοφιστικὸν χαίρει γένος, ἀλλὰ δείγματα τύπων ἐπ' ἀλληγορίαν παρακαλοῦντα κατὰ τὰς δι' ὑπονοιῶν ἀποδόσεις. ἐπόμενος δέ τις εἰκότι στοχασμῷ φήσει προσηκόντως τὸν εἰρημένον ὄφιν ἡδονῆς εἶναι σύμβολον, ὅτι πρῶτον μὲν ζῶον ἄπουν ἐστὶ καὶ πρηνὲς πεπτωκὸς ἐπὶ γαστέρα, δεύτερον δ' ὅτι γῆς βώλοισι σιτίῳ χρῆται, τρίτον δ' ὅτι τὸν ἰὸν ἐπιφέρεται τοῖς ὁδοῦσιν, ᾧ τοὺς δηχθέντας ἀναιρεῖν πέφυκεν. **158** οὐδενὸς δὲ τῶν λεχθέντων ὁ φιλήδονος ἀμοιρεῖ· μόλις τε γὰρ τὴν κεφαλὴν ἐπαίρει βαρυνόμενος καὶ καθελκόμενος, ἐκτραχηλιζούσης καὶ ὑποσκελιζούσης τῆς ἀκρασίας· σιτεῖται τε οὐκ οὐράνιον τροφήν, ἦν ὀρέγει τοῖς

φιλοθεάμοσι διὰ λόγων καὶ δογμάτων σοφία, τὴν δ' ἀναδιδομένην ἐκ γῆς κατὰ τὰς ἐτησίους ὥρας, ἐξ ἧς οἰνοφλυγία καὶ ὄψοφαγία καὶ λαιμαργία, <αἷ> τὰς γαστρὸς ἐπιθυμίας προσαναρρηγνῦσαι καὶ ἀναρριπίζουσαι [καὶ ἀνδραποδίζουσαι] πρὸς γαστριμαργίαν συναύξουσι καὶ ἀναρρηγνύουσι καὶ τοὺς ὑπογαστρίουσ οἴστρους· σιτοπόνων τε γὰρ καὶ ὄψαρτυτῶν κάματον ἐπιλιχνεύει καὶ τῆς ἀπὸ τῶν ἡδυσμάτων κνίσσης ἐν κύκλῳ τὴν κεφαλὴν περιάγων μεταλαμβάνειν [τῆς εἰδεχθείας] ὀρέγεται, καὶ ὁπότε πολυτελεῖ τράπεζαν θεάσαιτο, καταβαλὼν αὐτὸν ὅλον ἐπὶ τὰ εὐτρεπισθέντα ἐκχεῖται, πάντων ἀθρόων σπουδάζων ἐμφορεῖσθαι, τέλος οὐ κόρον ἀλλὰ τὸ μηδὲν ὑπολείπεσθαι τῶν εὐτρεπισθέντων ποιούμενος. **159** ὅθεν οὐχ ἦττον ὄφεως ἐν τοῖς ὁδοῦσιν ἐπιφέρεται τὸν ἰόν· οὔτοι γὰρ εἰσιν ἀπληστίας ὑπηρέται καὶ ὑπουργοί, πάνθ' ὅσα πρὸς ἐδωδὴν τέμνοντές τε καὶ λεαίνοντες καὶ τὸ μὲν πρῶτον γλώττη παραδιδόντες τῇ χυλοῦς δικαζούσῃ πρὸς ἐπίκρισιν, ἔπειτα δὲ φάρυγγι· | σιτίων δὲ ἀμετρία θανατῶδες φύσει καὶ ἰοβόλον, ἅτε πέσιν οὐκ ἐνδεχομένων διὰ τὴν τῶν ἐπεισιόντων φορὰν, ἢ γίνεται πρὶν ἐξικμασθῆναι τὰ πρότερα. **160** φωνὴν δ' ἀνθρώπειον ὄφισ λέγεται προῖεσθαι, διότι μυρίοις ὑπερμάχοις καὶ προαγωνισταῖς ἡδονὴ χρῆται τὴν ἐπιμέλειαν καὶ προστασίαν αὐτῆς ἀνειληφόσιν, οἱ τολμῶσιν ἀναδιδάσκειν ὅτι πάντων τὸ κράτος ἀνῆπται μικρῶν τε καὶ μεγάλων οὐδενὸς ὑπεξηρημένου τὸ παράπαν.

LVII

161 ἀλλ' αἶ τε πρῶται τοῦ ἄρρενος πρὸς τὸ θῆλυ σύνοδοι ξεναγὸν ἔχουσιν ἡδονήν, αἶ τε σποραὶ καὶ γενέσεις διὰ ταύτης συνίστανται, τὰ τε γεννώμενα οὐδενὶ πρῶτον οἰκειοῦσθαι πέφυκεν ἢ ταύτη, χαίροντα μὲν ἡδονῇ, τὴν δ' ἐναντίαν ἀλγηδόνα δυσχεραίνοντα· παρὸ καὶ ἀνακλαίεται τὸ βρέφος ἀποκυηθέν, ἀλγῆσαν ὡς εἰκὸς τῇ περιψύξει· ἐκ γὰρ θερμοτάτου καὶ πυρωδεστάτου χωρίου τοῦ κατὰ τὴν μήτραν, ὧ πολλὸν χρόνον

ένδιητήθη, προελθὸν ἐξαπιναίως εἰς ἀέρα, ψυχρὸν καὶ ἀσυνήθη τόπον, ἐπλήχθη καὶ τῆς ὀδύνης καὶ τοῦ δυσχεραίνειν ἀλγηδόνι τὰ κλαύματα δεῖγμα παρέσχεν ἐναργέστατον. **162** σπεύδει τε, φασί, πᾶν ζῶον ὡς ἐπ' ἀναγκαιότατον καὶ συνεκτικώτατον τέλος ἡδονὴν καὶ μάλιστα ἄνθρωπος· τὰ μὲν γὰρ διὰ γεύσεως μόνον καὶ τῶν γεννητικῶν ἐφίεται ταύτης, ὁ δὲ ἄνθρωπος καὶ διὰ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων, ὅσα θεάματα ἢ ἀκούσματα τέρψιν δύναται παρασχεῖν ὡς καὶ ὀφθαλμοῖς μεταδιώκων. **163** λέγεται δὲ καὶ ἄλλα παμπληθῆ πρὸς ἔπαινον τοῦ πάθους καὶ ὡς ἔστιν οἰκειότατον καὶ συγγενέστατον ζώοις·

LVIII

ἀπόχρη δὲ δείγματος ἔνεκα καὶ τὰ νῦν εἰρημένα, ὧν χάριν ἀνθρωπίνην φωνὴν ἔδοξεν ὁ ὄφις προῖεσθαι. διό μοι δοκεῖ κἀν τοῖς κατὰ μέρος νόμοις, οὗ περὶ ζώων ἔγραψεν ἅ τε χρῆ προσφέρεσθαι καὶ τούναντίον, ἐπαινέσαι μάλιστα τὸν ὀφιομάχην ἐπικαλούμενον (Lev. 11, 22) – ἔρπετὸν δ' ἐστὶν ἔχον ἀνωτέρω σκέλη τῶν ποδῶν, οἷς ἀπὸ γῆς πέφυκε πηδᾶν καὶ μετέωρον αἶρεσθαι καθάπερ τὸ τῶν ἀκρίδων γένος – · **164** ὁ γὰρ ὀφιομάχης οὐδὲν ἄλλ' ἢ συμβολικῶς ἐγκράτεια εἶναι μοι δοκεῖ, μάχην ἀκαθαίρετον καὶ πόλεμον ἄσπονδον ἐκφέρουσα πρὸς ἀκρασίαν καὶ ἡδονὴν· ἡ μὲν γὰρ εὐτέλειαν καὶ ὀλιγοδεΐαν καὶ ὅσον ἀναγκαῖον φιλαυστήρῳ καὶ σεμνῷ βίῳ διαφερόντως ἀσπάζεται, ἡ δὲ περιεργίαν καὶ πολυτέλειαν, ἃ χλιδῆς καὶ θρύψεως αἷτια γίνεται ψυχῇ καὶ σώματι, δι' ὧν τὴν ὑπαίτιον καὶ θανάτου χαλεπωτέραν ζωὴν παρὰ τοῖς εὖ φρονοῦσι συμβέβηκε γίνεσθαι.

LIX

165 Τὰς δὲ γοητείας καὶ ἀπάτας αὐτῆς ἡδονὴ τῷ μὲν ἀνδρὶ οὐ τολμᾷ προσφέρειν, τῇ δὲ γυναικὶ καὶ ἰδιῶς διὰ ταύτης ἐκείνῳ, πάνυ προσφυῶς καὶ εὐθυβόλως· ἐν ἡμῖν γὰρ ἀνδρὸς μὲν ἔχει λόγον ὁ

νοῦς, γυναικὸς δ' αἴσθησις· ἡδονὴ δὲ προτέραις ἐντυγχάνει καὶ ἐνομιλεῖ ταῖς αἰσθήσεσι, δι' ὧν καὶ τὸν ἡγεμόνα νοῦν φενακίζει· ἐπειδὴν γὰρ ἐκάστη τῶν αἰσθήσεων τοῖς φίλτροις αὐτῆς ὑπαχθῆ, χαίρουσαι τοῖς προτεινομένοις, ἐπὶ χρωμάτων μὲν καὶ σχημάτων ποικιλίαις ὄψις, ἐπὶ δὲ φωνῶν ἐμμελείαις ἀκοή, ἐν δὲ χυλῶν ἠδύτησι γεῦσις, κὰν ταῖς τῶν ἀναθυμιωμένων ἀτμῶν εὐωδίαις ὄσφρησις, δεξάμεναι τὰ δῶρα θεραπαινίδων τρόπον προσφέρουσιν οἷα δεσπότη τῷ λογισμῷ, παράκλητον ἐπαγόμεναι πειθῶ περὶ τοῦ μηδὲν ἀπώσασθαι τὸ παράπαν· ὁ δ' αὐτίκα δελεασθεὶς ὑπήκοος ἀνθ' ἡγεμόνος καὶ δοῦλος ἀντὶ δεσπότη καὶ ἀντὶ πολίτου φυγὰς καὶ θνητὸς ἀντ' ἀθανάτου γίνεται. **166** συνόλως γὰρ οὐκ ἀγνοητέον ὅτι οἷα ἑταιρὶς καὶ μαχλὰς οὔσα ἡδονὴ γλίχεται τυχεῖν ἔραστοῦ καὶ μαστροποῦς ἀναζητεῖ, δι' ὧν τοῦτον ἀγκιστρεύσεται· μαστροπεύουσι δ' αὐτῇ καὶ προξενούσι τὸν ἐρῶντα αἰσθήσεις, ἅς δελεάσασα ῥαδίως ὑπηγάγετο τὸν νοῦν, ᾧ τὰ φανέντα ἐκτὸς εἴσω κομίζουσαι διαγγέλλουσι καὶ ἐπιδείκνυνται, τοὺς τύπους ἐκάστων ἐνσφραγιζόμεναι καὶ τὸ ὁμοιον ἐνεργαζόμεναι πάθος· κηρῷ γὰρ ἐοικῶς δέχεται τὰς διὰ τῶν αἰσθήσεων φαντασίας, αἷς τὰ σώματα καταλαμβάνει δι' αὐτοῦ μὴ δυνάμενος, καθάπερ εἶπον ἤδη.

LX

167 Τὰ δ' ἐπίχειρα τῆς ἡδονῆς εὐθύς εὐραντο οἱ πρῶτοι γενόμενοι δοῦλοι χαλεποῦ καὶ δυσιάτου πάθους· ἡ μὲν γυνὴ σφοδρὰς ἀνίας ἐνδεξαμένη τὰς ἐν ὠδίσι καὶ τὰς παρὰ τὸν ἄλλον βίον λύπας ἐπαλλήλους καὶ μάλιστα τὰς ἐπὶ τέκνοις γεννωμένοις καὶ τρεφομένοις καὶ νοσοῦσι καὶ ὑγιαίνουσι καὶ εὐτυχοῦσι καὶ ἀτυχοῦσιν, εἴτ' ἀφαίρεσιν ἐλευθερίας καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ συνόντος ἀνδρὸς δεσποτείαν, οὔ τοῖς ἐπιτάγμασι πειθαρχεῖν ἀναγκαῖον· ὁ δ' ἀνὴρ ἐν μέρει πόνους καὶ ταλαιπωρίας καὶ συνεχεῖς ἰδρῶτας ἔνεκα πορισμοῦ τῶν ἀναγκαίων καὶ στέρησιν μὲν τῶν αὐτομάτων ἀγαθῶν, ἅπερ ἐδιδάχθη φέρειν ἢ γῆ δίχα γεωργικῆς ἐπιστήμης,

ἀτρύτων δὲ μετουσίαν καμάτων εἰς ζήτησιν βίου καὶ τροφῆς ὑπὲρ τοῦ μὴ λιμῶ παραπολέσθαι· **168** οἶμαι γὰρ ἂν ὡσπερ ἥλιον καὶ σελήνην ἀεὶ φωσφορεῖν ἅπαξ κελευσθέντας ἅμα τῇ πρώτῃ γενέσει τοῦ παντός καὶ τὸ θεῖον πρόσταγμα διατηρεῖν οὐδενὸς ἐτέρου χάριν ἢ ὅτι | τῶν ὄρων οὐρανοῦ μακρὰν κακία πεφυγάδευται, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τῆς γῆς τὴν βαθεΐαν καὶ καρποφόρον ἄνευ τέχνης καὶ συμπράξεως γεωπόνων ἀνδρῶν φέρειν ἂν πολλὴν ἀφθονίαν κατὰ τὰς ἐτησίους ὥρας· νυνὶ δὲ αἱ ἀέναοι πηγαὶ τῶν τοῦ θεοῦ χαρίτων ἐπεσχέθησαν, ὅτε ἤρξατο κακία τὰς ἀρετὰς παρευημερεῖν, ἵνα μὴ ὡς ἀναξίους χορηγῶσιν. **169** ἔδει μὲν οὖν τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, εἰ τὴν ἀρμόττουσαν ἔμελλε δίκην ὑπομένειν, ἠφανίσθαι διὰ τὴν πρὸς τὸν εὐεργέτην καὶ σωτῆρα θεὸν ἀχαριστίαν· ὁ δ' ἄτε τὴν φύσιν ἴλεως οἶκτον λαβῶν ἐμετρίασε τὴν τιμωρίαν, τὸ μὲν γένος ἐάσας διαμένειν, τὰς δὲ τροφὰς οὐκέθ' ὁμοίως ἐξ ἐτοίμου παρασχών, ἵνα μὴ δυσὶ κακοῖς ἀργία καὶ κόρῳ χρώμενοι πλημμελῶσι καὶ ὑβρίζωσι.

LXI

170 Τοιοῦτος μὲν ὁ βίος τῶν ἐν ἀρχῇ μὲν ἀκακία καὶ ἀπλότῃ χρωμένων, αὖθις δὲ κακίαν ἀντ' ἀρετῆς προτιμώντων [ᾧν ἄξιον ἀπέχεσθαι]. διὰ δὲ τῆς λεχθείσης κοσμοποιίας πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα ἡμᾶς ἀναδιδάσκει, πέντε δὲ τὰ κάλλιστα καὶ πάντων ἄριστα· πρῶτον μὲν ὅτι ἔστι τὸ θεῖον καὶ ὑπάρχει, διὰ τοὺς ἀθέους, ᾧν οἱ μὲν ἐνεδοίασαν ἐπαμφοτερίσαντες περὶ τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ, οἱ δὲ τολμηρότεροι καὶ κατεθρασύναντο φάμενοι μηδ' ὄλως εἶναι, λέγεσθαι δ' αὐτὸ μόνον πρὸς ἀνθρώπων πλάσμασι μυθικοῖς ἐπισκιασάντων τὴν ἀλήθειαν· **171** δεύτερον δ' ὅτι θεὸς εἷς ἐστι, διὰ τοὺς εἰσηγητὰς τῆς πολυθέου δόξης, οἱ οὐκ ἐρυθρίωσι τὴν φαυλοτάτην τῶν κακοπολιτειῶν ὀχλοκρατίαν ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν μετοικίζοντες· τρίτον δ' ὡς ἤδη λέλεκται ὅτι γενητὸς ὁ κόσμος, διὰ τοὺς οἰομένους αὐτὸν ἀγένητον καὶ αἰδίον εἶναι, οἱ πλέον οὐδὲν ἀπονέμουσι θεῶ· τέταρτον δ' ὅτι καὶ εἷς ἐστὶν ὁ κόσμος, ἐπειδὴ

καὶ εἷς ὁ δημιουργὸς <ὁ> ἐξομοιώσας αὐτῷ κατὰ τὴν μόνωσιν τὸ ἔργον, ὃς ἀπάσῃ κατεχρήσατο τῇ ὕλῃ εἰς τὴν τοῦ ὅλου γένεσιν· ὅλον γὰρ οὐκ ἂν ἦν, εἰ μὴ ἐξ ὅλων ἐπάγη καὶ συνέστη τῶν μερῶν· εἰσὶ γὰρ οἱ πλείους ὑπολαμβάνοντες εἶναι κόσμους, οἱ δὲ καὶ ἀπείρους, ἄπειροι καὶ ἀνεπιστήμονες αὐτοὶ πρὸς ἀλήθειαν ὄντες ὧν καλὸν ἐπιστήμην ἔχειν· πέμπτον δ' ὅτι καὶ προνοεῖ τοῦ κόσμου ὁ θεός· ἐπιμελεῖσθαι γὰρ αἰεὶ τὸ πεποιηκὸς τοῦ γενομένου φύσεως νόμοις καὶ θεσμοῖς ἀναγκαῖον, καθ' οὓς καὶ γονεῖς τέκνων ἰ προμηθοῦνται. **172** ὁ δὴ ταῦτα μὴ ἀκοῆ μᾶλλον ἢ διανοίᾳ προμαθῶν καὶ ἐν τῇ αὐτοῦ ψυχῇ σφραγισάμενος θαυμάσια καὶ περιμάχητα εἶδη, καὶ ὅτι ἔστι καὶ ὑπάρχει θεὸς καὶ ὅτι εἷς ὁ ὧν ὄντως ἐστὶ καὶ ὅτι πεποίηκε τὸν κόσμον καὶ πεποίηκεν ἓνα, ὡς ἐλέχθη, κατὰ τὴν μόνωσιν ἐξομοιώσας ἑαυτῷ καὶ ὅτι αἰεὶ προνοεῖ τοῦ γεγονότος, μακαρίαν καὶ εὐδαίμονα ζωὴν βιώσεται δόγμασιν εὐσεβείας καὶ ὁσιότητος χαραχθεῖς.

